

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

2 1969

poština plačana v gotovini

VSEBINA :

OB PREDLOGU ZAKONA ZA VARSTVO NARAVE	
Tone Strojín	49
PLANINSKO POPOTOVANJE PO ZADARSKIH OTOKIH	
Ing. Milan Ciglar	52
PO NOTRANJSKIH TISOČAKIH	
Lado Božič	64
MEGLA S TOLMINSKE STRANI	
Ing. Stanko Dimnik	70
POTOČNIKOVA SREČANJA Z GORAMI	
France Planina	80
DRUŠTVENE NOVICE	83
ALPINISTIČNE NOVICE	86
VARSTVO NARAVE	90
IZ PLANINSKE LITERATURE	93
RAZGLED PO SVETU	95
IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK	98
NASLOVNA STRAN:	
MOTIV IZ PIZ BADILE — Foto Peter Ščetinín	

PLANINSKA ZALOŽBA

V založbi

PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

je izšla specialna planinsko-turistična karta

Bohinjske in fužinske planine

v merilu 1 : 20 000

Karta je izdelana po najnovejših geodetskih in turističnih podatkih, v šestih barvah, z najnovejšim stanjem poti in cest, s kompletno prikazanim reliefom, s plastnicami in skalovjem, gozdnimi površinami in ruševjem, obseg 90 × 65 cm. Prodajna cena din 13.—, trgovska prodajna mreža ima poseben popust.

Naročite jo pri

PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE,

Ljubljana, Dvorčakova 9, tel. 312-553

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

OB PREDLOGU ZAKONA ZA VARSTVO NARAVE

Tone Strojín

Okoliščina, da je SR Slovenija edina republika v Jugoslaviji, ki še nima svojega zavoda za varstvo narave, je narekovala Republiškem sekretariatu za urbanizem, da izdela predlog zakona o varstvu narave, ki je utemeljen s slovensko ustavo. Ustava SR Slovenije v čl. 43 določa, da so naravne znamenitosti pod posebnim družbenim varstvom.

Področje varstva narave sedaj urejata zakon o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list LRS št. 22/58) in zakon o narodnih parkih (Uradni list LRS št. 6/59) ki še nista usklajena z ustavo. Poleg teh zakonov so naravovarstvene določbe še v zakonu o gozdovih, zakonu o triglavskem parku itd.

Zavod za spomeniško varstvo SRS ima že od svoje ustanovitve dalje službo za varstvo narave, ki pa je bila še do lani zasedena le z enim konservatorjem. Ta je skrbel za obsežno delovno področje: dajal je npr. predloge za zavarovanje naravnih znamenitosti, ogroženih vrst in pokrajinskih območij, pregledoval stanje zavarovanih območij, dajal strokovne nasvete, mnenja, organiziral študijsko delo, izdajal strokovne publikacije in opravljal drugo delo iz svoje pristojnosti.

Od nekdanjih okrajnih organov za spomeniško varstvo sta se občasno ukvarjala z varstvom narave le okrajna zavoda Kranj in Ljubljana. Izdanih je bilo nekaj aktov o zavarovanju (npr. stara drevesa v okraju Kranj) in pripravljenih nekaj predlogov za narodne parke (OLO Ljubljana). Ostali okrajni organi in zavodi se v tem obdobju niso posebej ukvarjali z varstvom narave. Usoda okrajnih zavarovalnih aktov nam danes ni znana, predlogi za narodne parke (Kamniška Bistrica, Velika planina, Rakov Škocjan) pa žal niso bili uresničeni. Republiška komisija za narodne parke je pripravila predlog za razglasitev Triglavskega narodnega parka (zavarovan je bil l. 1961), obravnavala še nekatere druge predloge, vendar je kasneje njeno delo zamrlo.

Z reorganizacijo spomeniškovarstvene službe v l. 1961 so prenehali z delom okrajni zavodi. Na novo organizirani občinski in medobčinski zavodi za spomeniško varstvo niso posvečali zadosti skrbi varstvu narave. Z vprašanji varstva narave se je predvsem ukvarjal republiški zavod za spomeniško varstvo. Kasneje je tudi mariborski spomeniški varstveni zavod prevzel naloge za varstvo narave. Tema dvema ustanovama se moramo zahvaliti, da se je ohranila kontinuiteta službe.

Kljub neznatnemu številu profesionalnih delavcev (dva v Ljubljani in eden v Mariboru) je služba od ustanovitve naprej opravljala najnujnejše naloge in

dosegla pomembne uspehe. Do konca lanskega leta je bilo zavarovanih 52 pokrajinskih območij, naravnih in hortikulturnih spomenikov in en narodni park. Poleg tega je bilo zavarovanih 56 rastlinskih vrst, 6 živalskih vrst in nekaj skupin jamskih živali. Površina vseh zavarovanih pokrajinskih območij znaša okrog 8500 ha, kar predstavlja 0,42 % nacionalnega ozemlja. Izdelanih je bilo še precej predlogov, ki jih iz različnih vzrokov doslej še ni bilo mogoče uresničiti. Zavod za spomeniško varstvo ŠRS je začel l. 1962 izdajati letno glasilo »Varstvo narave«, ki je zapolnilo vrzel v tovrstni literaturi. Vzpostavljeni so bili stiki s sorodnimi domačimi in tujimi ustanovami in organizacijami (izmenjava glasil in izkušenj, osebni stiki itd). Precejšnji delež pri uspehih varstva narave gre tudi posameznikom iz organizacij, ki se ukvarjajo z naravo in so po svojih strokovnostih pomagali profesionalni službi. Zato je zaželeno tudi v prihodnje, da se profesionalna služba povezuje s tovrstnimi organizacijami in posamezniki (PZS, Gorska straža, Zveza tabornikov, Zveza hortikulturnih društev itd.). Med pomanjkljivosti, ki izvirajo iz pomanjkljive zakonske ureditve je šteti tudi neredno in priložnostno nadzorovanje zavarovanih predelov in spomenikov. Zavarovani predeli (razen Triglavskega narodnega parka) nimajo niti opozorilnih predpisov.

Republiški sekretariat za urbanizem je s sodelovanjem z naravoslovnimi društvi in občinskimi skupščinami sprejel naslednja izhodišča za novo zakonsko ureditev:

1. Pokrajina se obravnava kot prostorski element, varstvo pokrajine pa kot sestavina prostorskega planiranja, regionalnega in urbanističnega. S tem se odpravljajo dosednji ozki profesionalni aspekti varstva narave ter razširjajo v sistem družbenega in prostorskega planiranja, ki zajema ekonomsko-družbeni razvoj večjih teritorialnih območij s stališča vseh družbenih dejavnosti. Pri tem se upošteva, da ima varstvo narave svoje značilnosti, ki opravičujejo sprejetje posebnega zakona. Med te značilnosti spadajo npr. naravovarstvena izhodišča, heterogenost stroke, strokovno, znanstveno in vzgojno delo itd.

2. Izhodišče za vse ukrepe na področju varstva narave je naravovarstveno ovrednotenje (valorizacija) pokrajine. Z valorizacijo pokrajine naj se varstvo narave enakovredno vključi v regionalno prostorsko in urbanistično planiranje. Ovrednotenje pokrajine nas opozarja na posamezna pokrajinska območja, oziroma naravne znamenitosti, ki imajo s stališča varstva narave posebno vrednost, ker zaslužijo družbeno varstvo. Predlaga se razdelitev takšnih območij oziroma naravnih znamenitosti v šest kategorij. Prve tri kategorije naj obsegajo območja, naslednji dve posamezne naravne znamenitosti, zadnja pa redke ali ogrožene rastlinske in živalske vrste. Predlagane kategorije so:

– **narodni parki:** doslej so bili obvarovani s posebnim zakonom o narodnih parkih. V osnutek novega zakona bi bilo treba povzeti določbe tega zakona in postaviti narodne parke kot najvišjo kategorijo zavarovanih pokrajinskih območij. Po mednarodnih normah morajo biti zaključena pokrajinska območja posameznega narodnega pomena z bolj ali manj prvobitno naravo in dovolj veliko površino. Od vseh gospodarskih dejavnosti je v strogo zavarovanem območju dovoljen le turizem za rekreacijo. Če je park coniran, tj. če ima poleg strogo zavarovanega območja tudi predel z manj strogim varstvom, je dovoljeno omejeno in usklajeno gospodarsko izkoriščanje, vendar mora biti to izjema, ne pravilo.

– **naravni rezervati** imajo strog varstveni režim, ki je lahko popoln ali poseben (zavarovanja je npr. samo flora, ptice itd.). Ker gre za manjše površine, niso dopustne gradnje in gospodarsko izkoriščanje (npr. pragozdni ostanki, visoka barja, močvirja kot gnezdišča ptic itd.). Naravni rezervati so namenjeni prvenstveno znanstvenim raziskovanjem.

– **krajinski parki** imajo od vseh zavarovanih pokrajinskih območij najmilejši varstveni režim. Namen zavarovanja je predvsem ohraniti pokrajinsko podobo

zavarovanega predela, zato je dopustna vsa gospodarska eksploatacija, kolikor ne prizadene značaja ali podobe pokrajine (npr. Robanov kot, dolina Krke).

– **naravni spomeniki** so posamezne naravne znamenitosti žive ali nežive narave (npr. Igla v Savinjski dolini, soteske, slapovi, jame itd.) in morebiti njihovo okolje.

– **hortikulturni spomeniki** so parkovni spomeniki (grajski in mestni parki, arboretumi, alpinetumi, eksoti itd.).

– **rastlinske in živalske vrste** so zavarovane ali na območju vse republike (kot je bilo doslej) ali pa samo na posameznih rastiščih. Nekatere gospodarsko pomembne vrste (npr. redkejša zdravilna zelišča) sicer niso popolnoma zavarovane, vendar bi bilo treba pri njihovem izkoriščanju upoštevati določila, da se vrsta ne iztrebi ali uniči.

3. Taka razčlenitev varstvenih območij zahteva odpravo dosedanjih norm v zakonu, ki so v nadrobnostih urejala vsa vprašanja varstva narave in terja, da osnutek zakona urede fleksibilne norme tj. okvirne smernice za razvrstitev naravnih znamenitosti v posamezne kategorije zavarovanj, vse ostalo pa prepusti občinskim skupščinam, da v skladu z značajem naravne znamenitosti z lokalnimi pogoji določijo režim varstva in gospodarjenja.

4. Jamstvo za učinkovito delovanje službe za varstvo narave je samo njena dobra organizacija. Varstvo narave je heterogena stroka z notnim naravovarstvenim izhodiščem. Zato mora ta služba obsegati področja botanike, zoologije, biološke geografije in geodezije.

Poglavitna načela za organizacijo take službe bi bila:

– stalna navzočnost in aktivnost na terenu ter tesno sodelovanje med družbenimi organi in republiški organi za varstvo narave in ustreznimi inšpekcijami;

– služba za varstvo narave bi morala čimprej opredeliti strokovna izhodišča svoje dejavnosti, izdelati dolgoročni delovni program in temeljno metodologijo;

– svojo dejavnost bo morala povezati s sorodnimi strokami in službami (npr. gozdarstvo, kmetijstvo, lovstvo, spomeniško varstvo itd.).

– služba bo morala v svojem delovnem programu združiti vsa prizadevanja na področju varstva narave. Organizirati bo morala študijsko in raziskovalno delo o narodnih parkih in naravnih parkih, rezervatih ter sodelovati z upravnimi organi zavarovanih naravnih območij.

– bolj kot doslej bo treba razvijati vzgojno in propagandno delo ter sodelovati z organizacijami, ki imajo v svojem programu tudi varstvo narave (PZS, taborniki, Gorska straža itd.).

Tako zasnovane naloge terjajo tudi ustrezno organizacijo službe za varstvo narave. Predlagano zakonsko ureditev varstva narave naj izvajajo v okviru pravic in dolžnosti občine, občinski pravni organi za urbanizem, v okviru pravic in dolžnosti republike pa republiški sekretariat za urbanizem. Občina oziroma republika lahko poveri opravljanje nalog in to posameznih strokovnih nalog s področja varstva narave ustrezni strokovni organizaciji.

Takšna organizacija te službe dopušča, da se opravljanje strokovnih zadev poveri določeni že obstoječi organizaciji (npr. republiškem zavodu za spomeniško varstvo, urbanističnemu inštitutu SRS itd.), dopušča pa tudi, da se za opravljanje teh zadev ustanovi posebna nova organizacija. O ustanovitvi take nove organizacije pa bi se odločalo posebej, ko bo za to govorilo dovolj razlogov in ko bo celotna stvar bolj proučena in jasna.

Ob sedanjih okoliščinah je za organizacijo službe varstva narave med drugim pomembna tudi finančna obremenitev proračuna družbeno-političnih skupnosti.

5. Izvrševanje določb zakona o varstvu narave ter predpisov in splošnih aktov, izdanih na njegovi podlagi, naj nadzorujejo urbanistična inšpekcija oziroma

druga inšpekcija. Zakon naj tudi določi, da sme zaradi uspešnejšega nadziranja pristojna skupščina z aktom o zavarovanju pooblastiti posamezne organe in organizacije (PZS, Gorsko stražo itd.), da njihovi člani lahko opravljajo posamezna opravila v zvezi z nadzorstvom in to s pravno učinkovitostjo. Argumente za to zahtevo dajejo dosedanje izkušnje pri upravljanju Triglavskega narodnega parka.

Osnutek zakona o varstvu narave je bil v javni razpravi od 28. 3. 1967 dalje. Medtem je bil uveden trofazni zakonodajni postopek, ki je že v teku.

PLANINSKO POPOTOVANJE PO ZADRSKIH OTOKIH

Ing. Milan Ciglar

Na biogradskem pomolu

Ko sem vročega dne v začetku avgusta izstopil iz še bolj vročega avtobusa, ki me je pripeljal v dobri polovici dneva iz Ljubljane do Biograda na moru, sem se z nahrbtnikom otovorjen znašel med številno množico firbcev, ki je tako kot jaz čakala na starodavno ladjo – »vapor« iz Zadra. Tokrat sem pred prihodom »vapura«, ki je z mogočnim oblakom dima že od Zadra sem nanznanjal svoj prihod, seveda največjo pozornost na pomolu vzbujal jaz sam, po planinsko otovorjen in drugače napravljen kot ostala množica letoviščarjev in domačinov. Tega sem se zavedel pravzaprav šele potem, ko je prileten možakar dejal svojim sodrugom, ki so vročemu času in kraju primerno, zlagoma razkladali pesek iz stare barke: »Ja bi mu dao karjolu.«

Ta nič kaj vzpodbudna dobrodošlica na našem »plavom moru« me seveda ni prizadela v globino srca. Razložil sem si jo s tem, da me imajo možaki za enega izmed naših bližnjih ali daljnih severnih mejašev. Ti, kaže, pa od konca vojne sem še vedno niso docela priljubljeni. Zato tudi ta pripomba, ko pa mislijo, da jih tako in tako ne razujem.

A ko sem potem še premišljal o tej »karjoli«, sem prišel do drugačnega mnenja. Naši vrli rojaki z jadranske obale in otokov povečini ločijo le dvoje vrst ljudi: tiste, ki delajo, ali pridobivajo denar na kakršenkoli način, (to so seveda oni sami), in pa »strance«. Ti se kopajo, sončijo, jedo, pijejo, se ljubijo, torej na kakr-

šenkoli način zapravljajo svoj denar in ga puščajo onim prvim. Med obema skupinama je v sodobnem turističnem vrvežu nastalo popolno razumevanje, nekakšna simbioza, ki ne dopušča nobenih načelnih nesoglasij ali medsebojnih trenj. Moj možak prav gotovo ne bi privoščil niti v mislih, kaj šele v besedi, svoje »karjole« onemu debelemu »strancu«, ki je pravkar izstopil skupaj s svojo prikupno čedno, veliko mlajšo spremljevalko iz še bolj občudovanja vrednega avtomobila.

A jaz? V katero zvrst ljudi bi me mogel uvrstiti? Takega v oguljenih hribovskih hlačah in srajci popolnoma nedoločljive barve, obutega v že obrabljene »patike« znamke »Borovo« in otovorjenega z nahrbtnikom bolj starega letnika, ki kdovekaj je v njem. Vse to in še kaj je gotovo vzbudilo dvome o mojih »občudovalcih«. Vsekakor nisem bil eden izmed tistih, ki delajo, niti eden tistih, ki puščajo tu svoj denar, skratka, nekoristen in nepotreben pojav, ki ne spada v omenjeno simbiozo.

In zares, priznati moram, da je tako. Prebivalci Zadrskih otokov v desetih dneh, ki sem jih prebil na njihovih skalnih čereh, na pobočjih obraslih z makijo, v borovih gozdcih, niso kaj prida pridobili na moj račun. Tudi tedaj ne, če prištevajo k svojemu izkupičku še kakih trideset ali več predavanj, na katerih sem s slikami navduševal po svoji ožji domovini sorojake za lepote jadranskih otokov, za nešteta skrivna notranja doživetja, ki jih čakajo v odmaknjenih zalivih, pod krošnjami šumečih borovcev, ob petju škrižatov, v neskončni modrini neba in obzorja. To sem jim obetal namreč le v primeru, če ne bodo prišli sem kot navadni »stranci«, ampak tako kot jaz, brez posrednikov in brez predsodkov. Ne vem, če je od tedaj kdo izmed mojih poslušalcev šel po takšnih poteh. Prav gotovo pa s tem ni nihče niti najmanj zavrl vedno bolj naraščajoče plime in poplave sodobnega vrveža ob naši obali, od Kopra pa do albanske meje.

Zato naj mi bo v opravičilo: če že nisem bil koristen, tudi škode nisem napravil nobene.

Po pravici rečeno, tudi kdo izmed mojih planinskih znancev bi se bržkone začudil, ko bi me zagledal tako opremljenega na biogradskem pomolu. Planinec, pa na morju! Že, vendar le v kopalnih hlačah ali v senci pod figovim drevsom s poličem črnine pred seboj. Pa mislim, da so takšni pomisleki zares odveč. Poglejte na zemljevid naše obale! Ali niso prav Zadrski otoki potopljene gore, ki mole iz morja le njih vrhovi in grebeni, njih sedla in prelazi pa so že v globini morja. V treh vrstah si podajajo roke z vzporednimi grebeni na kopnem in nazadnje z vrhovi Južnega Velebita. Tudi ponosni Velebit čaka v prihodnjih tisočih in milijonih let enaka usoda, kot nekdanja pogorja, ki nosijo danes njih vrhovi bolj skromna imena: Pašman, Ugljan, Rovinj, Sestrunj, Žverinac, Rava, Dugi otok, Iž.

Mislimo si, da smo v ranih jutranjih urah kje v Zasavskih gorah. Nad nami modro nebo, pod nami pa okoli nas vsepovsod megleno morje. Le otočki gledajo iz njega: Jančje, Ostrež, Kum, Zasavska Sveta Gora, Mrzlica, Kopitnik. V mislih samo še čoln in popeljimo se od enega do drugega! Tudi na Zadrskih otokih je nad nami

povsod nebo, morda za spoznanje bolj modro, okrog nas pa morje, seveda pravo, če se nam zahoče, odložimo svoj nahrbtnik in se potopimo v vedno, bistre in sveže valove. In sonce? Ali ni preveč pekoče za popotnega planinca? Kdor je že kobalil v sončni pripeki po rušju naših gora, iščoč izgubljeno pot ali bližnjico, ko se mu je za vratom in po telesu sprijemal znoj z neštetimi borovimi iglicami, bi mi lahko kmalu pritrdil, da je hoja skozi otoško grmičje – makijo – v primeri s tem kar prijeten izprehod. Planinskih koč res ni po otokih, prenočevanje pod milim nebom pa je tu gotovo bolj »milo« kot prezebanje na prostem v naših višinah, posebno če nimaš s seboj ustrezne opreme. Seveda brez vsake volje in samopremagovanja tudi poti po otokih ni. Kje pa sploh je v gorah kaka pot brez tega! Predvsem moramo znati vsaj nekoliko krotiti svojo žejo in ne smemo si obetati, da bomo povsod le potrkali in naročili steklenico ali dve, denimo, dalmatinske črnine. Zato je popotnikom – planincem na otokih čutarica nepogrešljiva spremljevalka, ker si jo včasih lahko napolnimo samo enkrat na dan, odvisno od tega, kam smo se podali. Nacejanje z vodo ali drugimi tekočinami pa pri hoji, posebno na sončni pripeki, nikoli niso priporočali.

Srečanje na Pašmanu

Foto inž. M. Ciglar

Na Pašmanu

Končno je stari »vapor« prispel. Od velike množice na pomolu se nas je vkrcalo na ladjo le kakih deset. Vožnja na otok Pašman res ni trajala dolgo, le kakih dvajset minut, saj Pašmanski kanal ni posebno širok. Komaj sem se ovedel, že sem stal na trdnih otoških tleh v Tkonu na začetku svoje poti.

Tkon je majhno mesto ali vas, ne veš, kako bi mu dejal. Ime zveni čudno in nenavadno, saj je še iz onih časov, ko so plule po Jadranu navzgor prve grške in kasneje rimske ladje s kolonisti in trgovci. Kasneje se je antična kri prvih naseljencev pomešala s slovansko, posebno ko so se iz notranjosti dežele umikali ljudje pred turškim pritiskom in se bolj kot prej naseljevali po skoraj še neobljudenih otokih. V desetem stoletju je bil tu že benediktinski samostan, še danes skrbe benediktinci za več kot sedem stoletij staro cerkvico svetih Kozme in Damjana nad vasjo.

Seveda je sedaj v Tkonu bolj malo starodavnega duha. Tudi tu se je na veliko začelo s turizmom, res da na bolj vaški, začetniški način, a podjetni domačini so znali izkoristiti veliko poplavo tujcev, odprli so restavracijo pa oskrbeli sobe pri domačih ljudeh. Hreščeči zvočniki in še bolj hreščeči glasovi naših popevkarjev, pa »šef« restavracije, ki pozdravlja vse goste z »guten tag«, tudi na hitro roko pripravljeni napis »Odojak auf roštil« in podobni pričajo o novi gospodarski usmerjenosti na otoku. Ko sem zvečer sedel k večerji so prti na mizah resda kazali, da jih menjajo le enkrat na teden, z vodo je na otokih gotovo težko, na naročene ribe je bilo treba precej čakati, kot da so jih šli šele lovit, a so mi jih potem prinesli čisto mrzle. Zato pa je bila pijača, priznati moram, zares dobra črnina, bolj topla. Zanimivo se mi je zdelo, da nihče izmed »strancev« ni godrnjal nad takimi in podobnimi težavami, kaže, da so se ali vdali v usodo, kaj pa jim je ostalo daleč od doma, ko niso imeli druge izbire, ali pa so bili tiste manj zahtevne vrste, ki so jim naše toplo sonce, duh po morju (in »roštilju«) pa razmeroma poceni pijača le pričarali občutek letovanja in poletnega uživanja.

Ko sem po vasi iskal prenočišče sem imel podobne občutke kot eden naših prvih planincev-samohodcev doktor Henrik Tuma, tako kot ga je narisal drugi Henrik-umetnik, slikar Smrekar. Kar pogledajte v stari Planinski Vestnik iz l. 1933! Čul sem marsikatero pripombo, morda niti ne vse v duhu one »karjole«. Po dobri uri se me je

nekdo usmilil bolj na zunanjem robu vasi. Sobica je bila bolj zatohla, prične bolj trde, rjuh se za eno noč ni splačalo menjati, na steni za posteljo sem opazil majhnim škorpionom podobne živalice, ki pa so me resda vso noč pustile pri miru. Da si v vasi dejansko prizadevajo biti napredni, me je prepričala cena za posteljo, popolnoma ista kot tedaj pri nas na Bledu v zasebnih sobah prve kategorije. Koliko so od tedaj v Tkonu napredovali, pa ne bi znal povedati.*

Še pred večerom sem se povzpел do benediktinske cerkvice nad vasjo. Lep razgled se odpira od tod po Pašmanskem kanalu in na Biograd. Starodavno cerkvico z imenitnim gotskim portalom in glagolskimi napisy so zgradili še hrvaški kralji. Moč in slava nekdanjega benediktinskega samostana pa je seveda danes močno zmanjšana. Cerkvica je kot kulturnozgodovinski spomenik zaščiten, a pozna se tudi tu, da za takšne namene naša družba bolj skopo odmerja svoje denarce. Restavracijska dela potekajo tako počasi, da bodo že sama po sebi prešla v zgodovino. Še precej mlad benediktinski brat, ki je imel tam okoli nekaj opraviti, je bil precej zgovoren, ko sem ga povprašal o tem in onem. Tožil je o hudih časih pa o neenakopravnosti med redovi, ko nekateri žive v širokem svetu, za benediktince pa je, še posebej na Pašmanu, življenje trdo in polno težav. Za slednje bi dejal, da je res, če bi sodil po skromnem zelniku za cerkvico in od suše razpokanih tleh. A moj sobesednik, po rodu doma iz vasic onstran Starega trga na Kolpi, mi le ni bil preveč povšeči, ne morda zaradi svoje zgovernosti, ampak zaradi malce čudnih in neprijetnih nazorov, podobnih onim, ki so jih po Hrvaškem razširjali med zadnjo vojno ali malo pred njo. Najinemu besedovanju pa je na hitro napravil konec njegovo zelo mladi predstojnik asketskega videza. Dejal bi, da mu gostobesednost mojega razlagalca ni bila povšeči. A tudi sonce se je že skrilo za otoške vrhove, zato se nisem obotavljal in se vrnil v vas.

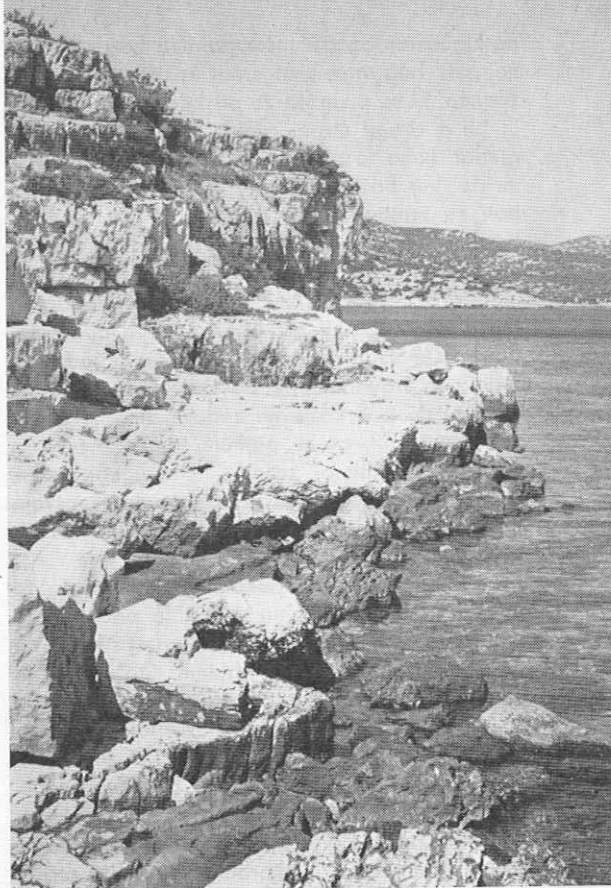
Naslednje jutro je bilo polno sonca in modrine. V čutarico sem si pripravil »bevando«, si oprtal nahrbtnik in odšel navzgor proti notranjosti otoka. Kmalu sem bil sredi golega kamnitega sveta, na redko obraslega s pritlikavim grmičjem in šopi trave. Pravi kraški svet, ki ga imamo v naši širši domovini na pretek in ki se dosedaj zanj še nismo mogli odločiti kaj zanaprej. Paša, požiganje, izsekavanje skozi stoletja so napra-

* Popotovanje po Zadrskih otokih sem opravil leta 1961.

vili svoje, krivdo za to pa najraje naprtimo starim graditeljem Benetk. Le kako osamljeno drevesce črnega hrasta (*Quercus ilex*), tu mu pravijo crnika, priča, da so nekoč prav na teh tleh uspevali zimzeleni gozdovi. A kdo jih bo spet zasadil? Najbrž čas, dolg nekaj stoletij. Pot je ozka, vegasta, polna ostrih kamnov. Nasproti mi prihaja z majhnim tropom ovac domačinka – pastirica. Na hitro jo »pritisnem«, saj se njena podoba skupaj z ovcami imenitno podaja divji in pusti pokrajini. A grdo me pogleda, komaj izvabim iz nje nekaj besed, pa še s temi me ozmerja, češ, da ona pozna take, ki hodijo sami na morje, puščajo svoje žene doma in potem drugod iščejo nedovoljeno zabavo. Odvihrala je naprej, a ko sem se za njo smejal, sem bil le nekoliko osupel in zmeden. Že sem bil na hrbtu več kot dvajset kilometrov dolgega Pašmana. Pod menoj je zablestelo v vsej svoji modrini morje in skoraj kot sneg beli otoki; kdo neki bi jim stoterim vedel imena. Skušal sem jih najti in imenovati po zemljevidu, a preveč jih je bilo, da bi si jih mogel zapomniti. Najpomembnejša med njimi sta bila Žut in Kornat na južni strani, izza Žuta pa bolj na zahodu Dugi otok, ki pa je bilo od tod videti le njegov skrajni, jugovzhodni del.

Modrina našega morja je res nekaj posebnega, zlasti če gledaš nanj od zgoraj. Nešteti beli otočki jo še bolj poudarjajo. A meni je ta modrina ostala poudarjena ne le v spominu, ampak tudi v resnici. Ko sem kupoval barvne filme, mi je iznadljivi trgovec med šestimi filmi podtaknil enega za slikanje pri umetni luči, kjer pridejo modri odtenki še bolj do veljave. To pa sem opazil šele potem, ko sem pogledal razvit film. Nebo je na tistih posnetkih, kot bi ga povzel iz na novo poslikane vaške kapelice, morje pa je podobno kakemu posebno dobremu črnilu za nalivna peresa. A zanimivo, prav te slike so bile mojim poslušalcem na predavanjih najbolj všeč, ob njih sem čul marsikak navdušen vzdih prav nad to modrino.

Izbral sem primerno smer, slabo pot sem kar radevolje zapustil, in previdno sestopil proti majhnemu zalivu Lanđinu. Jugozapadna, zunanja obala otaka Pašmana, povečini pa tudi drugih Zadrskih otokov, je precej strma. Apneni skladi se tod dvigajo drug nad drugim. Kamenina na notranji strani pa je drugačna, apnenc je bolj krušljiv, z več dolomita in je zato tam obala bolj položna. Tu so nastala zato polja in se razvila naselja, k čemur je seveda pripomogla bližnja kopnina z obalnimi mesti. Zunanja obala je nenaseljena in zapuščena. V zalivčkih naj-

Južna obala Pašmana

Foto inž. M. Ciglar

demo le kamnite, bolj zavetjem podobne hišice, kamor se zatekajo ribiči ob času ribolova, in tu in tam skromne njivice in vrtove.

Kljub strmim, ponekod navpičnim pečinam, pa sem tik ob morju dokaj zložno nadaljeval pot, vzpenjajoč se po mizastih policah, zdaj navzgor, zdaj spet navzdol. In ko mi je v dopoldanskem soncu postalo vroče, sem odložil nahrbtnik, se slekel in skočil s skal v morje ter zaplaval v kristalno čisti in sveži vodi. V samoti me je zmotil le kdaj pa kdaj krik galeba pa odmirajoč glas motorja z barke, ki je plula daleč nekje proti Kornatskim otokom.

Prva živa duša, ki sem jo srečal na tej strani otoka, je bil starejši, a na videz prijeten in postaven možak, ki si je v dnu zaliva Lanđina dal opraviti za kamnito hišico z ribiško mrežo. Že ob pozdravu sem lahko spoznal, da je možak zgovorne vrste. Ko pa me je povabil, da prisedem k njemu v senco in počakam, da bo gotov brodet, ki je prijetno dišal iz črne ponve

na zloženem ognjišču, ter ponudil kozarec črni-
ne, sva bila naenkrat sredi razpravljanja kot
znanca, ki se poznata že od kdove kdaj. Doma
je bil z druge strani otoka, sem je prišel po-
gledat, kako je z njegovo hišico in da zakrpa
mrežo, ker bo kmalu čas ribolova. Ta mu je bil
bolj za zabavo kakor potrebo, saj se je tako
kot večina otočanov s Pašmana preživeljal pred-
vsem s kmetijstvom. Obrala sva razmere pred,
med in po vojni, pa življenje sedaj in zanaprej.
Možakar je spadal prav gotovo med optimiste,
a na račun sedanjih časov in razmer se je znebil
tudi kake prav imenitne, posebno, če je pogovor
nanesel na bolj krajevne zadeve in veljake. Pri
vsem je menil, da je najhujše to, ker ne more
zabavljati, denimo, zaradi davkov, kot nekoč
čez Avstrijce, kasneje Srbe, ampak čez svoje
ljudi, ki jih je sam kot poštenjake volil na zad-
njih volitvah.

Ko sva nehala o gospodarstvu in dognala to
in ono o ribah, o vinu, kako se prideluje in
kako pije, kako se pripravlja brodet, sva prešla
na politiko v velikem in malem. Občudoval je
znanca, ki je zanj delal, da mu zlepa ne bo
para, ne sedaj ne kasneje. Prav toliko je star
kot on, nekaj čez sedem križev, a ženo ima
krepko in najmanj trideset let mlajšo od sebe.
Le kako ji more biti kos. On da svojo staro
lahko užene šele potem, ko si je skuhal posebno
pripravljen brodet iz škorpuna, z vsemi potreb-
nimi zeliščnimi dodatki in še tedaj le po dvakrat
na teden. Seveda sem se strinjal z njim, saj je
popolnoma res, da bo živel naš rod, dokler bo
imel takšne rojake in še zanaprej dovolj bro-
deta iz škorpunov.

Kar začne stari naenkrat preklinjati in zmerjati
Francoze ter oasovce iz Alžirije. Kaj neki mu je
padlo na um? Kmalu sem lahko ugotovil, da je
svoj srd namenil motorni ladji, ki je med najinim
pogovorom priplula izza rtiča v Landin, z nje
so vrgli blizu brega sidro, za njim pa je po-
skakalo v morje kakih deset potapljačev z ma-
skami, podvodnimi puškami in drugim lovskim
priborom. Nekaj se jih je s čolnom pripeljalo
na obalo. Bili so francoski letoviščarji iz Pako-
štanov pri Biogradu, kjer imajo svoj stalni po-
letni tabor. Kaže, da jih je že dobro poznal,
saj od tedaj, kar lovijo v njegovem zalivu,
ostaja bore malo rib zanj in njegove sosede.
Pravil mi je, da so zadnjič v divjem lovu polo-
vili, pravzaprav postrelili, več kot sto kilogra-
mov najboljših rib, le nekaj so jih vzeli s seboj,
večino so jih pometali nazaj v morje. Sedaj so
pri nas menda tudi že sprejeli zakone o šport-
nem ribolovu na morju, a kako jih tuji spo-

štujejo, mi ni znano. To, o čemer sem tedaj
slišal in sam nekaj videl, pa je bilo le navadno
ropanje našega morskega bogastva.

Stari je mrščil svoje čelo, a le do tedaj, dokler
se niso približala tri brhka francoska dekleta in
z njimi mlajši z brado obraščen možak, ki se
niso udeležili lova v zalivu. Dekleta so kmalu
poskalala v morje, moj stari kar ni mogel od-
vrniti oči od njih, Francoz pa, sicer spodoben
človek, je postal zgovoren, ko je po dveh, treh
tipajočih vprašanih lahko spoznal, da smo se
včasih v gimnaziji v osmih letih za silo učili
francoščine. Zanimalo ga je to in ono, kazalo
pa je, da žive tam v taboru bolj sami zase.
Vprašal me je namreč med drugim, če je pri
nas tudi posameznim tujcem dovoljeno potovati
okoli, kot na primer meni z nahrbtnikom. Sam
da je namreč profesor biologije na srednji šoli
in da ga zanimajo tako narava kot ljudje. Bili
so res povratniki iz Alžira, kar cela družčina
se jih je zbrala v Pakoštanah.

A preveč sem se zamudil v Landinu, že davno
je minilo poldne, pa tudi prve popoldanske ure.
Zato sem stisnil roko staremu možaku, se po-
slovil od Francoza, pomahal Francozinjam in
odšel naprej po svoji poti. Obala je od tod
naprej bolj razčlenjena, poleg zaliva Landina
se v njo zajedajo še zalivi Ženčena, Soline in
Sveti Ante. Zato se seveda nisem držal samega
morskega brega, ampak sem polotoke med
zalivi, posebno večji Zaglav, kar presekal.

Tri zgodbe s Pašmana

Nekje pri Ženčeni sem prišel do kamnitega zidu
in betonskega zbiralnika za deževnico. Ker je
bila moja čutarica z »bevando« že napol prazna,
do ljudi pa sem računal priti šele naslednjega
dne, sem pogledal skozi štirioglato odprtino
vodnjaka in zadovoljen zagledal v njem vodo.
In prav tu bi lahko napravil svojo največjo in
zadnjo neumnost v življenju, česar pa sem se
zavedel šele potem, ko sem nadaljeval pot.

Čutarico sem na vrvici spustil v vodnjak, a
vrvica se mi je ponesreči izmuznila iz rok in
na pol prazna čutarica je zaplavala po vodni
gladini, ki je bila precej globoko pod odprtino.
Zato sem do pasu z glavo naprej zlezal vanjo
in skušal iztegnjen s prsti zagrabit za čutarico,
a se mi je vedno bolj odmikala. Tedaj se spom-
nim, da lahko zdrknem v vodnjak in zmočim na
roki uro, ki bi jo na nadaljni poti težko po-
grešal. Zlezem s težavo spet ven in odložim uro
na betonsko ploščo. Spet zlezem v ozko od-

prtino, stegujem se bolj in bolj, a čutarica se mi vedno izmuzne, čim se je dotaknem. Oprt sem bil samo še na razkoračena stegna, z vsem telesom pa sem že visel v vodnjaku. Začutil sem, da sem na skrajni točki ravnotežja, samo še milimeter in zdrknil bi v vodo. Začutil sem že, kako se majem, in podzavestno sem lovil ravnotežje, morda je bila odločilna stotinka sekunde, da mi je uspelo ohraniti se v odprtini. Z največjo težavo in naporom sem se izvlekel, si oddahnil in poiskal v bližnjem grmovju suho vejo. Z njo sem zlahka potegnil čutarico iz vodnjaka in jo potem natočil z vodo.

Ko sem si spet natikal na roko uro, sem še enkrat pogledal v vodnjak: povesod gladke cementne stene, dna zaradi globine ni bilo opaziti, odprtina vodnjaka pa je bila toliko nad vodno gladino, da je plavajoč ne bi mogel doseči, kaj šele, da bi se potegnil skoznjo navpično navzgor. Šele sedaj sem spoznal, kako bi se lahko stvar končala:

»Omahnem v vodo. Malo se pridušim, a ko splavam spet na površino, se najprej spomnim, kako prav sem storil, da sem pustil uro na suhem. Potem pogledam navzgor, vidim majhen kvadrat modrega neba, stegnem se, a odprtine ne dosežem. Poganjam se navzgor, enkrat, dvakrat, trikrat... Oddahnem si. Potopim se na dno in se odženem z obema nogama. Morda kak milimeter in dosegel bi rob odprtine. Spet in spet poskušam. A vedno bolj sem utrujen in spoznavam, da je vse zaman. Nobene opore ni nikjer. Sezujem se, slečem, a vse zastonj: Do odprtine ne morem. Na hrbtu plavajoč se držim na površini. Pričenja me zebsti. Klical bi, a vem da ni nikjer blizu ljudi, pa tudi moj glas bi se iz temne votline ne slišal daleč. A zakričati nočem, ker vem, da bi se ustrašil svojega glasu, da bi bil to morda klic groze, in potem bi moral kričati kar naprej do konca. Do konca? Saj res, kdaj bo konec in kakšen bo. Morda bom vzdržal tako na vodi vse popoldne in večer, morda vsa

Spokojno jutro pri Svetem Anti na Pašmanu

Foto inž. M. Ciglar

noč, do jutra. Jutri bo nedelja, morda se ustavi ob bregu žejen ribič in bo prišel po vodo. Morda bo to šele opoldne, morda sploh ne bo nikogar. Nekoč bo že kdo prišel. Zagledal bo pri odprtini moj nahrbtnik, fotografski aparat in uro. Tedaj bo pogledal v vodnjak in kaj bo videl? Doma me bodo pogrešali čez dva tedna, saj vedo, po kakšnih poteh hodim. Tu ni gorske reševalne službe...»

In od vsega tega sem bil ločen le s stotinko sekunde, s pičlim milimetrom. Kakšna neumnost in nepremišljenost! Ne, v takšni nevarnosti in pred tako strahovito neumnim koncem še nisem bil nikoli, tudi ne v vojnih letih. Ob takšnih trenutkih se človek nehote spomni na angele varuhe.

Zares sem bil zamišljen, ko sem nadaljeval svojo pot ob morskem bregu. Sonce se je nagnilo že skoraj do obzorja, ko sem prišel v zaliv Sveti Ante. Ob zalivu je ravnica z nekaj polja in z oljkami ter figami poraščenimi vrtovi. Sredi njih je samotna cerkvice svetega Ante, ki spada k benediktincem v Tkonu. Polje in vrtove imajo tu ljudje iz vasic ob Pašmanskem kanalu na drugi strani otoka. Kaže pa, da je tod precej zemlje zapuščene in prazne.

Za ta dan sem sklenil, da je poti dovolj. Blizu cerkvice nad zalivom sem si poiskal primerno mesto pod starimi oljkami. Tu mi ni bilo treba spraševati za prenočiščem. In po celodnevni vroči hoji se mi je zares prileglo zlekniti se po dolgem in spokojno opazovati, kako se poslavlja večer in se prižigajo zvezde na nebu. Tiho in mirno morje pod menoj se je zlilo z nočjo, le kdaj pa kdaj je ob bregu zašumel rahel val, ki je izgubljen prišel do sem kdove od kod. Nežen vetrič je pihal od morja, v njem so šelestele krošnje nad menoj. Od cerkvice sem pa se je v noč zateglo oglašala sova.

In jutro. Ne ve, kako se rojeva dan, kdor ni občutil njegovega porajanja v morskemu samoti. Vijoličasta modrina se je naenkrat razprostrela po popolnoma mirni in kot zrcalo ravni gladini. Sonce še ni vzšlo, ko so od morja sem kot na povelje naenkrat zagostoleli tisoči glasovi galebov, ki so v jatah odleteli tja po svojih jutranjih poteh. Že so se v daljavi zaznavali skalni otoki. Tam nekje med njimi je plula zakasnela ribiška ladja, najbrž se je vračala domov in je edina naznanjala, da so v vsej tej prostorski razsežnosti in veličastnem miru vendarle še človeška bitja. In ko se je sončna luč s prvimi žarki dotaknila morske gladine in obarvala skalne strmine vseh daljnih in bližnjih otokov,

je nastal nov dan. Obetal je, da bo poln sonca in svetlobe. In vrh vsega je bila še nedelja.

V bližnjem vrtu sem si postregel kar sam s svežim in hladnim zajtrkom. Natrgal sem si fig, umitih v jutranji rosi, njih meso je bilo sočno in osvežujoče, da si boljšega zajtrka ne bi mogel želeti. Ko je pokukalo sonce izza grebenov in je obsijalo mojo ravnico, so zapeli svojo pesem tudi škržati. Oprtal sem si svoje stvari in kar težkega srca zapustil cerkvico in njen zaliv, saj sem doživel ob njej tako lep večer, noč in jutro. Namenil sem se preko otoškega grebena na drugo, obljudeno stran otoka. Po ozki in senčni soteski sem strmo navzgor kmalu prišel na bolj široko otoško planoto med Ljubincem in Mravjakom, dvema vršacema na tem delu otoka, visokima približno dvesto metrov. Vsa planota je na gosto obraščena z grmičevjem, vmes je mnogo zimzelenega črnega hrasta – crnike, kar obeta, da se tod nekoč spet razvije lep gozd, če ga bodo ljudje seveda pustili pri miru. Z roba planote sem imel lep razgled na Pašmanski kanal, ki se je tedaj ves srebrno lesketal v dopoldanskem soncu, in na mnoge otočke v njem. Največji med njimi, prav pod menoj, je Babac. Dokaj položna obala je obraščena z oljkami, med njimi pa so številna polja, vrtovi in vinogradi ter mnoge vasi, največja med njimi ima enako ime kot ves otok – Pašman. Prav tja sem se namenil.

Nedelja je bila in v vročem opoldnevu je bila vas kakor izumrla. Ljudje so počivali. Kaže, da se ta del otoka še ni pričel baviti s turizmom, zato so bili kopalci, ki sem jih videl na nadaljnji poti, bolj poredki. Pa tudi obala ni s svojimi ostrimi čermi za kopanje najbolj prikladna. Pot, ki je na tej strani vzdolž otoka prijetna in zložna, povezuje vrsto vasic od Tkona na enem do Ždrelca na drugem koncu otoka. Ko bodo speljali otoško cesto vzdolž Ugljana in Pašmana, se bodo najbrž držali kar te poti. No, seveda tedaj ljudje, najmanj pa planinci, tod gotovo ne bodo več pešačili. Prijazna naselja se vrste drugo za drugim: Pašman, Mali Pašman, Barotul, Cimera, Nevidane, Dobropoljana, Banj. Mnogo teh naselij izvira še iz rimskih časov. Tako je bil za primer Pašman tedaj Praedium Postumium in Nevidane Praedium Naevidianum. Obe imeni izvirata od lastnikov tedanjih posesti Postumija in Naevidijana, kakor razlaga dr. Ivo Rubić v svoji zanimivi knjigi »Naši otoci na Jadranu«. Vsa ta naselja se tesno naslanjajo na Biograd in Zadar, saj tja prodajajo svoje pridelke, zadnji čas pa odhajajo tja ljudje vedno bolj za kruhom.

Notranjost otoka Ugljana, pogled proti Svetemu Mihovilu

Foto inž. M. Ciglar

V Banju me je zamikala bogata senca širokih dreves prav pred vaško krčmo v bližini pristana. Tu je bilo že bolj živo. Nekaj možakov je sedelo za mizami, drugi pa so se takoj poleg merili v balinanju. Seveda je bilo vse glasno balinarskih vzklikov, i onih, ki so metali kroglice, i onih pri mizah, ki so bili neizogibni kibici. Kar nehoče sem se spomnil na dijaška leta, ko smo fantje kdaj pa kdaj zavili med upokojence v šišenski Mostec, ali kakor smo mu tedaj rekli, v »Verishofen«, tako podobni so si po obnašanju in načinu igranja ti balinarski športniki. Z onimi pri mizi sem se kmalu zapletel v pogovor. Tu sem jim kar sam vnaprej razložil, da hodim po otokih in fotografiram za »novine i škole«, tako da sem se vsaj deloma lahko uvrstil v ono prvo vrsto delovnih ljudi, ker sicer mi ne bi verjeli, da kar tako, sebi v veselje, prenašam po sončni pripeki svoj zajetni nahrbtnik.

Družba pri mizi je kmalu narasla, prisedli so tudi balinarji. Ob črnini je tekla beseda kar sama. Z zanimanjem in radovednostjo sem poslušal njih prijetno otoško govorico, podkrepjeno včasih s kaj sočnimi izrazi in primerami.

A vse žive dni ne bom pozabil nastopa njihovega poštarja, ki je kljub nedelji nosil svojo uniformo. Mož je bil dobrodušnega videza, bolj okrogel kot suh in star kako leto manj kot štirideset. Pogovor je nanesel na vojne čase, na Italijane, Nemce in partizane. Naš poštar, morda ga je kdo, ki je že poznal njegovo zgodbo, k temu spodbudil, je jel pripovedovati, kako so partizani, ki je bil tedaj v njihovih vrstah, napadali leta 1944 Sumartin na otoku Braču. A to ni bila navadna pripoved ali obujanje spominov, to je bila gledališka predstava na najbolj zavidljivi višini, polna mimike, gibanja, živega nastopanja različnih oseb, izrazov veselja, napetosti, žalosti, groze. Pripoved se je začela z opisom priprav za napad na otoku Visu, pa potem nadaljevala z opisom nočne vožnje s partizanskim brodovjem proti Braču. Sledilo je izkrcanje, višek pa je dosegla pri opisovanju obleganja mesteca, jurišev na bunkerje in žične ovire. Pred človekom je neposredno zaživela vsa ona strahovita noč v soju raket in svetečih se rafalov, trušč min in bomb ter kriki borcev. Naš pripovednik bi bil gotovo lahko umetnik na deskah kake velike

gledališke hiše, zaneslo ga je v ekstazo, zdaj je bil borec bombaš, ki se je pod žico plazil proti bunkerjem, zdaj komandant bataljona, ki je dajal pred akcijo svojim komandirjem poslednja navodila, zdaj je bil komandir čete, ki je prvi zavpil na juriš in med borbo dajal povelja kam ta desetina, kam ona, kje je treba postaviti mitraljez, zdaj je spet postal sam mitraljezec, ki je v zavetju skal iskal v luči raket svoje cilje in spuščal rafale na sovražne bunkerje. V svojem pripovedovanju ni bil le sredi med nami, ampak povsod okrog nas. Vse, kar je pripovedoval, je zaigral v nešteti vlogah. Ko je končal svojo pripoved, je bil ves utrujen in komaj se je pomiril. Nastala je tišina in šele čez nekaj časa je prišla na dan prva beseda in obotavljajoče je spet stekel pogovor.

Dragi poštar, ne poznam te, niti ne vem, kako je prišlo v taki meri do tvojega podoživetja onih vojnih časov, a tvoja pripoved ni bila niti takšna, niti ne izzvana tako kot ona našega Krjavlja, ki je v vaški krčmi presekal hudiča na dvoje. Gotovo si zgrešil svoj poklic ali pa so ti ga drugi zagrešili. Izredna doživetja vojnih časov, ki jim v naši zgodovini težko najdemo primere, so legla v duše nekdanjih borcev in prebivalcev partizanskih krajev, ki so vsi doživljali veličino in grozoto tistih dni. Zato ima naš partizanski in planinski pisatelj Tone Svetina kar prav, ko pravi, da partizanskemu pisatelju ni treba segati v svet fantazije in psiholoških konstrukcij, ampak le opisovati resnične dogodke, takšni kot so bili, kakršne so jih živeli in doživljali resnični ljudje tedanjega časa. Naš poštar bi bil gotovo lahko tak umetnik, morda pisatelj, morda igralec, če bi ga življenjska pota iz skalnih otokov pripeljala v šolske klopi ali v okolje, ki bi v njem lahko drugače sprostil svoje sposobnosti. Le koliko sposobnih ljudi zaradi krutosti življenja in zakonov, ki vladajo v naravi in družbi ostaja za vedno skritih in odmaknjenih širokim tokovom življenja v revnih skalnih pokrajinah naše domovine. Kajti stoletja so potrebna, da rodi naključje spet novega Meštrovica ali novega Teslo.

Ko sem se že poslavljaj od zanimive družčine, me je povabil k sebi na dom starejši možak, ki je zase povedal, da je bil nekoč kapitan na ladji obalne plovbe. Čeprav sedaj v pokoju, je kar naprej nosil svojo kapitansko čepico. Seveda sem sprejel takšno povabilo, malo iz radovednosti, kakšen je dom nekdanjega kapitana, malo pa zato, ker sem mislil, da ne bi bilo prav, če bi takšno vabilo zavrnil.

Kapitan je živel sam v dokaj prostorni hiši v zgornjem delu vasi. Ko pa sem za njim vstopil, sem takoj začutil, da v hiši ni nekaj v redu. Iz vsakega kota je vela zapuščenost in nered. Kapitanu je bila pred tremi meseci umrla žena, poslej je skrbel sam zase in poznalo se je, da ni posebno več v hišnih in domačih opravilih. Najbrž se mu je zahotelo komu razlagati svoje težave in potožiti o svoji usodi pa drugi k njemu zaradi tega niso več zahajali, zato je povabil mene. Še nekdo je bil pri hiši. Na pol gluh in nem mlajši možki, ki je prišel popravljat kapitanov čoln, a je sedaj, kot je kazalo, moral opravljati še druga dela. Kmalu je bilo na mizi vino, ki ga je pripravljaj kapitan sam iz fig, tropin in sladkorja. Hvalil ga je, hkrati pa pripovedoval o sebi, preklinjal vojsko, svojo nesrečo, pa še in še nalival. Kmalu sem začutil, da mi vino nevarno leze v glavo, hkrati z ostro bolečino, tako da sem nehote takoj pomislil, kaj neki vse meša kapitan vanj. In ko se je začel prepirati z onim revežem, kazalo je, da je tudi njemu prišla pijača do živega, je ta vzrožil in mislil sem, da popade kapitana, saj mu z nerazumljivimi in nerazločnimi besedami ni mogel nekaj dopovedati. Menda je šlo za plačilo že opravljenega dela. Vstani in pojdi, sem si dejal tedaj, žalosten je ta svet, vsakdo ima svoje težave, a zakaj naj bi jih kot popolnoma tuj človek pomagal prenašati jaz, ko niti ne vem kako in kaj. Na hitro sem pozdravil kapitana, ki najbrž tega niti ni opazil, saj je imel dovolj opraviti s svojim pomočnikom, in se zmuznil iz hiše.

V svetlem in sončnem dnevu sem si oddahnil in spet me je prevzela popotna vnema. Ker pa se je popoldne ob vseh teh razgovorih in prekanjih že nagnilo k večeru, sem jel premišljevati o prenočišču. Zadnja vas na obali Pašmana, odkoder naj bi me naslednjega dne prepeljala ladja na Ugljan, je bil Zdrelec. Tu sem se odločil, da prespim kar pod oljkami za vasjo. Sonce je že zašlo, ko sem si našel primerno mesto.

Noč je prišla hipoma. Prehod iz rdeče in vijoličaste barve morja v temnomodro je bil neopazen. Onstran Pašmanskega kanala so zatrepale luči v neznanih vasicah. Zvezde pa so sijale v čistem kristalnem sijju. Nenadoma se mi zazdi, da se od juga sem pomika mimo Arkturja in Bisera v Kroni proti ozvezdju Lire precej svetla zvezda. Prvi hip si pojava nisem znal razložiti, a potem se mi je le posvetilo, da je to umetni satelit, vesoljska ladja, ki je na

poti po temnem nebu. Res, nisem se zmotil, kasneje sem v časopisih, ki sem jih prebiral za štirinajst dni nazaj, prebral tudi o tem, da so tiste dni poslali na nebo v Sovjetski Zvezi svojega vesoljskega potnika. Prav ta svetla, premikajoča se točka, čeprav v primeri z zvezdami in njihovimi daljavami s svojim »vesoljskim« imenom kar preveč počaščena, mi je občutek o globokih prazninah neba in vesolja še povečala. Izgubila se je v daljnem, severovzhodnem obzorju. Kako majhnega se čuti človek v tem prostranstvu, a obenem velik, ko se v svojem duhu in mislih podaja v neznana osvetlja in nepojmljive prostore. Zaspal sem.

A sredi noči se nenadoma zbudim. Vse je gomazelo po meni. Zdelo se mi je, kaj bo. In res, ko sem prižgal svetilko, sem lahko ugotovil, da sem si izbral ležišče prav zraven mravljišča tistih majhnih, najbolj sitnih mravelj. Na hitro sem se slekel, se otresel in se z vso svojo kramo preselil drugam. Kazalo pa je, da male, za naravo sicer zelo koristne živalice, niso bile tako popustljive. Po malem so me nadlegovale vso noč. Zjutraj sem odkril, da sem z nahrbtnikom vred prestavil tudi polovico mravljinčjega rodu, saj so mi njegove pripadnice v njem

temeljito preiskale vse koticke, kjer je le količkaj dišalo po kruhu in sladkorju. Kljub temu, da sem nahrbtnik obrnil in otresel, sem jih nekaj najbolj vztrajnih prinesel še po več kot desetih dneh domov.

Na Ugljan

A ob vstajajočem jutru sem kmalu pozabil na neljube goste. Znova sem bil navdušen nad njegovo rosno lepoto. Umil sem se kar v morju in podvizati sem se moral v Ždrelec na jutranji parnik, ki vozi z otoka v Zadar delavce, vaščanke z zelenjavo in sadjem, popoldne pa se vrača in pri tem obere vsa vaška naselja. Moja pot je bila zares kratka, le eno postajo naprej, iz Ždrela do Kukljice, prve vasi na otoku Ugljanu. Najprej sem menil, da bi jo mahnil tja kar peš, saj je preliv med obema otokoma širok le nekaj metrov, ljudje pravijo, da ga lahko preskoči zajec. Če ne bi imel nahrbtnika, bi tako storil tudi sam, zdaj pa se nisem zanesel, če bom ob prelivu srečal kakega človeka s čolnom, ki bi me popeljal preko tega zajčjega skoka.

Vaška ulica v Sestrinju

Foto inž. M. Ciglar

Prijazno Kukljičo sem le pozdravil. Kazalo je, da sem še prezgodnji, v gostišču, kjer so podobno kot v Tkonu ali pa še v večji meri, pričeli s turistično dejavnostjo, mi zato še niso mogli postreči, čeprav je natakarkar v belem suk-njiču in s črnim metuljčkom že prestavljal z miz stole in se tako pripravljaval na nov turistični dan. »Stranci« pa so še vsi spali.

Zajeli so me obsežni oljčni nasadi tik nad vasjo. Pot, ki je naravno nadaljevanje poti vzdolž notranje obale Pašmana, je tu še boljša in nič manj prijetna, včasih takšna, kot bi se sprehajal po obmorskem sprehajališču, pa čeprav je nihče ne nasipava z belim peskom. Polja in vrtovi so bogatejši in bujnejši kot na Pašmanu, čeprav so si obala in naselja na obeh otokih na moč podobni. Vendar je Ugljan le bolj obraščena in najbrž zato tudi nekoliko bolj bogat. Pozna pa se tudi bližina Zadra, kjer so možnosti zaslužka in zaposlitve in zato ljudje ne odhajajo tako za stalno zdoma kot nasploh po naših otokih. Dno je ob obali plitvejše, a posuto z ostrimi čermi, tako da je kopanje ponekod kar nerodno. Prijetna pa je senca pod oljkami in borovci, ki so jih zasadili, da bi olepšali naravno podobo obale, pa seveda tudi zaradi lesa in drugih koristi.

Za Kali, naslednjim naseljem na otoku, sem izza prijaznega otočka Ošljaka uzrl v daljavi že mesto Zadar in njegove zvonike. Tu me je dohitel možak, ki je tovoril zdoma na majhnem osliču dve veliki vreči koruze. Tovoril? Saj je na revni živalici prav zadaj sedel še sam, noge je držal na široko razkrcene, da bi z njimi ne drsal po tleh, in poganjal svojo žival čez drn in strn. Kaj vse prenese ubogo živinčel! Nehote sem se spomnil našega Martina Krpana in njegove kobilice, a kolikor mi je znano, je vedno stopal poleg nje, razen v tistem dvoboju z Brdavsom. Res, da so osli in osličiči na otokih edino »prevozno« sredstvo in so se v stoletjih in tisočletjih prilagodili vsem težavam in tegobam življenja. A vseeno se ti zdi takle dedec dovolj nemaren in brez sočutja do živali.

Majhen premor sem si privoščil v največjem naselju na otoku. Preko šteje nekaj več kot dva tisoč prebivalcev, ime samo pa kaže, da je nastalo onstran Zadrskega kanala, v manj kot pet kilometrov oddaljenem Zadru. Preko je pravzaprav predmestje Zadra, čeprav ga loči od njega morska gladina, ljudje se povečini vsako jutro vozijo v Zadar na delo, popoldne pa nazaj.

Svojo pot sem tod zasukal v notranjost otoka in na njegov najbolj značilni vrh Svetega Mi-

hovila (265 m). Dopoldansko sonce me je močno žgalo v pleča, ko sem strmo stopal navkreber in se povzpel na prvi hrbet, ki se po dolžini otoka razteza več kilometrov daleč od Kukljiče do Lukorana. Pred menoj se je tu razgrnila dokaj obširna planota, pa ne pusta, kamenita in obraščena z makijo, ampak vsa polna vrtov, oljčnih in figovih nasadov, s premnogimi cipresami. Nad samo planoto se strmo in zares ponosno dviga Sveti Mihovil s staro beneško trdnjavo prav na temenu, ki gospoduje daleč naokoli. Popotniki jo z ladij opazijo že od daleč, bodisi da plujejo po notranji ali zunanji strani Zadrskih otokov. Tudi sam sem se ves čas svoje poti, še posebno na Dugem otoku, ravnal po nji in ocenjeval razdalje, ki sem jih prehodil posameznega dne. Podobno nam po zasavskih ali dolenskih gorah in hribih pomaga pri tem naš Kum ali na notranjski strani na vse strani prevladujoči Snežnik, če naj si dovolim primerjati majhno z velikim. A upoštevati moramo, da so obzorja na morju bolj široka, daljave bolj pregledne in da pomenijo zategadelj razmeroma skromne višine več kot kje v hribovitem svetu.

Pot med kamenitimi, zloženimi zidovi, sredi oljčnih nasadov in med cipresami me je spominjala na opise starodavnih, antičnih pokrajin. Resda najdeš med zidovi tudi že marsikateri opuščeni vrt, ki ga prekriva bodičevje, a menim, da se zunanja podoba tega sveta od najstarejših časov sem le ni mogla posebno spremeniti. Dokaj rodovitna tla in pa bližina rimskega Zadra so gotovo vplivali na to, da so ljudje že tedaj tu obdelovali svoje vrtove. Zjutraj, še pred sončnim vzhodom, so ti vrtovi gotovo bolj živi ljudi, ki so prišli po svoje pridelke, ali imeli opraviti kaj drugega, sedaj v sončni pripeki pa to že ni več mogoče, zato je ves ta prostrani svet skorajda prazen, le škržati ne-utrudno pojo svojo pesem.

Izbral sem si prikladno smer in se povzpел še kakih sto metrov više do same trdnjave. Žal, v njo ni bilo mogoče, ker jo uporablja za svoje namene naša vojska, a pot okoli mogočnih zidov je dovoljena in vsakdo se lahko razgleda na vse strani, do kamor mu seže oko. Šele od tu sem lahko brez zemljevida pregledal vso svojo že prehojeno, še posebno pa nameravano pot. Skoraj navpično se spuščajo od Svetega Mihovila strmine v Srednji kanal, onstran njega se dviga iz morja otok Iž, za njim pa je razpotegnjen ves Dugi otok. V daljavi so na njegovi levi strani raztreseni Kornati, a na desni mu stoje ob strani Žverinac, Sestrunj, Rivanj, pa

naprej Molat in Ist in seveda stotine manjših otokov, otočkov, školjev in pečin. Na notranji strani otoka je pod menoj kot na dlani planota z neštetiimi vrtovi, onstran njenega roba je Zadrski kanal, ob njem belo mesto Zadar in za njim pusta Dalmatinska Zagora. Prav daleč se na severni strani belijo na obzorju skalni vrhovi Južnega Velebita. Popotnikom in pa letoviščarjem, ki jih pot zanese v Zadar, vsekakor priporočam, da puste svoje avtomobile za nekaj časa v mestu, se z ladjo prepeljejo v Preko in se potem povzpno še k Svetem Mihovilu. Gotovo jim ne bo potem žal nekaj truda ob tem zavinku.

Ko sem se razgledal in oddahnil in so mi prijazni vojaki postregli s pijačo, sem sestopil strmo navzdol proti severni strani otoka, kjer se dviga njegov najvišji vrh Šćak (288 m). Otok je tu poraščen z makijo in ponekod z revnim drevjem, v nižjih legah pa se razprostirajo povečini oljčni gaji. Ko mi je, ne brez težav, uspelo izmotati se iz labirinta neštetihi zidov in vmesnih poti, sem prispel v prijeten in za taborjenje kaj prikladen zaliv Sutomišćico. Tu pa se nisem ustavljal. Preko oblega hrbta sem se namenil v naslednji zaliv Lukoran, pod vasjo istega imena. Oba zaliva seveda nista več prazna in zapušćena, kot so zalivi onstran glavnega otoškega hrbta, ampak so letoviščarji poleteli njihovih pogosti in že stalni obiskovalci. Tudi v okoliških vaseh se razvijata turizem in gostinstvo. Zato pa sem se toliko bolj začudil dvema pastiricama, ki na noben način in prigovor nista dovolili, da bi ju slikal v njuni svojski opravi in s preslicami v rokah. Kar očitno so bile zadovoljne, ko so se odkrižale moje sitnosti. Menim, da jima kot samotni potnik nisem bil povšeći, niti »stranac« niti »trgovac«, za kar sta me od daleć imeli.

Severozahodni in zadnji del otoka je bolj nizek in nekoliko valovit. Za Lukoranom se dviga popolnoma gola Burnjaća (146 m), potem pa ni več višjih vzpetin. Skozi Dugonjive in Strihine sem že pod sam večer prispel v Ugljan, naselje, ki ima po njem ime kar ves otok, pa čeprav ni niti najvećje niti najznačilnejše. Izvira še iz rimskih časov.

Posedel sem nekoliko pred »Zadrugo«, kjer sem si nabavil nekaj hrane za nadaljnjo pot, in opazoval možake, kako zaman namakajo s pomola svoje trnke, očitno so imeli slab dan, a se zato niso jezili. Za prenoćišće seveda nisem spraševal, bolj me je zamikal borov gozdíč kake četrt ure naprej ob obali. Tu pa je bilo že vse živo. Nemajhno je bilo moje

presenećenje, ko sem ugotovil, da ima tu svoj tabor večja družba iz Ljubljane. Opazil sem med njo celo nekaj znanihi obrazov. Za taborjenje so si izbrali zares lepo mesto, vsako leto se vraćajo semkaj. Sicer pa drži, da skoraj ni kraja ob Jadranu, kjer ne bi srećali slovenskih rojakov. Nasploh jih domaćini uvrščajo med domaćimi gosti k »strancem« višje kategorije, vsaj kar se njihove potrebe po pijaći in dobri jedaći tiće.

A velik vrvež v taborišću mi je povedal, da bo tu bolj malo prostora, pa sem nadaljeval pot v sosednji gozdíč. Tu je bil le en šotor in tudi okoli njega slovenska družba starih in mladihi. Na prijazno povabilo sem tudi sam »postavil« svoj tabor kar poleg njih. Z izbiranjem pravega mesta in privezovanjem šotora pri tem seveda nisem imel težav, nagrabil sem na kup le debelo plast iglic – borove iglice so za priravo ležišća prav odlične – pogrnil po njih dežno ogrinjalo, naravnal del nahrbtnika za vzglavje, pa je bila stvar opravljena. Gostoljubja svojih sosedov pa nisem spoznal le pri uporabi prostora, ampak tudi pri imenitno pripravljenih ribah in seveda pijaći. Posebno zadnjo dobrino sem si zapomnil, saj je bil meh s črnino obešen kar na borovcu poleg šotora. Zaradi hlajenja so ga kdaj pa kdaj polivali z vodo, seveda le zunaj, kdor pa je začutil potrebo je odprl pipico in si natočil v ćašo zares dobrega vina. Ko tako izpraznijo meh, ga znova napolnijo v sosednji vasi, to pa po prav neturistićni domaći ceni. Po lepem dnevu sem tako prijetno zaziban legel k počitku in zbudilo me je šele sonce, ki je mežikalo name skozi košate krošnje borovcev.

Ker sem novi dan namenil bolj počitku, se mi tokrat res ni nikamor mudilo. Obšel sem nekaj gozdíčev v bližini, prelezal bližnje ćeri ob morju, pa se malo potapljal, malo plaval. Obiskal sem tudi bližnjo cerkvico svetega Jerolima, poleg katere je ženski samostan. Cerkvica in samostan sta zgrajena na slikovitem polotočku poleg Ugljana, obdajajo ju pa senćni borovci. Kaže, da je samostan doživel v preteklosti lepše ćase, zdaj so bile v njem le štiri redovnice. Te skrbijo po svojih moćeh za red v veliki zgradbi. Na njih dvorišću me je prijeto presenetila obilica južnega cvetja in zelenja, redovnice pa so se pravkar ukvarjale z »veliko žehto«. Kljub temu mi je ena od njih prijazno pokazala zapušćeno in že razpadajoćo cerkvico. Morda ne bo več dolgo trajala, saj s stropa in sten omet že pošćeno odpada. V notranje prostore po starih samostanskih pred-

pisih seveda kot moški nisem smel, a gotovo se tudi znotraj pozna zob časa.

Ko sem stopil spet na plan iz hladnega pred-dverja, mi je zableščal v oči sončen in svetel dan. Kakšno nasprotje! Znotraj samostana mir in tišina, tu prav pred samostanom na morski obali velik in pisan vrvež povečini mladih kopalcev in kopalk. Le od kod neki so se vzeli. Morda je tod okoli še kakšno taborišče ali pa so prišli na dan letoviščarji, ki jih po vasi zjutraj še nisem opazil.

V zgodnjih popoldanskih urah sem znova oprtal svoj nahrbtnik, se poslovil od prijaznih gostiteljev in jo počasi mahnil k svoji zadnji postaji na otoku, v široki zaliv Muline. Kmalu sem prispel v Gornje Selo, odtod sem zagledal pred seboj zaliv z majhnim pristanom, onstran Mulin pa se je čisto blizu dvigal iz morja otok Rivanj – moj naslednji cilj. Kmalu se je izza rta Svetega Petra prikazal z mogočnim črnim dimom in velikim ropotom bolj majhen parnik, se ravno toliko ustavil, da sem kot edini potnik skočil s pomola nanj in že je rezal valove naravnost v pristan na mojem novem otoku.

(Konec v prihodnji številki)

PO NOTRANJSKIH TISOČAKIH

Lado Božič

Ko ob zatonu starega in v jutranji zarji novega leta utihnejo slavnostni bobni in fanfare, zavladata tudi v naših idrijskih gozdovih in vrhovih mir in tišina. Lovci se umaknejo v svoje zapečke, da bi v svoji lovski latinščini napravili obračun pretekle in program nove lovske sezone. Divjačina se počasi umiri, saj slutijo, da je zanjo nastopila daljša doba miru in pokoja, v kateri je lovec ne bo niti zasledoval niti ubijal. Gozdovi zaživijo v tem času svojstveno življenje navidezne omrtvelosti, pogreznjeni v samoto in odmaknenost.

Nastopil je čas razmišljajočih in samotnih pohodov v naravo, v ogoljene in zapuščene gozdove ter na številne vrhove, ki so v tem času razoglavli in tako odpirajo jasne in širše razglede v nove kotičke tega koščka našega sveta. Gozdovi so sedaj odprti na stežaj, zato pa so

mikavni. Ni več zelenih zastorov, ki bi zastirali razglede. Pobočja bregov in vrhov so razgaljena in tvojim očem so odprte in odkrite vse njihove skrivnosti, dokler jih ne pokrije zima s snežno odejo. Ko pa se začne sneg taliti, ko začno plazovi drseti po pobočjih, tedaj ostajajo za njimi od daleč vidni sledovi sicer nevidnih steza in stezic. Vabijo in kličejo te k sebi. O, kako je lepo hoditi po teh zapuščenih in propadajočih človeških in živalskih stopinjah in sledovih! Pripeljejo in povlečejo te v najsamotnejše in često še neodkrite kotičke domačega sveta.

Golo drevje, krevljaste in skrotovičene bukve, ki so si le s težavo priborile življenjski prostor med divjimi skalami, osamele smreke, ki jih krepko preganja bujna bukova podrast, štori in viharniki; vsi so razgrnili svoje žive in mrtve oblike rasti, prave forme vive. Toliko je v gozdu mojstrovin, da si jih ni mogoče niti ogledati niti vtisniti v spomin.

Razgaljene grape in prepadi zijajo vate, strme stene in skale, ki štrlijo in se zrivajo proti nebu, so pred teboj kot na dlani. Vse te lepote pa so zajete v globoko tišino in oblite z medlo svetlobo kratkih zimskih dni. Po dolinah in soteskah je razgrnjen lahek in rahel pajčolan, ki kliče v spomin pravljice iz otroških let. Kot očaran stojš sredi vsega tega. Strmiš okoli sebe, da bi dognal vsak utrip življenja, tenko prisluhneš, da bi zaznal vsak najmanjši šum dremajoče prirode. Nič ni videti, nič slišati. Zdi se ti, da se je tišina še bolj pogreznila vase, da se je mračna svetloba zlila v popolno temo. Le redko te zdrami iz zatopljenosti v tišino glas čuka ali sove s svojim srh vzbujajočim mrtaškim klicem.

Sestopaš z bregov in zazdi se ti, da kljuka nekje v dolini košček življenja. Toda le žuborenje in kloktanje potočka je vedno glasnejše. Ni življenje, le gibanje vode je v tem času najživahnejši del prirode. Kakor da potoček klepetajo in žlubodra sam s seboj, kakor da šepetajo nerazumljive besede, tako lepo te vabi in hiti ob tebi do svojega izteka v reko. Prijetno ti je, da se je gluha tišina napolnila s šumljanjem vode in da ti živahen spremljevalec šušlja na ušesa pesmi na videz in začasno mrtve prirode.

Rad odhajam in prihajam v to divjino, v te gozdove in mračne bregove. Rad bi se po njih sprehodil, rad bi jih predirjal povprek in počez in si jih tako osvojil. Poganjam se na vrhove, da bi se oko odpočilo v širnih daljavah, da bi odkril pa spet pohitel in odkrival

še obsežnejša obzorja, še širše razglede. To je najlepši čas odkrivanja novih predelčkov in koticov naših Golcev in drugega idrijskega hribovja. Kmalu, kmalu pa bo nastopil že čas srečanj z divjačino, ki se je bila s teh severnih predelov umaknila na toplejše plati. Že je tukaj tudi čas prvih cvetov, iskanja in brskanja za prvimi zvončki, telohi, trobenticami, babjim zobom in rumenim drenovim cvetom, znanilci bližajoče se pomladi.

Pozdravljeni, domači tisočaki v svoji pozni zimski in zgodnje pomladanski obleki! Vedno ste prvi na vrsti. Vsako leto začejam najprej po vaših bregovih, slemenih in vrhovih brusiti svoje pete in trgati podplate, izpihavati pljuča, hitreje poganjati kri po žilah in razmigavati otrple mišice. Zelo mi je žal, da še nisem mogel niti utegniti zlesti prav na vsa temena idrijskih tisočakov. Nekam preveč jih je in mnogi med njimi tudi ne nudijo planincu nič kaj posebnega. Zelo veliko pa jih je, ki se jim ne moreš izogniti nobeno leto. Sivka, Jelenk, Bedanjski vrh, Kotlarski vrh, Planinca, Školj in še drugi na Vojskarski planoti, nešteti znanci in neznanci tam okrog Golakov, Špik nad Zadlogom s sosedi in končno idrijski očak Javornik s svojimi podrejenimi tisočaki. Kar lepa armada vršacev, h katerim prihajaš v goste v času, ko so dvatisočaki zunaj domačega območja še vedno pokriti z belo snežno odejo.

Najvišji med idrijsko-notranjskimi tisočaki je črnovrški Javornik, ki se lahko pobaha s svojo planinsko postojanko in z edinstvenim razgledom.

Naj mi nihče ne šteje v zlo niti ne zameri, če štejem med notranjske tisočake tudi idrijske. Ne vseh. Samo tiste, ki so bili še pred polstoletjem del kranjske dežele in Notranjske. Krčevito se namreč še vedno držim stare deželne meje med Kranjsko in Primorsko, tako kot se mi je vtisnil v spomin zemljevid kranjske dežele, ki smo ga risali v četrtem razredu ljudske šole v času pred prvo veliko morijo. Po tej vojni smo dobili novo mejo. Tokrat državno mejo med Italijo in SHS državo. Postavili so jo vzhodno od deželne meje, tako da se je Idrija znašla zahodno od nje in v zanki med obema mejama. Ker nam je nova meja postala zelo osovražena in je tudi nikoli nismo hoteli priznati, naj mi nihče ne zameri, da stojim na strani prve meje, ki se je nam tako vgnezdila v meso in kri, da je kar tako le nismo mogli izbrisati iz naših src kljub novemu dejstvu, ki se je kot pošast pojavilo gori za Ledinami,

Takega kralja gozdov utegnete srečati tudi na notranjskih tisočakih. Tegale je vzel na muho in ga s kamero odstrelil Franci Šmajš iz Maribora – pod Smolnikom na Pohorju

Veharšami in Godovičem. Sicer pa, kaj bi. Konec koncev sta nam bili obe meji navrženi z vrha in s strani tujcev ter oblastnikov. Niti slovenski narod niti Idrijčani sami niso bili nikoli poklicani k odločitvam o svoji usodi. In tako smo se po drugi svetovni vojni znašli v precepu med dvema mejama. Ali zahod ali vzhod? Ali naj se Idrijčan odloči za starejšo in iz avstrijskih časov potegnjeno deželno mejo med Kranjsko in Primorsko, ki je potekala zahodno od mesta, pritisnila k mestu še prvotno idrijsko faro Sp. Idrijo in kmalu za tem na Vrščevem presekala glavno prometno žilo po dolini reke Idrijce? Ali naj se odloči za kasnejšo rapalsko mejo, ki jo je čez dvajset let zbrisala krvava borba in ki je potekala vzhodno od mesta?

Razcep je tu. Eni se ogrevajo za prvo, drugi za drugo. Pravda pa še ni končana. Upamo, da bodo vsaj sedaj in prvič v zgodovini imeli glavno besedo sami Idrijčani, ki naj samostojno in svobodno odločijo o tem, ali naj bodo v

bodoče čisti Notranjci (Kranjsko in Kranjce smo likvidirali) ali čisti Primorci ali pa le dvoživke: notranjski Primorci oziroma primorski Notranjci.

Dokler ne bo prišlo do take ali drugačne odločitve, bom štel idrijsko hribovje z njegovimi tisočaki še vedno med notranjsko hribovje, to je po starem, saj jih za enkrat drugam tudi vtakniti ne morem. Niti v Alpe niti v Kras. Morda bi bilo najbolje, če bi bili samostojni. Toda spričo vedno številnejših združevalnih postopkov na vseh področjih našega življenja, bi bila videti taka samostojnost smešna in lokalistična, preveč rodoljubarska. Zato se bo treba nekam le odločiti, usmeriti in nasloniti.

Prav v času, ko je kipela med občinskimi možmi razprava o tem, ali na zahod ali proti vzhodu, me je toplo in brezvetrno vreme zvalilo na nekdanji najvišji faro Notranjske in Kranjske, na nad tisoč metrov visoko vas Vojško in naprej skozi Ogalce, mimo Vojšice in Žgavcarja na lepi in ponosni Hudournik. Torej na prve tisočake. Cesta je bila še ledena, od Kočevša dalje pa jo je pokrival debel sneg, ki je na Vojškem dosegel višino dobrega pol metra, tam na Hudourniku pa še nekaj več. Bilo je sicer jasno, toda zamegleno in z razgledom ni bilo nič. Precej utrujen sem se vračal čez Slaniški greben mimo Hleviške koč. Po grebenu je ležal trd sneg, po prisojnih straneh pa so se že kazale kopne zaplate senožeti, ki so vabile srnjad na prve pojedine, jaz pa sem vneto odkopaval izpod snega prve nežne cvetove teloha.

Tudi Sivko sem kmalu za tem našel še v snegu. Hladen dan je bil in po poti nad Ledinami so mi naletavale v obraz ostre, mrzle snežinke. Čeprav je bilo tudi tokrat megleno, je vendarle tu in tam posijalo sonce in osvetlilo znane prijatelje: Blegoš, Ratitovec, Porezen in tam v daljavi Krn. Udaril sem jo čez vrh Sivke in gazil sneg tja proti Gradišču. Tega vrha ne štejemo med tisočake. Do tega naziva mu manjka še celih pet metrov. Kljub temu ga ne zapostavljam, saj ima izredno lep razgled. Onstran idrijske grape mu stoji nasproti za več kot sto metrov višji Jelenk, v vzhodni strani teče po ozki dolini Idričica, nad katero sedijo v bregu otaleške vasi in ponosni Bevkov vrh. Pa še v Sp. Idrijo, v dolino Kanomljičice, gori proti Idriji in na Golake tam na obzorju lahko pogledaš. Vrh je kaj slabo obiskovan, čeprav tega v resnici ne zasluži.

Zima še ni bila popolnoma odnesla svojih peta, niti uradno ne, in po osojnih plateg črnovrškega Javornika sem gazil sneg. Prisojne senožeti so se že belile v pomladanskem žefranu, pod grmovjem pa so boječje kukali na dan telohi, zvončki in plavice. Dan je bil jasen in topel, na obzorjih pa je ležal gost čad. S pogledom na Ljubljano in na morje ni bilo nič. Saj jih ne vidiš niti v letnih mesecih, ker je zanikrna bukovina že prerasla vrh, zeleno listje pa ga popolnoma pokrilo. Srečno vrh in vsa tvoja slava! Koča je pod njim samevala v vsej svoji revnosti. Zima jo je pošteno zdelala, botrovala ji je burja, ki prav tu koti svoje mlade in vlaga je z vseh strani in na vsej črti vdrla v koč.

Koledarska pomlad je bila na pragu in že me je izvabila na ono drugo stran domačih plank. Na Jožefovo me je jutranji avtobus odložil na križišču cest pred Razdrtim. V edini gostilni v vasi me kljub prijaznosti niso mogli postrčati s toplo jedačo in pijačo, še zakurili niso, pa sem jo junaško ucvril preko travnikov in košenic v podnožje, nato pa gori v naročje mogočnega Nanosa. Z gotovostjo sem računal, da bodo na vrhu že vstali in tudi zakurili štedilnik, ko bom prilomastil v koč. Hitro sem pobiral strmo pot na Plešo. Kar dobro nadelano pa tudi markirano sem našel. Steza se potegne skozi kraški gozd, preko kamnitih plazov na greben in na vrh. Trikrat se spoprimeš med potjo celo z železno vrvi. Vzpon je bil v hladnem, a lepem jutru kaj hiter. Oglašale so se ptice, pomladansko sivino pobočja pa so poživiljali prvi zvončki in trobentice. Malo pod vrhom sem prehitel italijanski par in že sem stopil na plešasto teme Nanosa. Čudovit razgled me je presenetil. Že med samim vzponom se odpirajo lepi predeli Krasa in Notranjske, toda višek razgledov je na samem vrhu. V jutranjem soncu in v beli snežni odeji se je lesketal notranjski očak Snežnik, v jutranji svetlobi je bleščal tržaški zaliv. Zahod je bil zavit v mrč, sever pa odet v oblake in meglo. Lepo pa je žarela Vipavska dolina v jutranjih sončnih žarkih, ki so se razlivali tudi tja čez Kras in po Notranjskem gričevju.

Okoli koč so bile še vedno naložene debele plasti stisnjene in zledenelega snega. V koči se je pretegovalo nekaj neprespanih Jožetov. Moj dolinski račun je bil pravilen in postrežba zagotovljena. Svoj nos sem vtaknil še v vpisno knjigo. Resnici na ljubo je treba priznati, da

je večina obiskovalcev iz sosedne države, le kaj malo je domačinov. Ali ne bomo nekoč zagnali spet hrupa, da so naši hribi ogroženi? Proti severu sem sledil transversali. Tu in tam sem moral še čez kupe snega in tako sem pod enim izgubil rdeče pike. Kar na lepem sem začel kolovratiti po neznanih stezah in ugotovil, da sem zašel. Napako sem moral popraviti v velikem ovinku okoli hriba. Ko sem spet ujel rdečo markacijo, sem nanjo bolj pazil in zato je šlo naprej brez težav. V zavetišču pri Ježu sem se pogrel s čajem in s priznanjem, da sem prvi letošnji transversalec, nato pa jo udaril kar po cesti. Transverzalo sem pustil, da je odkrevsala desno proti Podkraju. Polni dve uri sem zbijal trdo kraško cesto in zaman škilil po bližnjicah. Revež, kdo neki ti bo delal v tem skalovju bližnjice. Tudi mikavnega nisem prav nič doživel v tej samoti. Le proti koncu poti do doline so me colske goličave opozorile nase. Še lepše so vidne s ceste Ajdovščina-Col. V ostrem in dolgem ovinku sem se spustil v dolino, v ozko dolinico ali sotesko potoka Bele, ki priteče izpod Prečnega vrha nad Podkrajem. Stopil sem v tipično vipavsko vasico Sanabor. Od sveta je odmaknjena in postavljena v slepo dolino Bele bogu za hrbtom. Nikamor drugam ne vidiš kot v nebo nad seboj in v strme bregove gori v Nanos in pod Col na drugi strani. S ceste pod Colom pa je videti vasica celo zelo romantična. Izhod iz vasi je ob Beli proti Zavetnikom in dalje proti Vrhpolju in Vipavi.

Proti Colu me je vleklo. Prijazen vaščan me je opazil, ko sem sredi vasi meril vso nebeško stran in breg proti Colu. Usmeril me je na kozjo stezo, ki se strmo dviga proti razvalinam stare Lantierijeve carinarnice na Colu. Tura je bila pri kraju. Od Razdrtega do Cola je bila dolga sedem ur. Ni mi jih žal, saj sem od Ježa do Cola obšel in spoznal nov košček domače zemlje.

Mi gremo kar počez, so mi po tretji uri dejali v Cerknici, ko sem spraševal po markirani poti na Slivnico. Podplati se mi še niso dobro ohladili s poti po Nanosu, že sem jo ubiral tudi jaz kar čez drn in strn na naslednji notranjski tisočak, z naših domačih vrhov kar dobro vidno Slivnico nad Cerkniškim jezerom. Markacije zaman iščeš. Zakaj neki bi jih sploh delali, ko pa vsi kolovozi in poti in steze drže na plečati vrh. Celo avtomobilska cesta pripelje do hotela. Kdo pa danes sploh še hodi peš na Slivnico? Zakaj neki prihajaš brez avtomobila? Za

take redke izjeme res ne bomo imeli izdatkov za čopiče, barvo in človeka, ki naj za take ljudi v potu svojega obraza maže po skalah in drevesih rdeče pike. Za domačine te packe niso potrebne. Oni dobro vedo, da se pride v dom kar tako vprek in počez. Po izkušnji sem prišel do tega prepričanja tudi jaz, zelo redek primer popotniškega turizma.

Zakaj neki nadelavati planinske poti? Saj ni na vrhu planinske kače, temveč hotel v pravem pomenu besede od temeljev do strešnega slemena. Kar nekam neprijetno sem se v njem znašel. K sreči, da sem bil sam, drugi namreč prihajajo šele tedaj, ko postane v Rakovem Škocijanu preveč vrače. Na vrhu sem se sončil in razgledoval po obzorjih. V primeri z Nanosom sem se že kar lepo približal bleščečemu Snežniku. Pogledoval sem nazaj proti Nanosu, na Krim, postojnske Javornike, tja proti Logatcu in na dele na pol osušenega jezera, v katerih se je zrcalila mogočna masa Slivnice. No, postrežen sem bil kar dobro. Celo mineštro je pripravila oskrbnica, doma z idrijskih hribov. Posedel sem, saj se mi v dolino ni prav nič mudilo. Doli je šlo laže tudi brez markacij. Brezbrizno sem kolovratil sem in tja po senožetih in pašnikih ter se po levem boku Debele Slivnice spustil k njenim nogam.

V dolini mi je ostajalo časa na pretek. Pomladansko sonce je že pošteno gredo. Da bi ga užival, sem jo mahnil peš po asfaltu. Na Rakeku sem ujel vlak za Logatec. Ko sem tu proučeval avtobusni vozni red, mi je za hrbtom hudomušno zatrobil in pobegnil avtobus. Kaj sedaj? Nadaljuj hojo in poromaj naprej. Spet sem meril asfaltni trak proti Gorenjemu Logatcu. Tu pa sem se ga znebil, krenil desno in jo mahnil proti Ravniku nad Hotedršico. To je prav lep in razgleden hribček s cerkvico. Pod teboj se razgrinja logaška planota. Na jugovzhodu je Slivnica, na jugu črnovrški Javornik, tam na zahodu idrijsko gričevje z Godovičem v ospredju ter Medvedjim brdom gori na desno. Skriti kotiček na grebenu med Hotedršico in Logatcem so odkrili domači turisti in po vrhu že posadili prve lične letne hišice. Spustil sem se v Hotedršico in jo spet mahnil po toliko zeleni in s takimi mukami pridobljeni asfaltni cesti proti Idriji. Tolkel sem jo do Godoviča, da jo dobro poznam in da jo bom znal bolj ceniti. Če me ne bi zalotila v Godoviču noč, bi krevsal še naprej po cesti skozi sotesko Zale. Tako pa sem zaustavil svoje težke čevlje in z njimi vred počakal na prevoz do slavnega, starega mesta.

Krasna si dežela Notranjska! Če bo šlo tako naprej, te bom kmalu prehodil po dolgem in počez. Neprestano me je vabila. Mikal me je Snežnik, privlačevala me je domovina Martina Krpana, klicale so me narcise na Vremščici. Snežniku sem se koj odrekel in ga preložil na boljše čase. Prestrašila me je dolga gozdarska cesta, ki se vijuga od Ilirske Bistrice do vrha. Dvoštevilčnim kilometrom sem se uprl do zadnjih mišičnih vlaken. Dovolj je že bilo za letos cestnega prahu, ne glede na to, da sem se na trde ceste že popolnoma privadil. Pa brez zamere, spoštovani notranjski očak. Če bom prihodnje leto našel kakšno avtomobilsko žrtev, se bova videla. Pri moji veri, ne bom te pozabil.

Ob kraju maja sem krenil proti domovini Martina Krpana, proti njegovi vasi Vrh pri Sv. Trojici na Notranjskem. Tudi tokrat mi je bilo vreme milostno naklonjeno, lepo in toplo. Iz Postojne me je radovednost najprej pognala h koči »Mladika«. Zadovoljen sem bil z razgledom na Postojno, Nanos in tja proti Pivki na Krasu. Koča je bila sicer zaprta, ker sprejema le popoldanske izletnike.

Z javorniške ceste sem kmalu zavil desno in se znašel na kraški gmajni in v grmovju. Po dolgočasni pa dobro markirani poti sem jo hitro pobiral proti cilju. Naletel sem le na velikega psa ovčarja, ki je molče čuval svojo čredo ovac in se zame še zmenil ni. V grmovju se je oglašala kukavica, ob poti pa so me pozdravljale pomladanske cvetlice. Pot ni naporna, zato sem lahko pritisnil in pošteno stopil. Senožeti, staje in že sem bil v zadnjem bregu. Skozi mlad gozd sem se strmo dvigal. Kmalu sem bil iz gozda na planem in pred menoj je stal Vrh Sv. Trojice ali Lonice, kakor se glasi staro ime tega tisočaka. Tu je torej domovina našega slovenskega junaka Martina Krpana. Na vrhu so razvaline stare cerkve. Bilo je hladno in vetrovno, zato se nisem dolgo mudil z ogledovanjem po svetu. Nisem pričakoval takega razgleda. Skoro cela Notranjska leži pod teboj. Še skrinjico z žigom sem iskal. Ni je bilo. Napis na kamnu pa me je opozoril, da bom dobil žig v Slovenski vasi. Poškilil sem na mali zemljevid Brilejevega Priročnika iz leta 1951. Žal, na njem nisem našel Slovenske pač pa Nemško vas. Kako bo s to zadevo? Preveč si nisem belil glave. Spustil sem se po košenicah skozi gozd in že se mi je odprlo zalito Petelinje jezero. Hitel sem dalje po kraški gmajni, ki je puhtela v silni vročini in soparici.

Težko sem hodil, lovil sapo in se poganjal od drevesa do drevesa in se ohlajal in oddihoval v njihovih skromnih sencah. Prokleti Kras, še ni odšel mesec maj, pa si že tako vroč, sem si mislil in komaj čakal, da ubežim iz tega pekla. Že sem padel v prvo kraško naselje. S strahom in radovednostjo sem pokukal na prvo hišno tablico. Slovenska vas! Torej sem le prišel prav. Star zemljevid je še vedno strašil z Nemško vasjo.

V skromni kmečki bajti me je sprejel divji pasji lajež. Zato sem vrata zaprl, še preden sem jih odprl. Gorje, če bi se zakadila divja pasja zalega vame. Z gospodinjo sva se razgovarjala skozi okno, drugače ni šlo. V hiši so imeli pasje gnezdo, pasji naraščaj, ki so mu nudili vse udobnosti, kar jih premore taka hiša. Kljub laježu in pasjim glavam, ki so rinile skozi okno, smo se dobro sporazumeli. Še to sem zvedel, da so pred sto in sto leti zasedli vas Nemci. Od tedaj pa do osvoboditve je ostala to Nemška vas, nakar je bila prekrščena in postala spet to, kar je bila nekoč – Slovenska vas.

Sonce je navpično tolklo na mojo glavo, ki sem jo še dobro uro hoda izpostavljaj soncu po ravninski prašni poti do Pivke. Tu sem se malce ohladil, nato pa se potegnil z vlakom do Postojne. Namenjen sem bil še v Predjamo. Vzel sem pot pod noge in se potrudil mimo Postojnske jame proti cilju. Vročina še ni bila prav nič popustila. Grela me je z vrha in od asfalta pod nogami. Po dolgih kilometrih hoje me le dohiti avtobus, ki me je pobral s ceste. Poln je bil, pa sem se ustavil kar pri vratih. Potniki so me pozdravili s trditvijo, da se je bolje slabo voziti kot dobro hoditi. Brez zadrege sem pritrtil njihovi modrosti. Pa se je le nekdo dvignil, primer, ki se le redko dogodi. Hvala za prijaznost.

Do cilja je bilo treba spet po asfaltu. Navzdol je šlo kar dobro. Še bolj pa sem stopil potem, ko me je dohitela zgovorna ženska, ki je hitela v Predjamo po transverzalni žig za nekega drugega. Srečnež, sem si mislil. Človek pa se mora le sam boriti in potiti, preden pride do tega ali onega žiga. Torej hajkajo za žigi tudi drugi za tretje.

Ni še potekel teden dni, kar sem se vrnil iz Krpanove dežele. Neukročena popotna sila me je spet vzdignila iz postelje že pred tretjo uro zjutraj. Kmalu nato sem se že zavrtel na svoj avtomobil na dve kolesi. Namenjen sem bil v Logatec in z vlakom proti Vremščici.

Ulične svetilke so še brlele, ko sem pognal kolo skozi mesto. Moral sem prižgati luč na kolesu, za vsak primer. Mesto v kotlu je še globoko spalo. Prvo živo bitje, ki sem ga srečal, je bila ženska. Slabo znamenje, pravijo. Pod Gorami je čepel sredi ceste črn maček. Drugo slabo znamenje. Pri Zagodu je švignila mimo ambulanta, v Zali je sekala cesto potuhnjena lisica, pri Godoviču me je pozdravil na cesti zmečkan zajec, avtomobilska žrtev. Kril Vraga, kaj takega pa nisem pričakoval. Čeprav nisem vraževeren, sem se vseeno malo počohal za ušesmi in se po tihem spraševal, kako se bo končal ta dan in z njim moja tura. Če pa sem k vsem tem doživetjem dodal še dejstvo, da sem se podal na pot trinajstega maja in da sem petku ušel le za dobre štiri ure, bi se babjevernež obrnil domov in se skril pod odejo. Mož na kolesu pa se ni dal, ni se bal in dalje je vihal.

Rojevalo se je krasno jutro. V temo in ob čudnih srečanjih se je polagoma oglašalo ptičje petje, vasi, skozi katere sem hitel, pa so bile še gluhe in neme. Šele onkraj Hotedršice sem dohitel kolesarja, ki se je vozil na delo. S svojim predpotopnim kolesom ni mogel nikamor, zato pa je moral bolj zgodaj z doma. Silno počasi mu je šlo. Ogrodje kolesa je ječalo in stokalo pod njim. Pričakoval sem, da se bo zdaj znašel z zadnjo platjo na cesti. Ker se tudi meni ni mudilo, sem se ravnal po njegovem tempu. Pogovarjala sva se, dokler ni zavozil na desno, jaz pa levo. Bil sem na glavni slovenski cestni žili, ki reže Slovenijo od severa proti jugu. Čeprav še zelo zgodaj, sem se že znašel ob reki avtomobilov, ki so hiteli na obe strani.

Jutranji motorni vlak je hitel proti jugu. Rezal je debelo meglo, ki je ležala na Planinskem polju tja do Postojne. V Gornjih Ležečah sem izstopil in prijazen železničar me je popeljal okrog vogala in mi pokazal markirano pot na Vremščico. Grizel sem v breg. Še nekaj jutranjih pozdravov v vasi nad postajo in pripomba moža, da je zelo lepo na gori, že sem bil sam na prijetni poti, s katere sem opazoval svoj cilj. Sonce je počasi začelo greti. V gozdu je bilo soparno, nobene sapice ni bilo od nikjer. Po dobri uri hoje sem bil na senožetih. Pozdravile so me narcise, v zraku pa so se dvigali in se spuščali žvrgoleči škranjčki. Voščili so mi lep dan in izražali željo, da bi se kar najbolje počutil v njihovi bližini. Pohitel sem proti vrhu. Od daleč sem zagledal na temenu Vremščice človeka, ki me je prehitel. Zaželela sva si

dobro jutro, lep razgled in se hitro zapletla v pogovor.

Povedal je, da je doma iz Vrem in ima nič manj kot 76 let življenja za seboj. Bil je gozdar na Snežniku, iz prve vojne pa je prišel z razcefrano roko. Brez hribov še vedno ne more živeti, zato se poda vsako jutro na to ali ono goro v soseski domače vasi. Na grebenu mi je pokazal ostanke nekdanje cerkve sv. Urbana. Bajе nihče ne ve, kdo je cerkev zgradil, niti kdo jo je porušil. Še pred sto leti, da so hodili semkaj s procesijami prebivalci sedmih vremskih vasi in prosili za dež. Pogledala sva še naokoli. Povsod je ležala megla in sedel nepremičen mrč.

Še žig sem pritisnil v svoje planinske dokumente. Priklenjen in zakovan je na cementnem postavku. Krenila sva po grebenu proti zahodu. Postojnska markacija je svojo pošteno pot končala ob stebri s žigom z opozorilom na pogled v Postojno. Onstran stebra se začenja nova planinska oblast, območje drugega planinskega društva. Spremembo sem takoj občutil. Z možakarjem sva se skupaj spuščala, iskala pot z markacijo, ki je mrknila, nato pa se ločila. Pohitel sem nabirat narcise. Ko sem se vrnil na greben, moža ni bilo več videti. Po svojih poteh je krenil v dolino. Začel sem ponovno vohati in brskati za markacijo, toda zaman. Nič hudega, sem si mislil. Pod in pred menoj je bila dolina s cesto, v ozadju pa Divača. Ni vraga, da se ne bi znašel. Preko kraške gmajne moram na cesto, potem pa bo že kako šlo. Spustil sem se kar preko senožeti naravnost v dolino. Na ravnici sem po izreku, da tudi slepa kura zrno najde, naletel na spomine nekdanje markacije, ki pa je kmalu prav tako nenadno izginila, kakor se je pojavila. Na cesti sem srečal osební avto. Zelel sem poprašati, kje naj bi prišel v Škocijan. Pomahal sem z roko, vozač pa se še zmenil ni. Bil je gost v naši hiši. Udaril sem jo po cesti proti zahodu, proti Divači. Malce pa sem se le bal, da se bom preveč oddaljil od svojega cilja. V Sp. Ležečah sem preplašen stopil v vaško krčmo. Potolažili so me, da sem na pravi poti. Zavijem naj le okrog vogala in znašel da se bom na markirani poti, ki me bo pripeljala naravnost v Škocjan. Tako sem po lepi in uhojeni poti in skozi škocjanski »Belvedere« le pripihal do svojega cilja.

V gostilni sem vprašal po žigu. Tako piše v vodniku. Napotili so me na turistični urad, kjer mi je uslužbenka žigosala knjižico in pripomnila, da takih planincev, ki hodijo peš, v njihovem kraju ni več videti. Jam si nisem utegnili

ogledati, ker posameznikov ne vodijo v podzemlje. Zato se pa posamezni vodniki lahko sprehajajo po vasi v brezdelju. Po isti poti sem se vrnil v Sp. Ležeče, si privoščil osvežujoče pijače in smuknil še v Divačo. Tu sem zlezal v vlak, ki me je še v polni popoldanski vročini izkrcal na jutranji vstopni postaji. Ponovno sem zajahal svojega konjiča in ga počasi priganjal proti zahodu.

Zaradi hude vročine, ki je že pritiskala po Krasu, sem za to leto zapečatil svoje planinsko romanje proti morju. Tudi tur po notranjskih tisočakah je bilo za zdaj konec.

Predeh pa končam, se moram na kratko oddolžiti tudi pomembnemu notranjskemu tisočaku, ki sem ga obiskal v mrzlem dnevu sredi aprila. To je Krim, notranjski vršac, ki stoji kot predstraža notranjskega sveta tam gori na njegovem skrajnem robu nad Ljubljanskim barjem. Užalil bi ga, če bi ga odpravil le s par besedami. Tega pa nočem in zato se ga bom spomnil kaj več ob drugi priložnosti.

Uvodni del hajke za markacijami in žigi je bil za menoj. Bližal se je čas, ki je vabil v višine in v hladnejše zračne plasti. Pred menoj je bilo resno in daljše planinsko potovanje po drugih predelih slovenske zemlje.

MEGLA S TOLMINSKE STRANI

Ing. Stanko Dimnik

Prijateljci planinskega cvetja
in gorskih steza, prezgodaj umrli
nečakinji Desi . . .

Bilo je najlepše vreme, tedaj se je na lepem oglasil veter, potem ni minilo četrť ure, ko nas je oblila gosta megla. Odrezala nam je pogled na Črno prst in zakrila prijetne žarke oktobrskega sonca. Tako je bilo v zgornji planini Za Liscem in potem ni kazalo drugega, kot da smo opustili naš nadaljni potni cilj. Vrnili smo se k pastirskemu stanu v srednji planini Za Liscem, kajti malo prej smo videli, da je odprt. Sopotnika sta vstopila takoj vanj, jaz pa sem se spomnil, da je nedaleč nad tem stanom stala nekoč

Orožnova koča in pognala me je radovednost na njeno pogorišče.

To je bila prva koča naše planinske organizacije. Otvorjena 15. 7. 1894 je dobila ime po našem prvem predsedniku, prof. Franu Orožnu, ki je bil med najzgodnejšimi pobudniki in najbolj vnetimi delavci pri ustanavljanju Slovenskega planinskega društva.

Resda, ta koča ni bila velika, bila pa je prav prijetna planinska postojanka. Dobro so ji izbrali lego, kajti blizu pod kočo je imela vodnjak z živo vodo in malo vstran pod kočo je bila močna govedarska planina. Oskrbnik koče je navadno skrbel tudi za goved v planini in zato so imeli v tej koči vedno na zalogi mleko in surovo maslo. Vhod v kočo je bil skozi majhno verando s posebno lepim razgledom na spodnjo Bohinjsko dolino, na Pokljuko, na Jelovico in predvsem na triglavsko vrhovje. In če si imel srečo, da si videl Triglav zvečer v glorii zarje, je bil to nepopisno lep pogled na prelivanje barv v vseh odtenkih spektra.

Tisti oktobrski dan pa sem gledal na pogorišče te koče, na njen kamnitni podzidek, na koščke zogljenelih nazidnic na njem in na koščke opečnih zidakov od dimnika nekdanje koče, vse to pa je preraščala zajeda.

V meglo se je zagnal, zdaj in zdaj, veter, upogibal stebelca preobjede in vrtinčil listje v zrak. To stanje in mrki jesenski dan, v katerega se je tako nepričakovano in nahitro sprevrgel sončni dopoldan, je bilo kakor nalašč, da mi je pokimala otožnost. In še spomini! Spomin na ranjkega brata, spomin na zadnjega oskrbnika koče in tudi spomin na profesorja Orožna.

Še sem stal na pogorišču, tedaj me je stresel mraz in opozoril, naj se umaknem v zatišje stana pod pogoriščem. In, ko sem stopal tja, sem mimogrede opazil, da je ostalo v tej, nekoč močni planini, samo še troje staj. Planina odmira.

Tedaj sem se spomnil na zadnjega oskrbnika te koče in na moj zadnji obisk tam gori dne 22. avgusta 1938, to je na dan, ko mi je naslednjega dne usoda pošteno zagodla. Prenočil sem takrat v tej koči v družbi svoje dvanaestletne hčerke Ede in nekaj starejše nečakinje Dese (obe sta bili gimnazijki), da bi šli naslednji dan po grebenski poti od Orožnove koče do doma na Komni.

»Bo, bo,« je mrmral med zobmi, ko je vzel čedro iz ust, tisti dobri oskrbnik, saj ime njegovo sem pozabil, vem le, da je bil pravi Bohinjec. Pred verando koče je postal, ko se je pravkar vrnil iz planine pod njo, tam je menda

Ostanki nekdanje graničarske karavle pod Škrbino – 12. 10. 1959

Foto Marjan Gašperšič

že vse opravil pri govedu. Tisti »bo, bo« je veljal meni v pozdrav, najbrž pa je pritrjeval tudi samemu sebi, ko se je razgledoval po nebu, jaz pa sem se takrat goloprso umival, sklonjen nad posodo z vodo na tleh.

To je bilo v zelo zgodnjem jutranjem mraku, ko na nebu ni bilo nobenega oblaka, na njem je ostalo samo še nekaj ugašajočih zvezd, rojenic jutra, ki se je pravkar rojevalo v soju zore. No in tisti »bo, bo« je napovedoval, da bo sonce vriskalo ves nastopajoči dan, vriskalo prav do večera, ko bo dan, ovenčan z zarjo zaspal v noč.

Pol ure za tem smo se poslavljali od oskrbnika in njegove žene, tedaj sem še enkrat pogledal na šopek bodljikavih lepotic v kozarcu na mizi v verandi. Bila je alpska možina (*Eryngium alpinum*), lepa, zelo redka, zaščitena rastlina. »Posebnost, ki raste na Liscu,« mi je nekoč pravil, sedaj že ranjki prijatelj Janez. Botanik je zapisal o njej: »Kobulnica, ki si je nadela oblachilo osata« in »barve bodic ji prehajajo iz zelene v sivo in naprej v ametistnosinji nadah.« Že sinočnji večer me je nanjo opozorila Desa

in zato sem vprašal oskrbnika, kje da je nabral ta šopek, a je molčal, le oči so mu šinile proti Liscu. Bal se je pač za kobulnice in prav je imel, ko je molčal.

Skoraj uro smo že zavijali v oplečje Lisca proti Vratom nad planino Osredki onstran njega, pa mi je prišla alpska množina znova v misli: Kaj če bi vendarle pogledali, ko smo že na Liscu, kje rase, kakšno ima družbo, kakšna tla si išče? Tako sem dejal in krenili smo s suhe steze med rosne bilke drnce, trgali pajčevine, razpete med nizkim rastjem, si močili čevlje, in ničesar našli – zapravili pa uro ranega jutra.

Zato smo prispeli v Vrata na grebenu, kjer se nam je prevalil pogled s Kranjske na Goriško, zelo kasno, ko so sončni žarki že posrkali meglice v dolinah in iz njih pregnali sence in ko je sonce že izbrisalo zardelost z obrazov Porezna, Kojce, Banjščice in Kolovrata.

Odprl se nam je svet vrhov, raztegnjenih hrbtov, dolin, gozdov in pobliskov v ovinkih Soče, svet Goriške, svet pesnikov: Gregorčiča, Gradnika, Kosovela in Preglja, svet še mnogih drugih slovenskih velmož. Odprl tudi pogled na Banj-

ščico, na torišče Valentina Staniča, prvega slovenskega alpinista.

Pred nami je bilo sto in sto vrhov, molk dolin in zgovornost gozdov ljube mi pokrajine, polne spominov na srečanja s pristrčnostjo Goričanov. Pisk lokomotive, njegov odmev od vrha do vrha, me je vzdramil in ovedel sem se, da je globoko v dolini železniška postaja Santa Lucia, današnji Most na Soči. Pa tudi ovedel, da je tekla po grebenih, ki smo jih nameravali tisti dan prehoditi, takrat že dvajseto leto krivična meja, ki jo je bil italijanski fašizem globoko zarezal v slovensko telo. Onstran te krivične meje je bilo odrezanih šestina Slovencev od slovenskega strnjenege ozemlja, ki so jim ukinili vse slovenske šole, prepovedali slovenski tisk, slovenske knjige, slovensko petje, celo novorojenci niso smeli dobiti slovenskega imena pri krstu in umrlim ni smelo biti napisano poslednje slovo na nagrobniku v našem jeziku.

Z bridkostjo in srcu sem gledal na pokrajino pred seboj in naprej do Brd in Medane na obzorju, kjer: »V vinograde razsejana, pred tabo sonce, morje, sivi Kras, ravan furlanska, Soče zlati pas...« In tej Soči je bil skoraj pol stoletja v naprej prerokoval trpljenje goriški PEVEC: »V tej boli tožna in počasna, ogromna solza se mi zdiš, a še kot solza – krasna! Krasna si hči planin!«

Ko je urednik našega PV prebral tipkopic tegale pripovedovanja, mi je v pismu pripomnil: Stopinje po tistih lepih gorah, še posebej lepih s tolimske strani, kjer so doline globlje, strmine pa take, da bolijo, kakor je rekel Pregelj. Šli smo naprej po grebenih, po stezi, ki so jo takrat utrjevali podplati graničarjev že dve desetletji. Na njeni levi strani smo gledali na tri vasice v dolinskih kotlih: Stržišče, Nemški Rut in Grant, na tri pravljice tisoč in sto metrov strmo pod nami, od nas do njih pa je bila napeta zelena preproga ruše. Na desni strani so nam zapirale pogled v bohinjski kotel zdaj skalnate vzpetine grintavca, zdaj vedno žejne kraške goličave, konte in vrtače.

Stopal sem sam, lučaj daleč za deključema, nemoten predan tistemu svojevrstnemu jeziku narave, ki človeku približa svet pesmi in melodij, ki mu odganja skrb in ga sprošča. Vendar se mi tisti dan misli kar niso mogle odmakniti od vsakdanjosti. Kajti temni oblaki, ki so se tista leta zbirali nad Evropo, so se kopičili k nevihti. Prav takrat je Hitler grozil Češko-Slovaški, vse je bilo v mrzlični negotovosti, kaj le bo še počel ta prenapetež, saj je bil od meseca

do meseca hujši, lahko, da bo prišla na vrsto tudi Jugoslavija.

Spreddaj pred menoj pa je razigrano hihitalo, zdaj brundalo, zdaj se pogovarjalo dvoje brstečih pomladi, dvoje mladih življenj, ki še nista povsem prerasli srečnega brezskrbja otroštva in zato nista slutili senc življenja. Pred seboj sta čutili le svet sonca.

Tako smo prišli že v odsek Matajurskega vrha, tja, kjer se vije pot po grintavčevem pesku in raztreskanem dolomitnem apnencu ostro zdaj levo in koj nato desno, kjer se je treba povzpeti zdaj navzgor in precej nato skočiti s previsoke stopnje navzdol in ponekod še paziti, da ne omahneš po strmini na levisi.

Tedaj pa je nenadno, kot bi zrasel iz skalovja, stal pred nami graničar, Črnogorec, tako sem sodil po naglasu v njegovem pozdravu.

Graničarji so biti takrat zelo naklonjeni gornikom in so jim radi pomagali v sili. Imeli so pa tudi precej lažje dolžnosti, kot jih imajo današnji graničarji. Kajti takrat so bile planincem meje odprte z naše strani. S planinsko legitimacijo je bilo moč priti čez Karavanke do Celovca. Fašistični režim, seveda, je mejo proti Italiji temeljito zaprl in gorjé, če so koga zalotili, da jo je prekoračil, čeprav nehote. Vkljenenega so ga gnali kot trofejo do Gorice.

»Dober dan, kam greste?« nas je ljubeznivo nagovoril po naše. In ko je slišal, da name ravamo na Komno, je skomignil z rameni, pogledal deključa in rahlo pomajal z glavo. Potem se je ozrl proti soncu in bral, da teče ura že na enajsto. Še si je z roko zasenčil oči, pogledal po soški dolini na obzorje in počasi rekel: »Varujte se, megla bo, če vas dobi, tedaj zavijte takoj na desno, če ne, bo hudo!« Zelel nam je še sreče na pot, vrgel karabinko čez ramo, se prijazno poslovil in na mah izginil. Ne, nisem mu mogel verjeti. Vsenaokrog je bilo sonce, nebo brez meglic in oblakov, ni bilo niti sapice in po obzorju je bila sama vedrina. Nemogoče, da bi se moglo še danes skaliti to sončno razkošje.

Zaskrbel pa me je njegov skomig z rameni in njegov presenečeni pogled, ko sem mu povedal, da je naš cilj Komna. In tudi njegov pogled proti soncu, saj nas je nemo opozoril, da smo prepočasni.

Res preveč smo se spotoma obirali, saj smo Rodico komajda zdaj in zdaj šele videli v daljavi, torej nimamo niti tretjine pota do Komne za seboj. Kajpak prevelik grizljaj sem si bil odmeril, ko sem pred dnevi sestavljal potni načrt.

Sicer sem pot od Črne prsti do Komne takrat že dobro poznal, prav posebno še odsek okrog Šije in onega pri Škrbini, tam sem se dosti smučal. Vso to dolgo pot, celo nekoliko daljšo, sem tudi že prehodil v mladosti nekako v desetih urah.

Prehodil sem jo leta 1910, štiri leta po otvoritvi bohinjske železnice, ko je s tem postala takrat Črna prst velika moda planincev, saj dotlej jim je bila predaleč od rok. S svojim bratom, Desinim očetom, sva tedaj prenočila v vonju planinskega sena pri pastirju v planini Razor, to je bila planina tam blizu meje Lepe Komne in tja sva prispela s Triglava. Med prvo svetovno vojno je bila uničena in potem opustošena, sedaj se od nje poznajo komaj še sledovi podzidkov stana in staj. Okrog šestih zjutraj sva se takrat odpravila od tod čez Lužo, tako je imenoval razorski pastir planino Na kraju, in v prvih popoldanskih urah sva že počivala v Orožnovi koči.

To potovanje sem imel preveč v mislih, ko sem ga nameraval ponoviti tisto pozno poletje v

družbi nečakinje in hčerke. Seveda, prezrl sem bil, da sva bila takrat z bratom polna prekipajočih moči v žilah in mišicah, da sva bila mladost, ki lesu v ograji prej preskoči, kot pa bi si jo odprla.

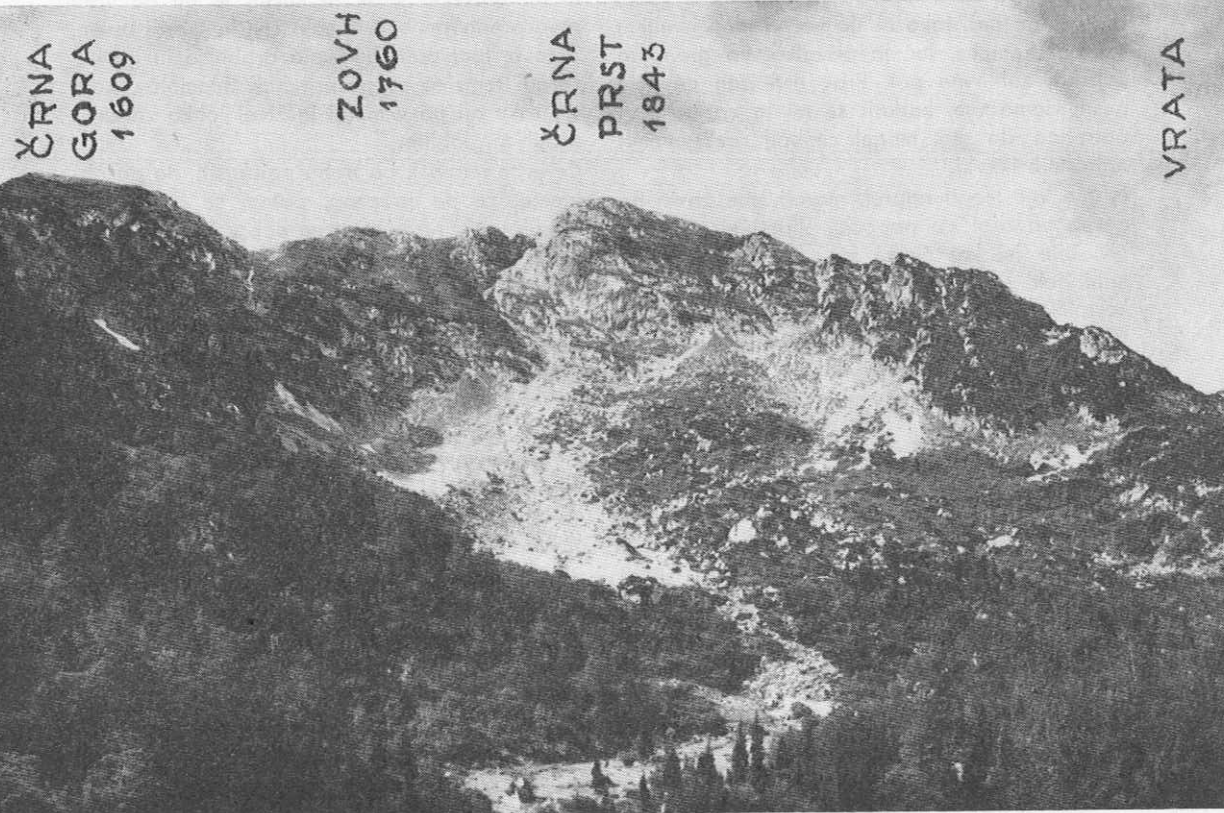
No, sem si mislil, če bo potrebno, bomo pač prenočili v prijetnem skalaškem domu na Voglu. Zatorej ne bomo prav nič dirkali, kar lagodno bomo šli in najprej sedli k južini, čas je že bil, saj od ranega jutra nismo niti počivali, niti nismo načeli našega brašna v nahrbtniku.

Sedél sem na skali blizu roba pobočja in gledal na tolimnsko stran in videl sem tudi vasico Grant globoko v dolini pod nami. Čez čas se mi je zdelo, da vedrina popušča, vrhovi in gozdovi niso bili več vidni tako čisti kot še malo prej. Obzorje se je pričelo izgubljati v meglenem mrču. Redke bilke planinske trave okoli nas so se pričele klanjati z vetrom.

Obšla me je slutnja, da bi se utegnilo vendarle uresničiti tisto opozorilo graničarjevo glede megle, zato smo se odpravili naprej proti Rodici. Vsaj Šijo moramo doseči prej, kot bi nas za-

Pogled na Črno prst iz nekdanje Orožnove kočé na srednji planini Za Liscem (1346 m)

Foto Ivan Tavčar

grnila megla, od tam bi tudi v megli našel pot do doma na Voglu.

Bilo je že nekaj čez poldne, bližali smo se Rodici, ko je hušknila mimo nas senca, se zavrtinčila po tleh na bohinjsko stran in tam izginila v suhem zraku. Za njo so se pripodile druge, komaj vidne meglice, se trgale in podile okrog nas po tleh in izginjale na drugi strani. Zanimivo je bilo gledati ta ples meglic, ki se je čedalje bolj gostil, začele so se že kar zdržema trgati in pretakati čez grebene v vedrino Bohinja. Na goriški strani je začela megla zalivati doline, ponekod so bili vidni samo še vrhovi. Pihalo je čedalje bolj in megle je bilo več in več. Potem je pogled na Tolminsko stran popolnoma zakrila megla in tudi Bohinj je omagoval, nekaj časa jo je še goltal, potem pa smo ostali od vseh strani zaliti s sivo puščobo. Pesem predpoldneva se je sprevrgla v najbolj pusto prozo. Komaj poldrugo uro je minilo od tedaj, ko nas je opozoril graničar na nevarnost megle, in že smo bili z njo tako gosto obdani, da smo se videli komaj še v obrisih senc, če smo stali drug tik drugega. Ne vem pa, če smo prispeli že do Rodice, kje pa je bila še Šija? Še sem skušal slediti stezi, sklanjal sem se k tlam in jo otipaval z roko, čez čas pa tudi tako ni šlo več. Vedno jemljem s seboj kompas, luč in piščalko, ko grem na količkaj zahtevno pot. Prav tisti dan pa sem pustil doma vse, karkoli se mi je zdelo manj potrebno, da sem mogel čimbolj razbremeniti nahrbtnik hčerki.

Nismo več mogli naprej, morali smo zaviti na desno navzdol po pobočju. Videli nismo prav nič, bilo je, kot če bi se spuščali v popolni temi, celo slabše, kajti v temi bi si mogli kolkortoliko pomagati z lučjo. Počasi smo stopicali tesno drug za drugim in čutili, da smo zdaj stopali po mehki ruši, potem po skalnatih tleh, po grizah in meleh, menjavalo se je, vendar večidel je bila ruša. Strmina je bila spočetka dosti blaga, niže navzdol je naraščala, ponekod popustila in namah se znova povečala. Zanesti smo se mogli samo na tip in sluh. S seboj sem imel mali cepin, ki je bil bolj gorska palica kot cepin, s konico toporišča sem tupal predse in v stran. Če sem v tleh začutil meli, sem pobiral kamne, jih lučal pred nas, poslušal, kako je odjeknilo in tako presojal, kaj in kako je spredaj.

Tako so minevale ure počasnega spuščanja po strmini v dolino, pobočja pa ni bilo konca. Bila je še sreča, da nismo zašli med prepadne pečine ali celo na kak prag v pobočju. Tedaj sem

začutil pod seboj gladko skalo in strmina je postajala položnejša, toda že pri drugem prestopu je zaškrtal pod podplati droban pesek, nevaren, da spodnese. Zasukal sem se nazaj h puncam, hotel sem ju opozoriti na to nevarnost, tedaj pa sem že sam spodrsnil, se ujel na roko in obsedel.

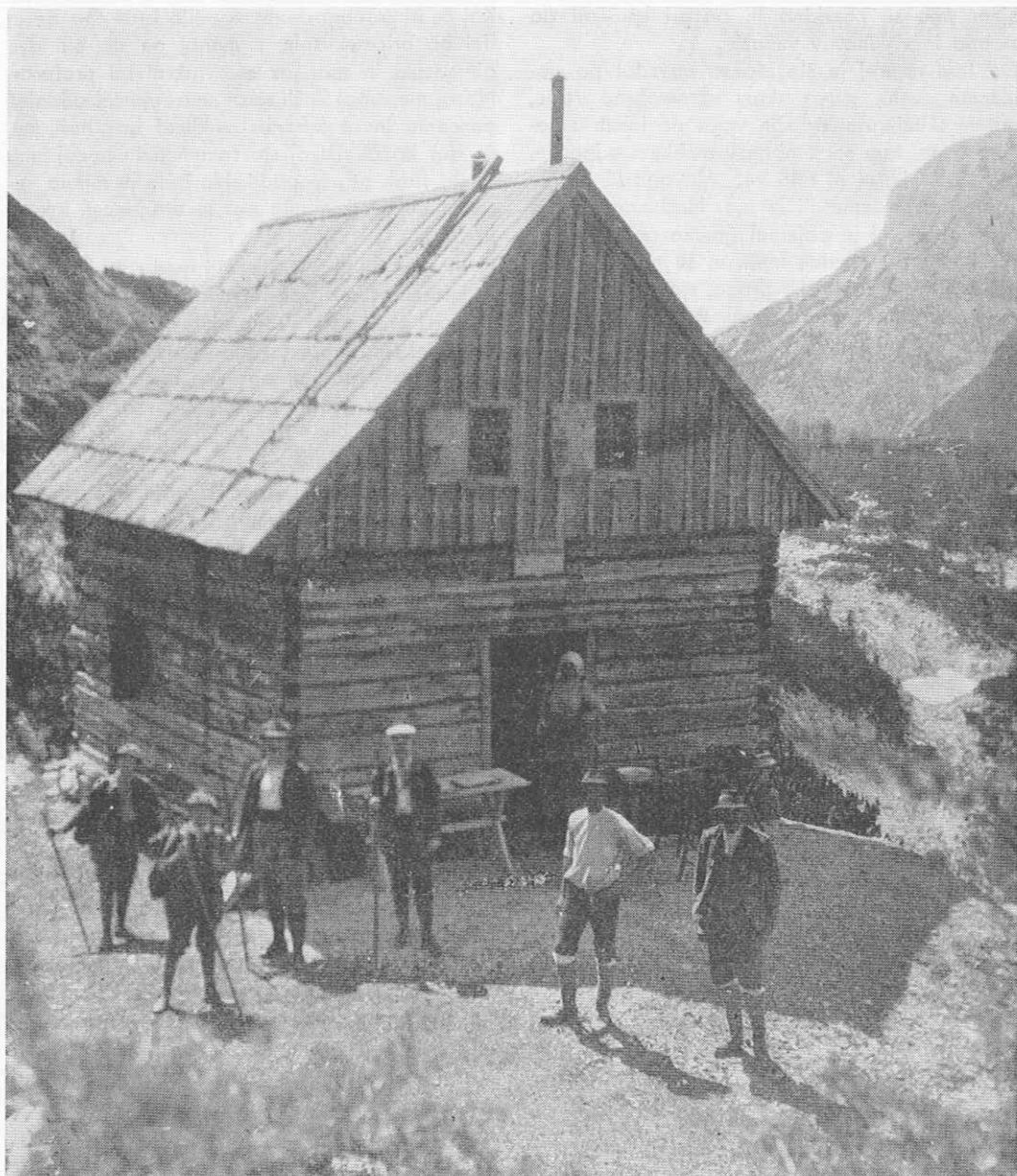
Sede sem pričel otipavati tla s konico toporišča. Na desni strani sem zadel na pečino, ki se je močno dvigala iz tal. Potem sem podrsal po tleh predse in sunil v prazno. Pol metra pred menoj je bil prepad! V trenutku mi je kri šinila po žilah, srh me je oblił – kaj če bi bil malo prej zdrknil samo hipec kasneje! Grozljive slike so se mi na mah zvrstile v mislih, moral sem počakati sedé, da sem se pomiril. Molčal sem, da ne bi s svojim glasom izdal razburjenja in brez potrebe plašil spremljevalki.

V prepad predse sem nekajkrat vrzel kamne, odjeka pa ni bilo slišati, globina potemtakem ni bila majhna. Sodil sem, da je pred nami prag ali pa bolj verjetno mlamól. To besedo sem slišal v mladih letih od pastirjev. Pomenila je prepadno steno na navzdolnji strani skalnatega kuclja, če je kot nos štrlel iz planinskega pašnika v strmem pobočju. Tak mlamól navadno ni bil posebno širok in kucelj je bil na vrhu pred prepadom včasih sploščen in skoraj raven. Zato je tam rada počivala drobnica in goved, zaradi tega so se pastirji bali mlamólov, kajti v mraku ali pa v megli je žival lahko zdrknila z njih v globino.

Če je to mlamól, bo treba poizkusiti, da ga obidemo, če pa je prag, potem se bomo pač morali vrniti nazaj v strmo pobočje. Toda kako, megla bo ostala vso noč, morda tudi še ves naslednji dan, lahko se bo iz megle razvil celo deževje. Ves čas, ko smo sestopali po pobočju z grebena do semkaj, je bila strmina precejšnja, nikjer nismo opazili kolikanj položnega odstavka, da bi bilo moč tam sestiti, kaj šele počivati.

Ne, ne smemo nazaj, poizkusiti moramo naprej vse, da mlamól obidemo. Medtem sem s toporiščem že preiskoval površje tal na svoji levi strani. Otipal sem tik roba prepada široko polico in splazil sem se po njej nekaj metrov naprej. Potem sem spuščal kamne ob polici čez rob prepada, a ni odjeknilo. S kamni sem otipal tudi polico nekaj metrov naprej in slišal nekajkrat odjek po dvakrat, prepadna globina je torej tam spredaj pojenjavala.

Prav počasi, tesno drug za drugim, smo vstopili na polico, ki je držala močno poševno navzdol. Opirali smo se na levi strani ob skalovje, dolo-

Častitljiva Vodnikova koča na Velem polju, fotografirana l. 1909

Foto Slavoj Dimnik

mitno, polno živih robov, in ti so nam rezali dlani do krvi. Stopali smo počasi in zdelo se mi je, da hodimo že pol ure po nji, ni pa nič kazalo, da se bo polica iztekla v pobočje, pač pa je postajala ožja in ožja, kazalo je, da ne bo več moč iti naprej.

Znova je rasla skrb, netila živce, pred očmi so se zbirale grozotne slike, v prsih pa mi je slišno

udarjalo. Mraz je bilo, skrb pa mi je pognala s čela znojne kaplje, polzele so po licih in se mešale s kapljicami, ki so nanje pršile iz megle. Tedaj sem izpustil kamenček navzdol tik ob steni in zdelo se mi je, da sem takoj zaslišal njegov udarec ob tla. Legel sem na polico in poizkusil s cepinom ugotoviti, kako je pod robom police? Zadel sem na grušč melišča. Po

njem smo se previdno in počasi spuščali do skrotja in valunov v vznožju.

Od tam naprej je šlo zložno navzdol po položnem svetu, sprva skozi skrivenčeno rušje, potem skozi grmičevje in vmes po jasah z zeleno trato, tam so si noge v mehkem odpočile. In megle skoraj ni bilo več, niti opazili nismo, kdaj smo se izmotali iz nje. Nad nami pa je ostal oblak, ki je objemal gorsko pobočje.

Prišli smo do gozdne meje in šli navzdol med gozdom in hudourniško grapo, stopali smo zdaj po nečem stezi podobnemu. Pogled v okolico se je odpiral, postajalo je svetleje, čutili smo, da si skuša sonce utreti pot skozi oblake v to gorsko veličastje. Prevzelo nas je zadovoljstvo sprožene od zavesti, da smo se srečno izmotali iz stisk in težav. Prispevalo pa je tudi nasmevano lice gorske doline, ki nas je spremljala. Kajpak, znova je pričelo brundanje in znova se je sprostila veselost sopotnic.

Steza se je iztekala na gozdno pot, vsi trije smo šli lahko vstric. Prijetno smo stopali po njej, posuti s preperelimi iglicami in listjem. Od nekje smo zaslišali udarce sekire, nekdo si je pripravljajl drva. Med pisanim listjem je posijal sončni žarek. Komaj se je preril skozi oblake in že je čez trenutek izginil, medla svetloba sonca pa je ostala.

Kako? Sonce pred nami. Saj vendar smo se spuščali v Bohinj, torej na vzhod. Kako smo se vendar sukali, da nam zdaj sije sonce v obraz. Zla slutnja me je obšla. Lotil se me je nemir kot predpoldne na Matajurskem vrhu po srečanju z graničarjem. Zdajci se mi je zdelo, da sem slišal udarec ure v zvoniku. Odkod? Pogledal sem na uro: pol šestih.

Pohitel sem naprej, skoraj tekkel, zvonki glas deklíčev je zaostal za menoj. Jaz pa sem zrl v daljavo, nekakšno količje, morda ograjo sem videl, da nam križa pot. Prišel sem bliže in obstal. Lučaj pred menoj je bilo med koli vodoravno in navzkriž napeta žica, gladka in budičasta. Zadaj na kolu je bila velika napisna deska z označeno smerno puščico in napisom: Santa Lucia, pod njo manjši napis: Proibito toccare...

Kovaček v prsih zgoraj, levo, je zamahnil in udarila mi je kri v lica: Zašli smo, zašli v Italijo, v Italijo na slovenski zemlji! Spreletel me je strah. Spomnil sem se svaka: pred leti sta s prijateljem nehote samo malenkost prestopila mejo v pečevju Razorja v Krnici. Italijanski graničarji so ju prijeli, gnali najprej v trentski Log, od tam pa naprej v Gorico. Šele čez nekaj tednov so ju izpustili domov.

Kaj če bi se nam danes zgodilo isto? Čez deset dni bo pričetek šole, z menoj pa sta bili dve gimnazijki in tudi jaz sem takrat bil profesor. Nazaj moramo! Zašli smo! sem zaklical oddaleč puncama in se zdrznil: priklical boš Italijane, če boš kričal. Takoj sta razumeli in nazaj smo hiteli, strah nas je podil. Na mah je minila veselost deklíčev, minila nas je utrujenost, lakota in žeja.

Prišli smo do steze in krenili med robom gozda in hudourniške grape navzgor. Tam smo bili že varnejši pred očmi italijanskih graničarjev, kajti v resnici smo tedaj postali tihotapci, sami sebe smo morali pretihotapiti čez mejo. Doslej, ko smo tekli po gozdni poti, je bila za nas velika nevarnost, da bi se bili mogli celo srečati z italijanskimi graničarji.

Mrak je že stiskal roko noči, trije tihotapci pa smo še zmeraj spešili navzgor po stezi. Kajpak, da bi bilo moč priti še tisti dan do naše meje na grebenih, na to nismo mogli računati. Odločil sem se, da bomo prenočili tam, kjer se je končala ob gozdni meji naša steza. In ko smo prispeli tja, se je že noč poslavljala od mraka. Na hitro smo povečerjali, čeprav ni bilo več lakote. Je že tako urejeno v življenju, da človeka mine vsakršna želja po hrani v urah tesnobe, ko se ga lotijo skrb, strah, obup.

Nastlali smo si lepo s smrečjem in bukovjem, po vrhu še s praprotjo in s šopi trave, čez vse to razprostrli dežni plašč, naredi si vso rezervno obleko, najmlajšo vzeli v sredino in se pognili z ostalima plaščema. Vse to je bilo za puncu nekaj imenitnega, da sta pozabili na strah, zato smo pomirjeni, po skoraj štirinajsturni hoji, takoj enakomerno zadihali v spanje.

Zbudilo me je. Nekaj me je vščipnilo v prste na nogah in koj nato še v kolena, bil je to jutranji mraz, ki se je tiho priplazil. Ura še ni bila štiri, nad nami ni bilo več megle, pač pa nam je mesec radovedno svetil z jasnega neba. Pospravili smo, si osvežili obraz in roke z roso, hitro pozajtrkovali in krenili ob suhi strugi hudournika navzgor, po tratih med grmičjem in potem med rušjem do vznožja melišča. Mesečina nas je spremljala do tja, tam pa jo je zamenjala svetloba jutranjega mraka. Gorsko oplečje mejnih grebenov je bilo še v polni senci, nad grebeni pa se je svetlikalo. Ko pa smo bili nekako na sredini melišča, so se pritipali do nas izza škrbin zdaj in zdaj prvi sončni žarki, in zopet ugašali, pa nanovo posvetili, dokler se niso zdržema ustavili na melišču. Prijetno nas je ogrevalo sonce in se igralo s svojimi žarki. To

nas je sproščalo skrbi, no, in te so bile zdaj z vsakim korakom manjše, bližali smo se naši meji.

Naprej smo se vzpenjali med skalovjem tako, da smo bili čimbolj skriti pred nezaželenimi pogledi graničarjev, pri tem pa smo nehote stopali na nenavadno velike cvetove planik in sinjemodrega svišča, na razne kamenokreče in še drugo cvetje tega naravnega alpskega vrta, dobro zavarovanega pred človekom.

Spomnil sem se na vasico, kateri smo se večerajšnji popoldan bližali, ko smo zašli. Obrnil sem se, jo iskal z očmi, ostala pa nam je skrita med drevjem v dolini. Najbrže je bila to vasica Grant.

Prišli smo visoko nad vznožno pečevje in že precej časa stopali po travni ruši, po le redkih grizah in golih skalah. Nekoč so to bili planinski pašniki, tisti dan pa že dvajseto leto neizkoriščani. »Čez kake pol ure bomo na vrhu, v Jugoslaviji,« sem dejal, pri tem sem se spomnil: Kaj pa bi rekel naš graničar, ko bi nas na vrhu zagledal, da prihajamo iz Italije? Prav gotovo bi nas imel za tihotapce. In četudi bi ga o resnici prepričali, po službeni dolžnosti bi nas moral peljati na zaslihanje na Bohinjsko Bistrico. Zato smo se potrudili, da smo še ta zadnji konec naše poti do meje šli previdno, po tihotapsko. Srečno se je končalo na meji tik pod vrhom Rodice, ura je bila pol desetih. Sproščeni skrbi smo trudni padli na rušo in mah in zadremali.

Po počitku smo južinali in potem nastavili nit tja, kjer se nam je pretrgala prejšnji dan skoraj ob isti uri, nadaljevali smo našo pot od tod,

kjer smo se bili v gosti megli zasukali nazaj in zato večeraj sestopili na levo, namesto na desno. Ko smo južinali, smo si dobro utešili glad, ne pa tudi žeje. Ves prejšnji dan nismo imeli priložnosti, da bi si bili napolnili čutarice. Po nadaljni naši poti po grebenih nas je zato spremljala žeja tja do karavle pod Voglom. Tam so nam graničarji postregli z dobro vodo iz železobetonskega zbiralnika poleg karavle. Tja je ob dežju pritekala voda iz peščene vzpetine, ki je bila ograjena z žico. Tudi pri naslednji karavli pod vrhom nad Škrbino smo dobili vode, tam pa iz izvira, ki so ga imeli graničarji v bližini. Dan je že kimal, ko smo odšli od te karavle naprej proti Komni. Ta dan je sonce resnično vriskalo prav do večera in ovenčano z zarjo zadremalo v noč, kakor je napovedal dobri oskrbnik Orožnove koč, sicer že za večerajšnji dan. Nam pa je ostal nauk: narava je muhasta, nikdar ji ne smemo verjeti, če je njen obraz še tako nasmejan, vedno moramo biti v hribih pripravljeni, da se spoprime z najhujšim.

Samo zvezde so nam svetile, ko smo prispeli v dom na Komni. In ko smo naslednje jutro sedeli pri oknu velike jedilnice in uživali tisti lepi pogled na jezero, na Rudnico, na Studòr, na most s cerkvico sv. Janeza, sta nečakinja in hčerka napisali razglednici, vsaka svoji mami: »Mama, ne veš, kako je bilo lepo!« Pozabili sta na strah, na skrbi in na trpljenje! Dobri punc! Popotnik, če boš danes hodil po tej grebenski poti, boš videl po tleh rdeče lise. Razumel boš, čemu jih je risalo skrbno planinsko društvo železničarjev.

POPRAVEK

V prvi številki PV 1969 popravljamo na str. 33: Red zasluge za narod z zlato zvezdo sta prejela: Planinska zveza Slovenije in Joža Cop. Ostali (PD Ljubljana-matica, PD Kamnik, Pavel Kunaver, dr. Jože Pretnar, Albin Torelli, dr. Viktor Vovk) so prejeli Red zasluge za narod s srebrnimi žarki. To odlikovanje je prejelo tudi PD Celje (v poročilu je pomotoma izpadlo). Red dela s srebrnim vencem je prejel Tone Škrajner (ne T. Škarja). Prosimo prizadete, da nam neljubo pomoto oprostite.

Uredništvo

ZLATO IN ZLATA MRZLICA V ALPAH

V bajkah alpskih dežel često srečamo besedo o zlatih zakladih, ki so skriti v naročju gora. Ni naključje, da je pri nas Bogatin, v Gesäuse Reichenstein i. p. Bajke govore tudi o mestih, ki jih je zalila voda z ledenikov, o potopljenih vaseh i. p. V kočah revnih iskalcev kristalov, lovcev in planšarjev je tekla beseda o dobrem, čistem zlatu v žilah skale, ki ga nekoč moraš najti – najti in narediti konec revščini in skrbem. Jacques Balmat, ki je vodil dr. Michela Paccarda na Mt. Blanc l. 1786, je pri 72 letih še enkrat stopil do Bueta, da bi tam odkril zlato žilo. In se ni več vrnil. Njegovo smrt so dalj časa prikrivali, da bi ne privabili drugih iskalcev zlata.

V vsaki bajki, v vsaki legendi, v vsakem izročilu je skrita resnica, neko dejstvo, prirojeno za opomin ali opozorilo, povečano ali pomanjšano. Gotovo ni samo pravljíčna domišljija, če bajke govore o zlatih zakladih v Alpah. Zgodovina pravi, da so nekoč v Alpah cveteli »rudniki« zlata, da so bili konec 19. stoletja opuščeni, da pa so bili nekoč bogati kakor kalifornijski. Predvsem leži zlato v centralni alpski verigi od Zella in Zillerja do štajerske meje. O pridobivanju zlata govore viri iz 16. stoletja. Okoli l. 1540 so ugotovili zlato žilo blizu Gasteina v dolžini 12 km, na več drugih krajih ne dosti krajšo tudi v predelih, ki so jih poseljevali Slovenci v zapadni in severni Koroški.

V Alpah je zlato, kakor je zlato tudi v morju. Tehnični napredek je zaprl alpske zlate rudnike, ker niso bili več dovolj donosni. Odprli pa so se drugi, morda bogatejši, z bogastvom, ki izvira iz sreče, doživete v gorah.

Ali ni tudi bajka o Zlatorogu beseda o resnici, o dejstvih, ki so uravnavali odnose naših gorjancev do gora in njenih moči pa tudi do mogočnih zapadnih mejašev? Abram ima prav, ko pravi, da v svetovni literaturi ni najti kaj podobnega. Zaklad v Bogatinu, ključ – zlati rogovi bajnega zlatoroga, benečanski trgovec, ki je prišel do zlata in kopicil bogastvo – v bližnji Italiji, naše dekle na Logu, ki jo premami laško zlato, iskalci zlata v gorah okoli Komne, v Bogatinu, zgodovinski dokazi, kako je od Idrije do Triglava pritiskal benečanski pohlep po naši zemlji in njenem bogastvu itd. O tem vsem piše Kugy oz. Abram v 14. poglavju »500 let Triglava« (po Abramovem sestavku v Kolarju goriške Mohorjeve družbe, Gorica 1927).

ZENSKÉ SESTE STOPNJE

Večkrat smo v tem razgledu najavili in opisovali rendes-vous najboljših plezalk, ki jih je 16. maja l. 1968 sklicala v Engelberg baronica Felicitas von Reznicek, hčerka komponista Nikolausa v. Reznicek. Prišlo je 60 plezalk v spremstvu svojih mož in spremljevalcev, zastopanih je bilo 12 nacij. Otvoritev je gostiteljica priredila na 3250 m visokem Titlisu. Namen srečanja: da se med seboj spoznajo. Prišlo pa je tudi do plezalnih vzponov. Naša Barbara Lipovšek-Ščetinin, profesorica zemljepisa na pedagoški gimnaziji v Ljubljani, je z ing. Petrom Ščetininom, profesorjem na Srednji tehniški šoli v Ljubljani, preplezala izredno težavni južni steber Sättelstocka. Sledile so ji Ingrid Ring, ki ima za seboj Walker, Heide Satttek, ing. Nadja Fajdiga, prva ženska, ki ima za seboj severno steno Matterhorna do »rame«. Brigitte Etter je preplezala južno steno Laucheren, nekatere pa so smučale po Titlisu. Zvrstilo se je nekaj dia-predavanj o plezanju na Angleškem, Škotskem, v Patagoniji, v Aconcagui. Čeprav nam je naša udeleženka in ugledna članica kluba »Rendes-vous Hautes-Montagnes« prof. Lipovškova obljubila, da bo opisala svoja doživetja v Engelbergu, navedimo poglobitve osebnosti tega srečanja: Olga Zibrinova, Blažena Karasova, dr. Elisabeth Albrecht, Inge Rost, Christa Sturm, Bärbel Schmidt, Jeanne Franco, Christine de Colombel, Colette de Bret, Margret Darvall, Esmé Speakman, Nea

Morin, Eileen Healey, Vitty Steinkötter, Sylvia Buscaini v. Metzeltin, Anna Roelfsema, Helena Schimke, Heide Sattke, Heide Reischer, Ingrid Ring, Gesti Zeller, dr. Lia v. Hörmann, Edith Bednarik, Hermina Lottersberger, Halina Krüger v. Syrokomska, Loulou Boulaz, Paula Biner, Brigitte Etter, Yvette Vaucher, dr. Heidi Schelbert, Amerikanka Jane Coble in naši dve zastopnici.

Na seznamu povabljenk so manjkale nekatere vidne plezalke: Rosl Gartner, ki je pred 20 leti plezala najlažje smeri v Wilder Kaiser, Paula Wiesinger, ki danes živi s svojim možem Hansom Stegerjem, znanim plezalcem, na Seiser Alm, Anni Scheffler, Kathe Häusler; od mlajših smo v tem razgledu večkrat omenili Helgo Brunzak, Graziello Cesarin, ki je prva preplezala severno steno zapadne Cine, Denise Escande, ki je opravila z Walkerjem, Eriko Stagni, ki je preplezala zapadno steno Druja, direktno v severni steni Velike Cine, prvo eigerjevko Daisy Leidig-Voogovo, Čehinjo Kysilkovo in še katero.

Klub ni strumna organizacija. Tajništvo vodita Rösli Häcki in Felicitas v. Reznicek. Klub ima namen, da se plezalke med seboj podpirajo, če pridejo na tuj teren. Pogoj za sprejem je, da plezalka obvlada IV. stopnjo kot druga v navezi, III. stopnjo pa kot prva.

ZASTRUGI NA ANTARKTIKI

Antarktika je za raziskovalce obljubljena dežela. Amerikanska ekspedicija pod vodstvom geofizika Normana Pedmiejaja, imenovana »Traverse III« je prečila celino od Queen Maud Landa do Mc Murdo na daljavo 2500 km in je preiskala predvsem negorati, ravninski del, ki ga pokriva 1,5 do 3 km debela snežna oz. ledena odeja. Sem in tja se na tej odeji najdejo nizke, valovite snežne sipine (zasipi), ki jih ekspedicija imenuje »Sastrugi«. Naši »zastrugi« to skoraj gotovo ne morejo biti, čeprav je podobnost presenetljiva, pojav pa isti. Ekspedicija je opravila ogromno kartografsko delo in seizmološke, geomagnetske in meteorološke meritve. Imeli so na razpolago dva velika traktorja »snow-cat« in sedem transportnih sani. Finansiralo jo je trgovinsko ministrstvo ZDA, ki ima za to posebno organizacijo »Environmental Science Service Administration (ESSA).

ETNA ŠE GROZI

Etna je bila v zadnjem času, poleti 1968, aktivnejša kot prejšnja štiri leta. Na robu osrednjega žrela se je odprla nova razpoka, iz katere je udrla lava in pritekla 5 km daleč v Valle del Bove. Ta dolina je na tem, da bo z lavo kmalu napolnjena. Če bo šlo tako dalje, pravi vodja mednarodnega inštituta za vulkanologijo dr. A. Rittmann, bo šla v enem letu že čez rob. L. 1968 je bil prav na vrhu Etna profesor France Čemažar, znan mnogim našim starejšim smučarjem in planincem, kot dolgoletni gimnazijski ravnatelj v Ljubljani pa tudi mnogim mlajšim rodovom kot velik ljubitelj narave, posebej gorskega sveta.

RAZPRODAJA TIBETA

Ne dobesedno! Le Heinrich Harrer je prodal iz neznanih razlogov svojo tibetsko zbirko. Gradčan Harrer, veliki smučar, alpinist, prvak iz Eigerja, eden od velikih globe-trotterjev, je bil med vojno in dalj časa po vojni svetovalec Dalai-lame. V Tibet je pribežal kot begunec iz angleškega ujetniškega tabora v Indiji l. 1940. Spotoma je v Tibetu nabral lepo zbirko, katere lastnik bo zdaj dežela Štajerska. Kogar mika, da bi si zbirko ogledal, naj se popelje v slavni baročni grad Eggenberg pri Gradcu. To danes ni »nobena zgodba več«, vsaj za lastnika motorne konjske vprege gotovo ne.

POTOČNIKOVA SREČANJA Z GORAMI

France Planina

daj imamo Slovenci že imenitne alpinistične knjige – Lipovškove Steze, skale in smučišča, poetično obarvano Avčinovo Kjer tišina šepeta in pravkar izdano kleno Potočnikovo Srečanja z gorami. Ko sem dobil v roke Potočnikovo knjigo, mi je živo vstal pred očmi Miha Potočnik, kakršen je bil kot fantiček, ki je tistega leta 1921 končal prvo gimnazijo v Kranju (danes bi bil to peti razred osemletke) in ga je njegov brat Franjo, ki je bil moj sošolec in sva skupaj maturirala, vzel s seboj, ko smo šli na Triglav. Miha je bil živ, vesel dečko, bister, zvedav in duhovit, pri hoji neutruđen in vedno prvi. Ko smo na povratku prenočevali v depandansi Zlatoroga v Bohinju, sta z Jožetom Hafnerjem, ki je bil menda za en razred pred Mihom, sedaj pa je kirurg in šef jeseniške bolnišnice, predstavljala kamelo, tesno oprijeta, tako da nismo vedeli, čigava je kaka noga in roka, ko sta se valila med posteljnjaki, v katerih so slamnjache ležale kar na tleh. Tudi Joža Čopa smo v tistih letih večkrat srečali na triglavskih poteh. Bil je mlad delavec v železarni in je že plezal. Nekoč mi je na Kredarici pripovedoval, kako je vodil profesorja Luciena Tesnière na Triglav. Nosil je njegov nahrbtnik in v njem fotografski aparat, kakršnega ima sedaj samo še fotograf v ateljeju, zraven tudi velike kasete in okoli 80 plošč (filmov takrat še nismo poznali). Ko sta prišla pod Prag, se je profesor Tesnière sesedel »kot Krišč pod križem« in ga Joža ni več spravil naprej. Naslednji dan sta poskusila skozi Kot, pa tudi tam ju je zavrnilo tistih par stopov ob klinih v skali. Šele skozi Krmo sta dosegla Kredarico, a profesor se ni več ganil iz koč.

O začetku svojega alpinističnega udejstvovanja piše Potočnik takole: »Če se spominjam nazaj na tiste čudovite čase pred nekaj leti, mi postane nekam milo pri srcu in skoraj bi rad, da bi se znova vrnili. Saj so bili tako prelestno lepi in vseh pričakovanj polni, da me ob misli nanje še danes prevzame toplota. Kako mlada so bila tista tri, štiri poletja, ko sem po mojstranskem kolodvoru ob nedeljah in praznikih pri vsakem večernem vlaku lovil Čopovega Joža in ga pros-

jačil, naj me vendar enkrat vzame s seboj v robé, kamorkoli in kadarkoli; če drugam ne, vsaj v – Triglavsko steno naj me popelje. Ta je bila cilj in višek vseh mojih želja in skrbi; saj sem to nedopovedljivo uganko nešteto krat gledal z vseh svojih pohlevnih »rajž«, požiral sem jo z očmi in srcem, od blizu, od daleč in od vseh strani. Tri leta sem lazil za Jožem kakor Trentar za gamsom; četrto leto me je uslišal. Bil sem preveč siten in nadležen, da bi se me mogel zlepa odkrižati. Jasna in čista, kakor za nedeljo in za praznik, je bila Stena tistega septembrskega popoldneva sedemindvajsetega leta, ko naju je s prijateljem Hafnerjevim Jožetom vodil Joža po slovenski smeri. Tisti dan smo uživali najlepše urice, polne čudes, ki so se nam korak za korakom razodevale s tisto preprosto iskrenostjo in veličino, ki te vsega prevzame za vedno. Tistikrat me je Stena dobila v svojo oblast in od tedaj romam leto za letom po njenih strminah, vedno vesel in židane volje.« Od tedaj so bile gore za Miho Potočnika in seveda tudi za Jožo Čopa bistveni del življenja. Kakšna moža in alpinista sta postala! Ta misel mi je bila ves čas v glavi, ko sem bral Mihovo knjigo. Kot Belčana so ga najbolj vlekli Julijske Alpe, posebno Triglav in vrhovi okoli Martuljka, ki jih je imel takorekoč pred nosom, bolje rečeno – nad nosom. Kakor je razvidno iz kronike njegovih vzponov na koncu knjige, so se njegovi prvenstveni vzponi – 30 jih je navedenih – vrstili redno leto za letom od 1927 do 1948, razen takrat, ko si je na triglavskem smuku zlomil nogo, in v vojnih ter prvih povojnih letih, ko je ves njegov čas zavzelo delo v gospodarstvu in politiki.

V spremni besedi h knjigi je urednik Tine Orelepo prikazal Potočnikov življenjepis in z izredno psihološko bistrino predstavil njegovo življenjsko delo za alpinizem, planinstvo in slovensko narodno skupnost. Potočnik sam pa v kratkem uvodu odpre svoje srce in izpove svojo ljubezen do gora; za modrijane, ki ne razumejo alpinizma, se ne zmeni, ampak prešerno zauka in gre svojo pot, kakor gre fant pod okno dekleta.

Ko včasih v PV berem opise plezalnih tur, se mi zdi, da so napisani kot kažipot tistim, ki bodo plezali za njimi. Potočnikovi opisi pod naslovom Po neuhojenih potih pa so polni napetih doživljajev in iskrih domislic, napisani v jeziku, ki teče iz naravnih virov ljudskega izražanja. Vrstijo se prizor za prizorom, nevarni pa tudi lepi in veseli. Naj navedem nekaj primerov: Joža Čop visi vznak brez sleherne opore

v vstopnem skoku pod Amfiteatrom in se steguje za oprimkom, a se v tem težkem položaju čudovito »znajde«. – V steni široke peči kleči na bolečem kolenu, na glavi mu stoji Pavla, se naporno vzpenja in se trese, da Joži še klini v žepu zvenijo. – Brezčutno se vlečejo nočne ure, ko ležijo k skali pritrjeni na tesni polici pod »ladjo« v gorenjski smeri in veter vedno huje prodira skozi špranje, da zobje šklepetajo. – Polica se zravnja z gladko steno in pod plezalcem 500 do 600 m v niz ni drugega kakor zrak. – V žlebu Triglavske stene jih presenetijo plaz in snežne mase, pomešane z ledenimi kepami in debelimi skalami, se vale in treskajo v grozotnem slapu z dvesto metrov visoke stene, plezalci pa kakor za tarčo tej polomiji čepijo ujeti v mišnico, v ta peklenski žleb. – Ob previsu v steni Viša visi Miha na vrvi »kot salama v izložbi« in se guga, da bi dosegel nasproti stoječi stolpič (doživljaj, ki ga opisuje tudi Avčin v svoji knjigi). – Na sestopu čez ostri greben Moine se tihotapi pod previsnimi opastmi, s katerih vise debele dvometrske ledene sveče, nato ledena strmina, novi stolpi in strehe, ledene vesine, sekanje stopinj in zamudno varovanje. – Tako od strani do strani spremljaš avtorja čez strme stopnje in gladke previse, kako nad silno globino tipa za oprimkom, kako se z gvozdenjem vzdiguje po navpičnih žlebovih, se razgleduje s tesnih polic, po napornem vzponu vriska na grebenu in zvečer razigran raja ob Torkarjevi harmoniki v Aljaževem domu. Ljubki so prizori, ko v steni sréča ververico ali se Jožu priplazi na klin križasti pajek ali z zavistjo spremljajo skalnega plezavčka, ki poletava nad brezdanjim prepadom. V stenah široke peči, na katere vrhu so bili l. 1928 prvi ljudje, »odkar svet stoji«, vidijo, da je skalni stožec sestavljen iz samih okamenelih polžev in školjk, in si mislijo: »Kod vse je v sivi davnini pelo morje svojo bučno melodijo!« Zanimiv je opis Grand Canyonu v ZDA, ki je uvrščen v drugi oddelek Od Alp do Pamira. Označi ga kot največičastnejšo, svetovno predstavo erozije, posebljeno ponazoritev zobu časa in moči naravnih sil. Reka Colorado vsak dan odplavi in odnese s seboj v Mehiški zaliv pol milijona ton, torej 50 000 vagonov materiala. V Canyonu so vidne vse geološke formacije od najstarejše predkambrijske do najnovejšega kenozoika. Na majhnem prostoru se tod zvrsti šest podnebnih pasov, od ekvatorskega do predarktičnega. Ta neverjetno razjedeni svet je prepreden s stranskimi hudourniki, soteskami, prepadnimi in visokimi stenami, stolpi, policami, melišči. Ko je

neki cawboy videl to razdrapano prostranstvo, je vzklilnil: »Zlodja, tukaj se je pa očitno nekaj zgodilo!«

Med stvarne, napete prizore se mešajo globoka občutja, kakor npr. ko v steni široke peči uživajo tiho zvezdnato noč ali v Črnem grabnu onemeli strmijo v krpaste ostanke opreme ponesrečenega Topolovca in jim misel na njegovo tragedijo stiska srce, da čutijo kakor na vernih duš dan in sklonjenih glav stojijo na tem največičastnejšem pokopališču naših gora. Kje daleč pa so skrbi in nadloge, ko po naporni plezariji sedijo na doseženem vrhu, kako nizko je vsakdanjost! Saj se jim zdi, da je vedno nedelja in praznik, kadarkoli romajo po naših robeh.

V tretjem oddelku z naslovom Beseda o stvareh in ljudeh, kjer so ponatisnjeni Potočnikovi spominski govori in spisi, izraža ob odkritju Kugyjevega spomenika svoje mnenje o planinstvu, enem od mostov, ki držijo prek vseh prepadov in nevarnosti današnjega sveta k vedno večjemu razumevanju med narodi, k njihovem medsebojnemu spoštovanju na podlagi enakopravnosti in k pravični ureditvi človeške družbe v smislu pravega, nesebičnega tovarištva in medsebojne pomoči, kakor jih poznamo in gradimo med seboj gorniki, alpinisti in planinci. V članku Ob dvajsetletnici vstaje z ogorčenjem navaja, da so v desetih letih po svetu porabili za oboroževanje toliko sredstev, da bi z njimi za vsako družino na naši zemlji zgradili štirisobno vilo z vso opremo, s televizijskim sprejemnikom, avtomobilom in garažo. Danes pa tri četrtine človeštva še strada in živi v nezaslišani bedi in pomanjkanju!

Na mnogih krajih v knjigi so misli o namenu in pomenu alpinizma. Potočnik je sledil Jugovim mislim, da je treba v naših stenah prekositi tujce in napraviti naše gore za res naše. Pojmuje pa alpinizem še mnogo više. V opisu vzpona čez južno steno Rokava se izjavi zoper Tumovo naziranje, da je alpinizem šport, pa četudi v najzlahtnejšem pomenu besede. »Pravi alpinizem je več, vse več! Alpinizem usmerja duha od materije k idealom in ga plemeniti, je šola, ki daje rast vsebine polnim značajem, ne morda le mišicam in »dobri formi« atletov. Vzgjaj sebe, egoist, uči se žrtev za skupnost, samega sebe zmaguj – to je največja zmaga! Plezarija ti bodi sredstvo in ne cilj!« V članku Ob skalah jubileju piše, da so »skalaši izoblikovali lik alpinista, lik gornika, ki še danes mnogim ljudem služi kot vzor in bo tak tudi ostal. Tovariški odnosi, ne glede na poreklo, poklic in

premoženje, medsebojno spoštovanje, skromnost, odgovornost, srčna kultura, odkritosrčen značaj, natančnost pri sprejemanju in opravljanju dolžnosti, pogum in požrtvovalnost v najbolj zapletenih in nevarnih položajih – to so stvari, zaradi katerih bodo skalaši najdalj živeli v našem izročilu. Človek – alpinist ne obstoji samo iz mišic, iz klinov, vponk, vrvi, puhovke, lestvic in šeste stopnje, temveč predvsem iz srca in zdrave, vedre pameti. Tega ne more nado-

mestiti noben stroj in nobena oprema. In po mojem mnenju bodo gore vedno bolj potrebne ljudem prav zaradi osvobajanja človeka od pomehkuženja in zasužnjevanja po njegovih lastnih izdelkih in izumih.«

To je nekaj misli, iztrganih iz Potočnikove knjige, ki more obogatiti vsakega planinca, alpinistom pa ne bo vodilo le pri ponovitvi njegovih prvenstvenih vzponov, temveč predvsem pri oblikovanju alpinista – človeka.

PISMA INDIRI

Tvorec moderne Indije Javaharlal Nehru, svetovno znani mislec in politik, je v pismih svoji hčerki in naslednici Indiri zapisal tudi naslednje besede:

Često se ljudje izognejo dejanju, ker se boje posledic, kajti delati pomeni tvegati, podajati se v nevarnost. Iz daljave je nevarnost videti strašna, če pa ti stoji bliže oči, ni tako hudo. Često je celo prijeten spremljevalec in večja okus in veselje do življenja. Normalen potek življenja je pogosto dolgočasen, mnoge stvari so nam v njem vsakdanje, nič nas ne veseli. Kako pa jih znamo čislati, če moramo nekaj časa prebiti brez njih! Mnogi ljudje se vzpenjajo na gore in tvegajo življenje zaradi užitka, ki ga nudi vznemirjenje, ko premagajo težave in uženejo prežečo nevarnost. Ker poznajo nevarnosti, so jim čuti ostrejši in veselje nad bivanjem, ki mu je pretil že pogin, je toliko večje.

Pred vsemi nami je izbira: Ali da živimo v nižavah v nezdravih meglah do neke mere varni ali pa da se povzpemo na visoke gore, kjer nas spremljata tveganje in nevarnost, tam uživamo sveži zrak, radost nad širnim razgledom in pozdravljamo vzhajajoče sonce...

PLANINSTVO V IRANU

Raffati - Arshar je ime predsednika iranske planinske zveze, ki šteje 2500 članov v samem Teheranu. Teheran pa ima poleg tega še trideset klubov s po 50 do 100 članov. Sekcije zveze delujejo v Tabrisu, Širasu in drugih mestih. Prof. Raffati je poskrbel za prva zavetišča in kočice. Zveza je zgradila tudi kočico za 30 oseb pod Demavendom, najvišjim iranskim vrhom, 80 km od Teherana. Sedeži zveze in sekcij razpolagajo z moderno plezalsko opremo. Planinstvo in smučarstvo se v Iranu lepo razvijata, v državi delujejo kot inštruktorji avstrijski vodniki in smučki učitelji.

HIMALAJKE

Western Himalayan Mountaineering Institute – v Maliju, mestu v indijski državi Himachal Pradeš v zapadni Himalaji, prireja stalne alpinistične tečaje za dekleta. Doslej je šlo skozi te tečaje že 100 000 mladih Indijcev in Indijk iz vseh indijskih držav. 20% je tečajnic. Pomembni so ti tečajji tudi zato, ker razbijajo meje kast in utirajo pot k povezovanju indijskega sveta. Seveda številka za indijske mere ni velika, komaj kaplja na razbeljen kamen. Vsekakor pa je zanimivo, kako se indijska dekleta uveljavljajo v himalaizmu.

SREČANJE PLANINCEV FURLANIJE, KOROŠKE IN SLOVENIJE

V dne 19. in 20. oktobra 1968 je bilo v Beljaku že četrto srečanje planincev sosednjih pokrajin. Lahko ugotovimo, da so ti prijateljski sestanki planinskih sosedov postali že tradicionalni. Vse te planince družijo predvsem ljubezen do gora, posebno pa še do Julijskih Alp, ki so vsem tem teželam blizu in ki po svoji lepoti daleč naokrog nimajo tekmece.

Srečanje se je pričelo v vasi Lipa pri očetovi hiši pokojnega dr. Juliusa Kugyja. Tu je Kugy preživel del svoje mladosti in ga je že tedaj prevzel bližnji Dobrač, na katerega se je povzpел po južnih stenah. Na rojstni hiši je beljaška sekcija OAV odkrila spominsko ploščo in opremila posebno Kugyjevo sobo s spominsko knjigo. Sledil je tudi pozdrav vseh navzočih predstavnikov planinskih organizacij, slavnost pa so povzdignili tudi domači godbeniki in nacionalnih nošah in domača dekleta z domačimi prigrizki.

Furlanijo so zastopali odvetnik Attilio Coen kot zastopnik generalnega predsednika CAI Chaboda, nadalje so bili navzoči predsednik Lonzar iz Stare Gorice, predstavniki iz Vidma in še mnogi drugi, Slovenijo je zastopal predsednik PZS dr. Miha Potočnik, navzoč pa je bil tudi kot osebni povabljenec predsednik PSJ dr. Marijan Brečelj. Ostalo slovensko zastopstvo je bilo še kar številno. Navzoči so bili tudi predstavniki Slovenskega planinskega društva iz Trsta in sicer predsednica dr. Mašerova, Slovenskega planinskega društva iz Gorice prof. Rebec in Slovenskega planinskega društva Koroške ing. Kupper. Najštevilnejši so bili seveda domačini, zastopniki OAV, »Naturfreunde«, koroške gorske reševalne službe in še drugih sekcij. Kot domačin je vsem udeležencem izkazoval posebno pozornost dir. Hermann Wiegele, predsednik beljaške sekcije OAV.

Po končani slovesnosti v Lipi so se vsi planinci odpeljali v Beljak, kjer jih je najprej pozdravil koroški deželni glavar Hans Sima, ki je s tem dal velik podarek tako planinstvu kot tudi utrjevanju prijateljskih vezi med sosednjimi državami.

Po pozdravu deželnega glavarja in ostalih predstavnikov so planinci nato uživali ob treh predavanjih z barvnimi filmi ali barvnimi diapozitivi. Prvi je predaval znani italijanski alpinist dr. Marino Tramonti o potovanju od Julijskih Alp do svetovnih gora. Naš Aleš Kunaver je predaval o zimskem vzponu v Čopovem stebru v Triglavski steni in o odpravi v Hindukuš, zadnje predavanje pa je pokazalo barvni film o najlepši koroški dolini imenovani Malta, dolini s preko 40 slapovi, ki pa

jo hočejo uničiti z gradnjo hidrocentrale.

Po predavanjih, pozdravih in izmenjavi daril je sledil prijateljski večer, kjer so se domačini zopet izkazali kot izredni gostitelji. Sicer pa velja ta superlativ za ves čas bivanja na Koroškem.

Naslednje jutro je bil ogled slikarske razstave Angleža Comp-tona, ki je slikal večinoma motive iz gora teh dežel, ki so se v Beljaku sestale. Sledil je izlet v Noriške Alpe in sicer najprej v naselje Kleinkirchheim, od tam pa deloma z žičnico deloma peš na Wöllaner Nock, dvatisočak z izrednim razgledom od Visokih Tur, preko Dolomitov, Julijskih Alp, Kamniških planin do štajerskega gričevja.

Srečanje je ponovno utrdilo prijateljske vezi vseh planincev – sosedov, s tem pa vsaj malo doprineslo k skupni misli in želji, da bi ne bilo več vojn in ne zatiranja, temveč mirno sožitje in dobro sosedstvo dobrih ljudi.

K. F.

PRIJATELJSKO SREČANJE NA SEDEŽU PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

20. XII. 1968 je predsednik PZS dr. Miha Potočnik z nekaterimi člani UO PZS izkazal pozornost zaslužnim planinskim jubilan-tom.

Povabljeni so bili:

80-letniki dr. Dušan Senčar, Prevalje, dr. Jakob Prešern, Begunje, Ivo Marsel, Ljubljana, Vilko Mazi, Vikrče; 75-letniki Janko Glazer, Ruše, Joža Čop, Jesenice; 70-letniki dr. Franc Sušnik, Ravne, Albin Torelli, Ljubljana, Franc Erjavšek, Stahovica, Ante Beg, Ljubljana; 60-letniki Milan Zinaver, Ljubljana, Fedor Košir, Ljubljana, Marija Gradiškova, Stahovica, Ivan Anderle, Podbrdo, Mara Trnovčeva, Ljubljana, dr. Mirko Kajzelj, Ljubljana, ing. Vinko Modec, Ljubljana, Boris Režek, Ljubljana, Stanko Ravnik, Jesenice; 50-letniki Franc Telcer, Prevalje, Avgust Delavec, Mojstrana.

Dr. Miha Potočnik je zbrane planince pozdravil in se jim v imenu slovenskega planinstva zahvalil za delež, ki so ga doprinesli k njegovemu napredku

in razvoju, obenem pa poudaril, da so opravili s tem tudi pomembno delo za narodno kulturo in prosveto. Nato je vsem razdelil bronaste plakete, ki jih je pred leti dala izdelati PZS za to, da se na tako skromen, a vendarle slovesen način spomni zvestih planinskih aktivistov.

V imenu navzočih se je za pozornost in priznanje zahvalil Ivo Marsel, dolgoletni član upravnega odbora matičnega društva v Ljubljani. Odsotnost sta pismeno opravičila dr. Dušan Senčar, odvetnik v Prevaljah, in prof. Janko Glazer, ki ga planinci poznajo tudi po pesniški zbirki »Pohorje«. V svoji skromnosti je ugledni mariborski književnik takole zapisal:

»Za ljubeznivo vabilo na prijateljsko srečanje se lepo zahvaljujem, hkrati pa prosim, da me opravičite: na srečanje ne bom prišel. Moje delo na planinskem področju je bilo tako neznanatno, da bi me med resničnimi planinci moralo biti sram. Z zanimanjem pa sem to delo vedno spremljal in ga bil vesel, že od otroških let naprej, ko je Pla-

ninski Vestnik spadal med moje najljubše branje; prihajal je v hišo, ker sta oče in mati bila člana Podravske podružnice. Tudi zdaj, ko človek postaja z leti vedno bolj osamljen, so mi planinci še najbližji.

Želim, da bi srečanje bilo vsem prijetno, še posebej pa želim, da bi Zveza in Planinski Vestnik našla možnosti, da bosta z uspehom opravljala svoje delo tudi naprej. S planinskim pozdravom Janko Glazer.«

TUDI LETOS IZLETI V TUJE GORE

Uspehi dveh vodniških sezon so spodbudili ljubljanske alpiniste, da za vodniško sezono 1969 spet pripravijo pester program izletov v tuje gore.

Atrakcija vodniške sezone 1969 bo izlet oz. odprava na Ararat (5165 m), s katerim nameravajo ljubljanski gorski vodniki prvič v zgodovini slovenskega planinstva dvigniti višinski rekord skupinskih društvenih izletov – nad 5000 metrov. Kot trening za Ararat bomo priredili februarja ali marca zimski vzpon na Grinovec, za bodoče izlete v kopni skali pa v jeseni po slovenski smeri čez severno triglavsko steno pod vodstvom gorskih vodnikov.

Izlete bomo priredili poleti in v zgodnji jeseni. Cene izletov so zmerne. Novost je v obročnem odplačevanju na poseben konto vodniškega odseka. Tako kot v prejšnjih dveh sezonah je varnosti udeležencev namenjena največja pozornost, saj pri izletih sodelujejo izkušeni vodje iz vrst naših najboljših alpinistov in gorskih reševalcev.

Atrakcija sezone 1969 – Ararat – pride na vrsto v drugi polovici junija, trajala bo 16 dni. Ararat je, čeprav ugasel vulkan, po geološki sestavi vulkanskega izvora in zato tam ni vode. Nujno je odpravo organizirati tedaj, ko je tudi nižje kot pod ločnico večnega snega možno topiti sneg, ker je tudi voda v okoliških vaseh sumljive vrednosti.

Poleg tega je vsekakor prijetneje vzpenjati se po sneženih pobočjih kot pa v najhujši julijski vročini hoditi po vulkanski pobočjih. Vožnje z avtobusom bo 7000 km v obe smeri

preko Beograda, Sofije, Carigrada, Ankare itd. Prenočevali bomo v šotorih. Po podatkih udeležencev odprave na Hindukuš so ceste v Turčiji v glavnem asfaltirane. Vendar udeležbe ne priporočamo tistim, ki težko zmorejo napore takega potovanja in taborjenja ter večdnevnega vzpona in sestopa na velikih višinah. Cena izleta znaša okrog 1500,00 N din. Zadnji rok za prijavo je 30. 4. 1969. Ob prijavi se vplača akontacija 400,00 N din, ki zapade v korist organizatorjev, če se prijavenec skesa. Udeleženci bodo dobili še podrobnejša navodila. 12. in 13. julija pride na vrsto prečenje Mangrta. Udeleženci bodo v soboto prespali v koči Luigi Zachi (1386 m) – pod Srednjo Ponco, v nedeljo pa se bodo po poti Via delle Morte povzpeli na Rob nad Zagačami (2160 m), ki deli dolino Belopeških jezer od doline Koritnice, nato po južni strani osrednjega Mangrtovega grebena do vrha in sestopili po poti Ferrata do Belopeških jezer. Cena izleta: 180,00 N din. Organizator si v primeri večjega števila udeležencev pridržuje pravico, da priredi turo v dveh skupinah. Ker obe poti spadata med najtežje nadelani poti v kopni skali (III. stopnja) zaradi padajočega kamenja in mestoma tudi krušljivosti, priporočamo čelade. V poštev pridejo le izkušeni in izurjeni planinci.

Pogorje Bernine nad St. Moritz s svojo troglavo goro Piz Palü (3905 m) bo v času od 18.–22. julija že tretji zaporedni izlet vodniškega odseka. Udeleženci bodo prvič taborili pri Lago di Como in se naslednji dan pripeljali v St. Moritz in Pontresino ter se z žičnico povzpeli do kočice Diavolezza (2937 m). Tretji dan pride na vrsto vzpon na Piz Palü in povratek do kočice s sestopom do kočice Boval (2495 m) in ob ledeniku Monteratsch v dolino. Naslednji dve noči camping, čez dan pa po želji udeležencev ogled St. Moritza, na lastne stroške vožnja z žičnicami na Piz Noir (3057 m) ali Corvatsch (3451 m). Peti dan se bomo vrnili čez Stilfserjoch (2757 m) – najvišji prelaz v Evropi, skozi Merano do Bolzana do Gardskega jezera. Tura na Piz Palü je ledeniškega značaja in je

zanjo potrebna visokogorska oprema (cepin, dereze, snežni naočniki, kapa, topla obleka itd.). Cena: 474,00 N din.

Izlet na Ortler (3899 m) od 7. do 10. avgusta: prvi dan iz Ljubljane preko Trbiža, Cortine d'Ampezzo in po dolomitski cesti preko Dolomitov skozi Bolzano, Merano do Suldna, kjer bomo taborili. Drugi dan: vožnja z avtobusom v Trafoi (1543 m) in vzpon do kočice Payer (3020 m). Tretji dan: vzpon na vrh Ortlerja (3899 m) in po isti poti mimo kočice Payer do Suldna. Četrti dan: povratek v domovino. Cena: 350,00 N din. Turo priporočamo planincem, ki so vajeni hoje po snežnih strminah in kos daljšim turam.

Vzpon na Dachstein (3004 m), je na sporedu od 22.–24. avgusta. Prvi dan: vožnja preko Ljubelja, Spittala, Gmünda čez Katschberg do Schladminga in po dolini Ramsau, Austriahütte. Drugi dan: vzpon po markirani poti preko ledenika Edelgriss čez sedlo Hunnerscharte na vrh Dachsteina (3004 m), sestop po markirani poti preko južne stene mimo Südwandhütte v Austriahütte. Cena: 280,00 N din. Tura spominja na ture v naših gorah. Izleti na Grossglockner so postali že tradicionalni. Izlet bo 6. in 7. septembra. Prvi dan bomo prenočevali v Hoffmanshütte. Drugi dan: vzpon preko ledenika Pasterza do Adlersruhe (3544 m) vzpon na vrh Grossglocknerja (3798 m) in sestop do Adlersruhe (3544 m). Tretji in zadnji dan: sestop in z avtobusom skozi Heiligenblut ter preko prelaza Iselberg v Lienz, od tod do Šmohorja v Ziljski dolini in čez Podkorensko sedlo v domovino. Cena: 170,00 N din. Izlet na Viš (2666 m) pride na vrsto 13. in 14. septembra: iz Ljubljane preko Trbiža, od tod do Rabeljskega jezera po cesti na sedlo Neveja do kočice Corsi (1854 m). Drugi dan: vzpon na Viš (2666 m) in sestop čez mejni prehod Predel mimo Bovca v Ljubljano. Cena: 160,00 N din.

Podrobnejši program vseh izletov je na voljo v pisarni PD Ljubljana-matica, Miklošičeva 17. Pred vsakim izletom bo sestanek, kjer bodo vsi prijavitelci dobili potrebna navodila. Za zahtevnejše in daljše ture bo organizator opravil s prijavitelci

ljenci preizkusne ture v doma-
čih gorah.

Vodniški odsek Ljubljana se v koordinaciji s podkomisijo za turne smuke pri PZS ukvarja tudi z organizacijo turnih smukov preko Julijskih Alp pa tudi s plezalnim vodništvom čez stene domačih gora. Razpisi turnih smukov in vodniški plezalni seznama bodo objavljeni v dnevnem tisku.

Vsem udeležencem vodniških izletov 1969 priporočamo spomladanske izlete po naših gorah.

Tone Strojín

III. ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE ZA POKAL JELOVICE

Nedelja 13. 10. 1968

Današnje jutro je eno izmed tistih, ko zazvene gore v svoji najlepši podobi, v prelivanju jesenskih barv pa vse do najtišjih polsenc, ko se nežne meglice vijejo nad predgorskim gričevjem med gozdnimi jasnami in blizu vstaja v modro nebo očak Triglav.

Pred kočo na Zgoški ravni je vse bolj živo. V skupinah prihajajo mladi planinci, da se v tem čudovitem dnevu pomerijo s kompasom in zemljevidom v orientaciji.

Druga za drugo štartajo ekipe, ko so opravile s testi in znanja o gorstvih, prvi pomoči in flori. Kmalu nato se požene vseh 16 prijavljenih ekip z zapletenimi nalogami, da bi našli naslednjo kontrolno točko. Pionirska proga je dolga 7 km s 600 metri višinske razlike in petimi kontrolnimi točkami, mladinska in članska pa po 10 km z višinsko razliko 900 m in 6 kontrolnimi točkami. Opoldne se vračajo posamezne ekipe – zadihani, rdeči in potni obrazi, žareči od pričakovanja, drugi zopet ne morejo skriti razočaranja – njihovo znanje ni bilo kos zahtevanim nalogam.

Tekmovalna komisija mrzlično izračunava točke in par minut po prihodu zadnje ekipe že romajo diplome v roke tekmovalcev, zmagovalcem pa seveda tudi pokali.

Sence se podaljšujejo, pesem spremlja vračajoče se v dolino – mladi planinci iz Kranja, Radovljice, Laškega in taborniki iz Ljubljane so preživeli lep dan, kot je povedal kranjski pionir-

ček v imenu vseh tekmovalcev. Rezultati:

Pionirji: 1. MO PD Radovljica II 373 točk; 2. MO PD Kranj 371 točk; 3. MO PD Radovljica 235 točk.

Mladinci: 1. MO PD Radovljica I 693 točk; 2. MO PD Radovljica IV 584 točk; 3. MO PD Radovljica II 562 točk.

Člani: 1. MO PD Radovljica 732 točk; 2. MO PD Laško 445 točk; 3. MO PD Kranj 296 točk.

Peter Soklič

MIRKO FORTUNA

Prišlo je žalostno sporočilo, da si nenadoma umrl, star komaj 30 let.

Bil si velik ljubitelj narave, dolgoletni član PD Tržič. Prehodil si transverzalo od vzhoda do zahoda. S kakšnim ponosom si razkazoval slike, štampljke vseh vrhov in planinskih domov. Lastnemu očetu si rešil življenje in tudi meni, svojemu prijatelju in planinskemu tovarišu, ko sem doživel snežni metež. Ko si zvedel, da sem v nevarnosti, si brez pomisleka odhitel nazaj v planine in me rešil gotove smrti. V sebi si nosil kal neozdravljive bolezni. Veliko si trpel, pa si bil vseeno vedno dobre volje. Počivaj v miru, prijatelj Mirko, pravi planinski tovariš!

L. Loboda

PLANINSKA ŠTAFETA TRIGLAV-JAJCE

V četrtek 21. novembra so mladinci PD Medvode izročili štafetno palico Triglav-Jajce predstavnikom MO PD Rašica. Predaja v gostilni na šmarnogor-

skem sedlu je bila skromna vendar prisrčna. Vzrok za majhno udeležbo z obeh strani je bilo zelo slabo vreme, saj je že nekaj dni deževalo. Ker je bilo do slovesne izročitve štafetne palice v Ljubljani še nekaj dni časa, smo jo prenesli v društveno pisarno.

V štafetni palici smo slovenski planinci poslali pozdrave ob 25-letnici republike častnemu zasedanju AVNOJ.

V sredo 27. nov. je ob 10. uri planinska štafeta krenila z Vrha narodnega heroja Staneta Kosca na Rašici mimo društvene postojanke proti Ljubljani. Ob koči je predsednik PD tov. Bostič spregovoril o pomenu planinske štafete, nato pa so jo pionirji skupaj z mladinci ponесли skozi Rašico in Gameljne do Šmartnega. Na sestanku MO smo namreč sklenili, da pritegnemo v akcijo čim več mladine ter tako populariziramo planinsko štafeto in planinstvo nasploh. Štafetno palico in planinsko zastavo so nosili trije pionirji oziroma mladinci.

Ob spomeniku v Šmartnem, kjer je počila prva partizanska puška, so pionirji osnovne šole Staneta Kosca izročili palico mladincem šentviške gimnazije. Ti so jo prinesli do spomenika talcev v Šentvidu ter jo tu izročili pionirjem in mladincem osnovne šole Alojza Kebeta. Ob spomeniku je pevski zbor šole zapel nekaj pesmi. Po kratkem programu je štafeta nadaljevala pot skozi Šentvid in Dravlje do šole Valentina Vodnika, kamor so jo prinesli pionirji Vodnikove šole, le tem pa so jo prinesli prav tako pionirji iz šole Franca Rozmana-Staneta. Tudi na Vodnikovi šoli je bila slovesnost. Zvrstilo se je nekaj recitacij ter pesmi, ki jih je zapel šolski pevski zbor. Moram poudariti, da smo bili člani društva prijetno presenečeni nad organizacijo programov, ki so jih pripravili pionirji in vodstvi Kebetove in Vodnikove šole. Svoj namen smo dosegli.

Ob 14. uri smo mladinci PD Rašica predali planinsko štafeto mladim planincem PD PTT pri TVD Partizan v Šiški. Zadnji del poti so jo nosili še mladinci drugih ljubljanskih društev ter jo še isti dan slovesno izročili predsedniku PZS tov. dr. Mihi Potočniku.

Miha Marenč

ALPINISTIČNE NOVICE

RAZPIS ZA ČLANE EKSPEDICIJE NA KANGBAČEN 1969

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je na predlog komisije za odprave v tuja gorstva odobril priprave za ekspedicijo na Kangbačen.

Komisija za odprave v tuja gorstva je upravnemu odboru predlagala kandidate za vodjo. Upravni odbor je sklenil, da bo vodja odprave Aleš Kunaver.

Komisija za odprave v tuja gorstva, komisija za alpinizem in vodja ekspedicije razpisujejo kandidature za 7 članov ekspedicije na Kangbačen. Alpinisti, ki kandidirajo za člane, naj upoštevajo naslednje:

1. Kandidira lahko vsak redno registriran član AO.

2. Ekspedicija je v načrtu za jesen 1969.

3. Ekspedicija bo po načrtu štela osem članov. To so: vodja, 6 alpinistov in en alpinist-zdravnik. Spremljala jo bosta novinar ČP »Delo« in oficir za zveze, ki ga delegira nepalska vlada.

4. Za podporo navezam na gori bo ekspedicija najela 16 šerp.

5. Ekspedicija bo razen dveh članov potovala z avtomobilom, zato bo trajala okoli 3 mesece.

6. Kandidati naj upoštevajo, da bo moral vsak član prevzeti določeno obveznost v času priprav, kasneje na potovanju in bo odgovoren za izvedbo. Kandidati naj napišejo, katero obveznost bi najraje prevzeli.

7. Ker predstavlja delo v ekspediciji tudi psihično obremenitev, naj vsak kandidat v svoji prijavi napiše še 6 alpinistov, s katerimi bi bil v ekspediciji najraje skupaj. Ta mnenja bodo upoštevana pri končnem izboru;

8. Kandidati naj prijavi priložijo opis alpinističnega udejstvovanja v zadnjih treh letih;

9. Kandidati naj v prijavi izjavijo: da je njihovo zdravje v redu; da je njihova alpinistična kvaliteta zadostna, da bi lahko sodelovali pri vzponu na vrh.

10. Kandidati, ki še ne obvladajo angleščine, bodo morali 2 meseca pred odhodom poka-

zati primerno znanje angleščine.

11. Vsak kandidat mora sam urediti svoje probleme v zvezi z dopustom; vsak lahko računa na intervencijo Planinske zveze Slovenije.

12. Kandidati naj upoštevajo, da bo za člane ekspedicije potrebna soudeležba pri osebni opremi.

13. Kandidati naj izjavijo, da bodo svoje delovanje na ekspediciji prilagodili skupnemu cilju in se podredili pravilniku ekspedicije.

14. Vsak kandidat se prijavi sam (ne prijavlja alpinistični odsek).

15. Rok prijave je 30. 12. 1968;

16. Vodja objavi dokončni izbor do 15. januarja 1969.

Op. ured.: Namenoma smo objavili razpis za Kangbačen. Sredi januarja 1969 je UO PZS izbral kandidate izmed razmeroma številnih prijav. Upošteval je kot kriterij dosedanje izkušnje v Himalaji in najnovejše uspehe naših alpinistov v l. 1968.

Moštvo bomo objavili v prihodnji številki PV.

NAŠI RAZGOVORI

(Piše Vlado Janc)

Vodja himalajske odprave 1969 Aleš Kunaver:

Alpinizem je za Aleša Kunaverja eden izmed najlepših rekreacijskih športov. Človeku omogoča neposreden stik z naravo v enem izmed tistih njenih delov, kjer je najrša. To terja od človeka visoke moralne kvalitete, požrtovalnost, borbenost, vztrajnost, vzdržljivost in preudarnost, premagovanje samega sebe in še v izjemnih okoliščinah, s katerimi se sicer človek v vsakdanjem življenju ne srečuje.

Toda vse to naj alpinista ne postavlja nad družbo in mu ni potreben nikakršen svetniški sij. Sicer pa so bili tudi v zgodovini slovenskega alpinizma časi, zlasti po prvi svetovni vojni, ko so posamezniki poskušali alpini-

zem filozofsko razložiti in napraviti iz njega nekakšno ideologijo, samega alpinista pa po nietschejskem vzoru postaviti nad družbo.

Aleš ni pristaš takih pojmovanj. Sam pravi, da je zanimivo, kako so ta gibanja sovpadala s pojavom ideologij v zahodnem svetu, ki so dobila končno in ekstremno podobo v nacizmu. V alpinizmu so se preživele same po sebi. Bile so tujek v njem in so nujno morale propasti.

Takšen je torej Alešev odnos do alpinizma, ki se mu je bil posvetil že od mladih nog. Prvi stik z gorami je doživel še v plencah. Bajе ga je oče štirinajst dni starega prinesel v Kamniško Bistrico. Oče ali Pap, kot mu pravi Aleš, je bil član kluba drenovcev, predhodnika kasnejše Skale; torej je alpinizem v Kunaverjem »v rodu«, le da ima Aleš – mlajši zdaj dve hčeri, stari po šest in štiri leta.

Njegova plezalna šola se je začela na »šancah« Ljubljanskega gradu in na Turncu pod Šmarno goro. Tu je še zdaj, le da je bolj organizirana. Včasih je bila cela čarovnija, če je imel alpinistični odsek zelene ameriške najlonske vrvi. Ko je Aleš začel, bi jih lahko preštel na prste ene roke, da druge opreme ne omenim. Zato tudi zelo visoko ceni takratne alpinistične storitve, ki so po njegovem mnenju spričo takratne opreme in tehnike relativno celo vrednejše od današnjih. »Generacija pred nami,« pravi, »je imela za seboj že zahtevne vzpone, Aschenbrenner na primer, mi pa smo si lahko privoščili takle osemdnevni zimski podvig čez Čopov stebrič ter izplezali brez posebnih težav. Razlike med alpinisti svetovnega slovesa in našimi so se močno zmanjšale, ker so se zmanjšale tudi razlike v gmočnih možnostih. Toda današnji mladi rod ima za seboj delo dveh ali treh generacij, kar je velika zaslomba, saj so te generacije morale premagati vrh vsega še komplekse alpinističnih outsiderjev.«

Aleš si ne vodi dnevnika. Njegov dnevnik so diapozitivi, večinoma barvni, ki pa jih s prve plezalne ture, ko sta s Tonetom Jegličem preplezala raz Mojstrovke – takrat je bilo Alešu petnajst let – najbrž nima. O prvenstvenih vzponih pa prav-

zaprav nerad govori. Alpinizem zanj ni rekorderstvo, četudi je poseben mik v tem, če se poskusiš s problemom, ki ga drugi pred teboj niso zmogli. Nemara pa niti to ni poglavitno, saj gre v določenem smislu za odnos z goro. Sfingo sta na priliko z Mikcem Drašlerjem zmagala šele v tretjem poskusu.

Trajneje ostajajo v spominu »lepe« ture, četudi so prvenstvene: zimsko prečenje Kamniških planin. »To so bili trije dnevi, polni sonca, vtem ko so severne stene v senci in se le na stolpih za silo ogreješ. Ali na priliko petdnevni zimski podvig prek Triglavske stene po nemški smeri.«

Takrat sta plezala z Antejem Mahkoto, zaradi česar je slíšal precej graje, češ, zakaj se podaja na tako pot z začetnikom. Zdaj mu je graja razumljiva, toda Mahkota se je razvil v prvovrstnega alpinista, kar je pa druga plat medalje.

Morda kaže posebej omeniti še zahodno steno Druja, ki sta jo bila z Drašlerjem preplezala l. 1958, posebno doživetja zanj pa so le ekspedicije: Trisul leta 1960, potovanje prek vsega vzhodnega Nepala, ko sta šla z Zoranom Jerinom na ogleda za cilje nove himalajske ekspedicije 1963, in se je takrat rodil predlog za Kangbačen. Nato še Hindukuš (1968) in letos je na vrsti spet Kangbačen, kjer naj bi pod Aleševim vodstvom dokončali začetno delo.

Poseben mik je v majhnih odpravah, v taki na primer, kakršno sta opravila z Zoranom Jerinom prek Nepala. Srečaš se z življenjem domačinov, z njihovo vsakdanjostjo. Velikim ekspedicijam morda ne pride na misel, da bi se posebej ustavile v samostanu Tangboče, ki je versko in kulturno središče šerp. Z Jerinom sta to lahko storila in doživela, da se je veliki lama odzval njenemu vabilu ter prišel k njima na kosilo. Pokazal se je kot človek brez vse mistike, ki je značilna za potopise in v katerih je vse zavito v kadilo.

Hkrati pa sta doživela tudi razburjenje, ki pretrese vas pred prihodom velike ekspedicije. Dva meseca pred prihodom ameriške ekspedicije, ki je šla več sto ljudi z nosači vred, je v taki vasi vse narobe in še zdaleč ne pokaže, kako živi v res-

nici. Tako spremeni velika ekspedicija življenje nepalske vasi. V zasebnem življenju pa je Aleš (rojen 23. junija 1935) projektant avtobusne karoserijske opreme v ljubljanski Avtomontaži. Aleš je eden tistih, ki je našel zadovoljstvo v poklicu, četudi sam pravi, da ni z ničimer zadovoljen, pa četudi se je še tako posrečilo. Pristaš je namreč načela, da je že vse zastarelo, brž ko je gotovo. Nenehno iskanje novega, sodobnejšega, cenejšega in lepšega, to je sila, ki žene k napredku in neprestanim izboljšavam.

Sicer pa je tudi alpinizem nenehno iskanje novega.

V. J.

PLAKETE TUDI ALPINISTOM

Občinska zveza za telesno kulturo Jesenice je letos 30. novembra prvič razdelila plakete jeseniškega prvoborca Jožeta Gregorčiča, ki so namenjene dolgoletnim jeseniškim športnikom in organizatorjem. Podelitev je še toliko pomembnejša, ker so jih med prvimi petnajstimi prejeli tudi trije člani planinske organizacije: Janez Krušič in Uroš Zupančič za alpinistične dosežke, Avgust Delavec pa za zasluge, ki jih ima pri razvoju mojstranškega alpinizma.

PRAVILNIK O UPORABI BIVAKOV

AO Jesenice je sprejel nov pravilnik o uporabi bivakov. Čeprav ni bistvenih novosti, so nekatera določila vseeno zanimiva. Pravico do uporabe imajo vsi člani AO SFRJ, predvsem pa člani AO Jesenice. Ključni se prevzemajo in oddajajo v pisarni PD Jesenice (C. železarjev 1). Člani AO Jesenice jih lahko dvignejo po spisku, člani ostalih AO pa s pismeno dovolil-

nico načelnika AO ali njegovega namestnika. Za ključ se je treba pismeno prijaviti teden dni pred uporabo. Ob prevzemu ključa se vplača prenočina za vse predvidene nočitve, ob izročitvi pa se obračunajo še vse dodatne.

Cene kaže spodnja tabela!

Prevzemanje ali zamenjava ključev na terenu ni dovoljena, izjema so le akcije GRS. Rezervacije bivakov pa lahko odobri le načelnik AO Jesenice. Prav tako lahko le on odobrava popuste.

RAČUN ZA PIZ BADILE

Reševalna akcija Barbke in Petra Ščetinina iz SV stene Piz Badile je dobila epilog v računu, ki sta ga prejela oba rešenca v skupnem znesku 10 775,60.— Sfr. (okoli 30 080.— din). Vodniki so zaračunali 3980.—, pomožno moštvo 200.—, stroški oskrbe so znašali 575.—, zavarovalna premija 280.—, transportni stroški 140.—, reševalni material 341,50.—, telefon 34,20.—, 2 uri in 20 minut letenja helikopterja in letala pa ostalo. Op. ur.: UO PZS je na seji 9. I. 1969 ugotovil, da so sredstva za poravnavo gornjih računov zbrana iz raznih virov.

ZBOR ALPINISTOV

V soboto 9. novembra so se v Domu Franca Rozmana — Martuljek zbrali slovenski alpinisti, da zaključijo sezono. Čeprav se je v dvorani doma zbralo okoli 100 udeležencev, zbor ni najboljše uspel. Res so bili preišetani vsi važnejši problemi (za kar ima največ zaslug delovni predsednik Franci Ekar) ni prišlo do nobenega sklepa. Diskusija je bila na precej nizki ravni. Med navzočimi so manjkali številni alpinisti, ki so bili v zadnjem času najuspešnejši.

	Člani in pripravniki		Planinci	
	nočnine	dnevni obisk	nočnine	dnevni obisk
B I.	1.—	—	1.—	—
B II.	1.—	—	1.—	—
B III.	3.—	1.—	4.—	1.—
B IV.	3.—	1.—	4.—	1.—
Koča				
v Martuljku	8.—	3.—	—8	3.—

KAKO SMO TABORILI NA VELEM POLJU

21.–31. julija 1968

O Krma, lepa in privlačna, kjer Draški nam stoje vrhovi, ki so osvajat jih prišli sinovi izpod zelenega Pohorja . . .

AO PD Kozjak šteje kar lepo število članov, vendar pa je med njimi samo nekaj idealistov, ki se zares udeležujejo vseh društvenih prireditev. Idealisti pač, ki gredo preko vseh ovir in jih nobena še tako vabljiva priložnost ne more odvrniti od cilja, da gredo spet in spet v gore, ki jih ljubijo z vso svojo dušo in vsem svojim srcem.

Že v prvi pomladi so sklenili, da bodo organizirali planinsko-alpinistični tabor v Julijcih in sicer od 21.–31. julija 1968. Tabor naj bi bil v Zgornji Krmi, zaradi pomanjkanja šotorov pa so sklenili, da bo tokrat njihovo bivališče v Vodnikovi koči na Velem polju. Od tu vstopi v stene niso kdovekdo oddaljeni, dober tabor je omogočen. Razen tega je bil tabor planiran v dveh etapah in sicer naj bi prva potekala v Draških vrhovih, ki omejujejo Zgornjo Krmo, druga pa v Vratih, kamor bi se tabor po par dneh preselil.

Na tabor se je priglasilo tudi šest Avstrijcev – članov »Naturfreund«, ki pa so dan pred odhodom udeležbo odpovedali iz objektivnih razlogov.

Tako so se 20. 7. zjutraj odpravili na pot: načelnik AO Slavko Kojc, Ivan Šturm, Marjan Koren, Borislav Jerabek in Jasna Princ. Skupina je prispela v Mojstrano opoldne in ko so že hoteli stopiti na pot proti Kovinarski koči na Zasipski planini, kjer so nameravali prenočevati, se je po naključju pojavil kombi, ki je proti sorazmerno nizki odškodnini odpeljal grupo do zapuščenih garaž v Zgornji Krmi. Na poti so se zadržali edino še na planini Polje – kraju lanskoletnega tabora, kjer so obujali spomine ob razgledu terena, nato pa so hitro krenili dalje do Bohinjskih vrat in se spustili proti Vodnikovi koči. Zvečer sta jih presenetila še Franci Gselman in Inko Bajde, ki sta prišla z alpinističnega tabora na Jezerskem oziroma na Češki koči. S tem je bila družba popolna: 2 člana AO in

4 pripravniki, torej 3 naveze, izvzemši tajnico AO.

21. 7. je bilo vreme zelo dvomljivo. Zato je bilo sklenjeno, da odideta Kojc in Gselman preko Bohinjskih vratc na ogled terena in proučevanje smeri, Šturm, Bajde, Koren, Jerabek in Prinčeva pa so se zmenili, da pojdejo na Triglav, ne glede na vremenske razmere. In res! Kmalu po odhodu iz Vodnikove kočje jih je doletela sodra. Triglav je bil zavit v meglo in temni oblaki so se podili okoli. Snežilo je in pihal je hud veter. V snežnem metežu so na vrhu hitro pobrali pečate, nato pa so se brž spustili proti Kredarici. Sprevod planincev gor in dol sploh ni prenehal navzlic skrajno slabim vremenskimi razmeram. Še skok do Staničeve kočje, pa pot pod noge in ob sončnem zahodu nazaj v prijeto in domače okolje Vodnikove kočje, ki je bila ta dan prepolna gostov. Prednjačili so domači gostje, bilo pa je tudi nekaj Nizozemcev, Avstrijcev in Nemcev.

27. 7. so že v zgodnjih jutranjih urah vse 3 naveze krenile proti Bohinjskim vratcem in se spustile do vstopov v stene. Plezali so:

Franci Gselman – Inko Bajde – smer »za stolpom« v Velikem Draškem vrhu – 2. ponovitev – 3,5 ure, IV, mestoma V (lanskoletna prvenstvena).

Slavko Kojc – Borislav Jerabek – Herlec-Kodranova smer – Vel. Draški vrh – 4 ure – III, IV.

Ivan Šturm – Marjan Koren – Lasič-Dularjeva smer v Vel. Draškem vrhu, 5 ur – III, IV.

Vremenske razmere: hladno, vetrovno.

Okrog 14. ure so bile naveze spet »doma« v Vodnikovi koči. Po 21. uri je na mičnem gričku zraven kočje vzplamtel taborni ogenj v počastitev Dneva vstaje. Naslednjega dne – 23. 7. – so bili vzponi zaradi zamegljenosti tvegani. Družba – razen Jerabeka, ki je moral odpotovati domov – se je napotila k idiličnemu jezercu na skritem jugovzhodnem predelu Velega polja. Izrazita planinska pokrajina, obrobljena z vršaci, med katerimi se je kot smaragd lesketalo skrito jezerce v popoldanskem soncu. Okrog pa – kamor je seglo oko – šopki rdečega sleča in po obrobnih ste-

nah skrite kraljice naših planin – skromne in žametne planike. 24. in 25. julija nam je dež načel živce. Megle so se vile z vseh strani, veter je zavijal okoli voglov. In tako smo imeli nazadnje še prav prijeten alpinistični večer. Med nami je ob topli peči sedela tudi upravnica doma, ki nam je rekla, da naj jo kličemo kar Gela. To nam iz spoštovanja do nje sicer nikakor ni šlo, vendar pa smo se kar precej zblížili z njo in ji bomo ostali še dolgo hvaležni za vso njeno skrb, uvidevnost, ljubeznivost in radodarnost, s katero nas je obdajala v »svoji« koči. Jutro 26. 7. je bilo prijazno in sončno. To nam je seveda raportal lvek, imenovan »budilka«, ker nas je vsako jutro že ob 4. uri metal pokonci. Toda tega dne ni bilo zastoj. Z godrnjanjem sicer so fantje le vstali in se kaj hitro pripravili za vstop v stene. Ta dan so plezali:

Slavko Kojc – Ivan Šturm – smer »za stolpom« – 3,5 ure.

Franci Gselman – Marija Koren – Inko Bajde – Juvan-Sazonovo smer v Malem Draškem vrhu – III – 3 ure.

Zvečer je naš nežni Inko fantaziral o neki smeri v Toscu, ki naj bi jo proučili in preplezali. Tako slikovito jo je opisoval, da je načelnik odseka končno le privolil, da se naslednjega dne na mestu ugotovi kaj in kako.

27. 7.: Naveza Šturm-Koren se je znašla že v znani smeri »za stolpom«, naveza Gselman Franci-Inko Bajde pa je krenila v novo smer v Toscu. Načelnik tega dne zaradi slabega počutja ni mogel v steno, pač pa je z melišča pod Bohinjskimi vratci nenehno spremljal napredovanje naveze Gselman-Bajde.

Fanta sta splezala prvenstveno smer v severo-zahodni steni Tosca, ki je zahtevala precej naporov zaradi krušljivosti terena in je trajala 4 ure (IV, V). Izstopila sta par metrov pod vrhom Tosca, med plezanjem pa sta odkrila celo kapniško jamo. Pobljže si je nista mogla ogledati, ker nista imela s seboj baterijskih svetilk. Smer je dobila ime »maturantska 68«, ker sta oba prvopristopnika maturanta 1968.

OPIS SMERI

Dostop:

a) Z Zasipske planine skozi Zgornjo Krmo pod skrajni desni del stene, kjer sega grušč navšnje v steno 2,5 ure;

b) Iz Vodnikovega doma na Velem polju čez Bohinjska vratca 25 minut.

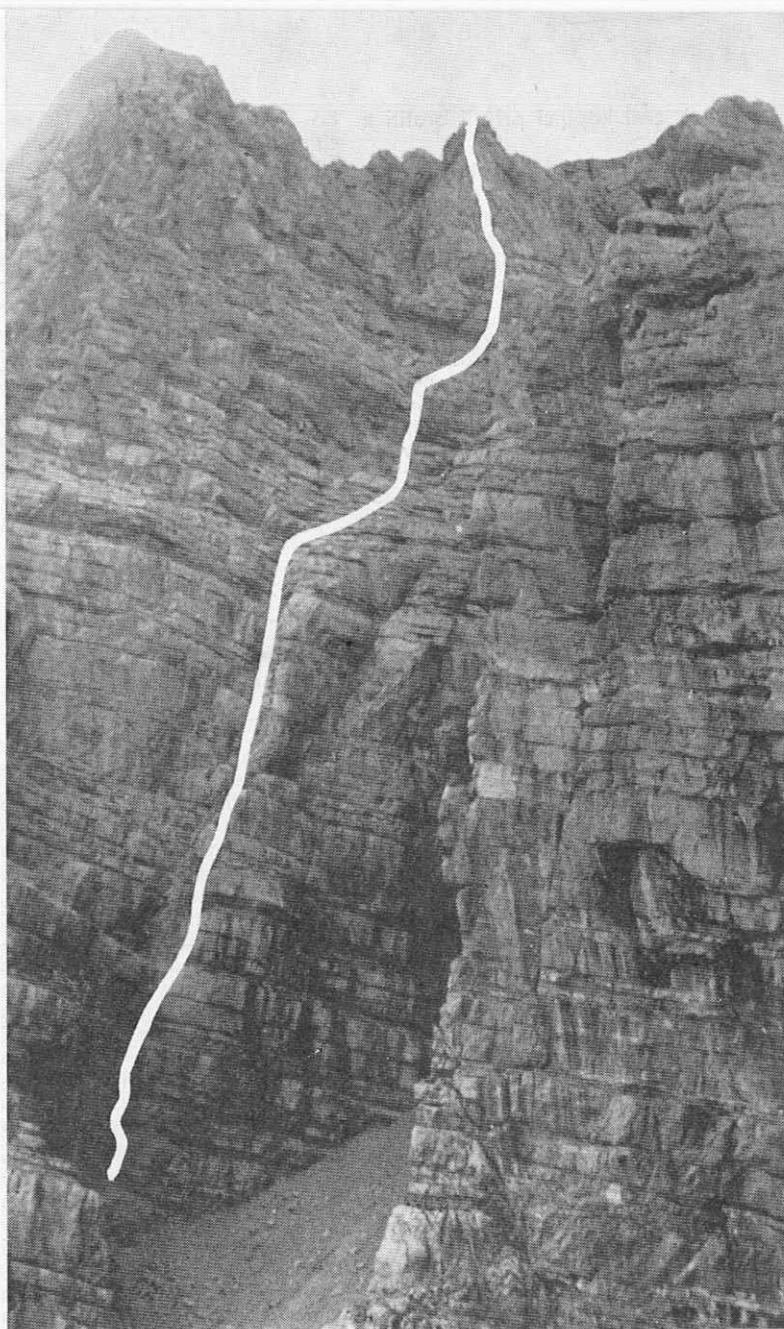
Vstop v smer je v skrajnem desnem delu stene, v kotlu z značilno črno votlino.

Opis: Vstop v krušljivo zajedo levo od votline. Po zajedi do previsa in čezenj (k) na polico. Naprej po zajedi do stojišča na rami (možic) in dalje do previsa, ki ga tvori zagvozdena skala. Čezenj (k) in dalje do stojišča pri votlini s kapniki. Po plošči ob zajedi (k) preko previsa v položnejši svet nad zajedo (možic). Po lažjem svetu rahlo desno navzgor po policah do neizrazitega kamina. Skozenj in po polici levo okrog roba na dobro stojišče v kotanji. Od tu desno navzgor pod previsi. Po polici desno navzgor pod previs in v levo (k) čezenj ter po policah desno na dobro stojišče na stebri. Po razčlenjenem svetu na levi strani stebra do stojišča pod dvema razpokama. Po desni razpoki in skozi kamin ter po krušljivem svetu na vrh stebra. Od tu še 1 raztežaj na rob stene – 10 m desno vrh Tosca.

Višina smeri 400 m.

Pri koči sva z načelnikom pričakala plezalce. Bajdetu so oči kar bliskale od zadovoljstva. Uspel je; njegov predlog je bil sprejet in preplezana je bila nova smer: »Maturantska 68«.

28. 7. je bil dan slovesa od Draških vrhov in Tosca, od idiličnega Velega polja in prijazne Vodnikove koč. Planiran je bil pohod čez Triglav in preselitev tabora v Vrata. Sklenjeno je bilo, da odidejo naprej Šturm, Koren in Prinčeva, Kojc, Gselman in Bajde pa še ostanejo toliko časa, da posnamejo Tosc. Vremenske razmere so bile še dokaj ugodne. Vendar pa je pihal oster veter in prva trojka je bila nadvse zadovoljna, ko se je končno znašla v Triglavskem domu na Kredarici. Ko se je predhodnica naslajala ob zvokih Straussovih valčkov, so se prikazali ostali trije člani skupine. Bila je nedelja in dom

Maturantska 1968 v Toscu

na Kredarici je bil preobljuden. Kljub meglenu in sorazmerno slabemu vremenu pa je bila tudi tokrat »promenada« na vrh Triglava. Vseh narodnosti. Na snežiščih je bilo nekaj vnetih smučarjev.

Pri Begunjskem studencu smo se ponovno razdelili v dve skupini. Kojc, Gselman in Koren so se kar spustili po melišču

čez Prag, Šturm, Bajde in Prinčeva pa so zaradi lepšega razgleda raje izbrali Tominškovo pot. Večer se je že nagibal, ko se je vsa šestorica znašla v Aljaževem domu. Živahni so bili Čehi, ki jih je bil kar cel avtobus in so preživljali dneve od diha v naših hribih. Njihovemu navdušenju nad našo deželo ni bilo konca in kaj kmalu so se

ob črni kapljici pričeli bratiti z nami.

Žalostna je bila ugotovitev, da morata Bajde in Koren odpotovati v Bohinj zaradi tabora mariborskih tabornikov. Žrtev te ugotovitve pa je bil tudi Šturm, ki ni imel soplezalca za severno triglavsko steno.

Tako so torej 29. 7. omenjeni trije odpotovali, Slavko Kojc in Franci Gselman pa sta na vse zgodaj odšla plezat v bohinjsko smer severne triglavske stene. Opravila sta 4. ponovitev te smeri. Šele okoli 19,30 ure sta se pojavila pri spomeniku padlim partizanom-gornikom.

Ko smo že hoteli oditi k počitku, se je šele pričela zabava. Tu so bili bratje Čehi, tu je bil Il. letnik Visoke šole za telesno kulturo iz Ljubljane, ki je obhajal konec turneje po Julijcih. Temu primerno so bili študentje tudi razigrani in so s svojo živahnostjo in pevskim programom pritegnili tudi vse ostale. Kmalu so bile vse mize sestavljene in Čehi so peli zdravice Jugoslovanom, ti pa njim. V svojem zadovoljstvu, veselju in razigranosti niso slutili, kako temno črto bo začrtala zgodovina v njihovo življenje.

Jasna Princ

VARSTVO NARAVE

POSVET O PROBLEMATIKI VARSTVA NARAVE V SLOVENIJI

V nedeljo 24. XI. 1968 se je v penzionu Alp pri Kranju zbralo 13 članov komisije za varstvo narave pri PZS in ostalih zunanjih sodelavcev te komisije na strokovni kolegij.

Predsedujoči Božo Lavrič je orisal prizadevanja Gorske straže na terenu, ki kot amaterska prostovoljna in edina taka organizacija v Sloveniji sama ni mogla doseči večjih rezultatov. Zato bi bilo potrebno razpravljati o delokrogu komisije za varstvo narave: Ali se omejiti samo na varstvo cvetja ali na kompleksno varstvo narave?

Tov. Tone Wraber je prvi spregovoril o varstvu narave sploh in zakaj je varstvo rastlin potrebno. Prvotno negativno družbeno stališče glede hoje v gore se je spremenilo v pozitivno stališče o družbeni vrednosti planinstva. Varstvo narave kot del planinske dejavnosti je kvaliteta, ki jo je izumil človek. Sprva jo je sicer uničeval in šele kasneje prišel do spoznanja o vrednosti varstva narave, tako iz gospodarskih kot kulturnih interesov. Gobarstvo kot konjček prostega časa lahko privede do izumrtja kake vrste na določenih rastiščih, če gobarje s

poukom ne zainteresiramo za druge užitne gobe in tako zmanjšamo ogroženost posameznih užitnih gob, obenem pa povečamo izbiro gobarjem. Na splošno pri nas ni znan primer, da bi izumrla kaka rastlina. Drugo je glede rastišč. Barjanska in močvirska flora je utrpela nekaj izgub za vedno, ker smo z melioracijami uničili okolje, s tem pa tudi rastline. Glede smeri rastlinskega varstva je potrebno zavarovati tiste rastline, pri katerih zlasti opazimo, da jim sodobno življenje streže po življenju. To so posebne rastline, ki so ogrožene zaradi svoje posebne lepote. Zdravilne rastline bi zavarovali predvsem s kontrolo njihovega odkupa. Pri kompleksnem varstvu ima najugodnejšo perspektivo varstvo v rezervatu, torej v rastlinskih skupnostih. Če bomo tako npr. zavarovali barje, bomo zavarovali tudi barjansko rastlinstvo. Vendar mora tudi pri rezervatnem varstvu posredovati človek. Potrebno bi bilo zavarovati npr. Čaven, Vremščico, Nanos, Ratitovec, Begunjščico itd. PZS za varstvo narave lahko stori mnogo predvsem z vzgojo in to v mladinskih odsekih, gorski straži in alpinističnih odsekih. Pričakovati je, da bo vsak član teh odborov – odsekov vzgojen v tem duhu in da bo sam vplival

še na druge. PZS naj poskrbi tudi, da se na frekventnih mestih ohrani čistoča, ker se z odpadki, z dušikom ruši rastlinski svet. PZS bi morala enakopravno sodelovati pri vseh naravovarstvenih zadevah zlasti v gorskem svetu.

Tov. Peterlin je govoril o zavarovanju naših Alp. Alpe so prostor, ki ga je najpogostejše in najmanj prizadel človek. V gorah je bilo le planšarstvo, tu in tam glažute in plavži, začetki turizma pa k nam niso segli prekmalu. Prvi posegi v gore so bili povsod brezobzirni. Veljal je fenomen osvajačca, ki hoče na novem področju prikazati svojo moč nad naravo. Šele ko se v njej ustali in vidi, kaj je napravil, jo skuša obvarovati in zavarovati. Tudi pri nas so prvi začetki turizma posegli v naravo, vendar se mentaliteta v splošnem spreminja na bolje. Sredstva za vzgojo so se izkazala kot dobro naložena investicija. Bistvo varstva narave je zavarovanje narave pred človekom za človeka. Vedno je treba razmisliti, kaj bo povzročil neki ukrep. Kaj smo npr. dosegli s prepovedjo paše? Le vegetacija planin se zgoščuje, paša pa slej ko prej izginja zaradi gospodarskega razvoja. Novejši pogled na zavarovanje Alp je dvojen. Po prvi varianti se skuša zavarovati tisto, kar je še nedotaknjena, in to strogo, da ne bi bilo škodljivih posegov. Po drugi varianti pa se skuša zavarovati čim bolj kompleksen prostor z milejšim, ustreznijšim režimom. Najboljša varianta pa je kombinacija obeh. Za Slovenijo so Alpe vsaj $\frac{1}{3}$ njenega ozemlja, za celotno Evropo pa so, proporcionalno vzeto, že vrednota, ki jo je vredno zavarovati. To isto velja za najlepše predele naših Alp. Pri tem velja, da varstvo narave ni samo konserviranje, ampak tudi aktivno vključevanje in urejanje krajinskega prostora. Varstvo narave kot enakopravna dejavnost pri reguliranju prostora zahteva določeno strpnost pri ukrepih in polemikah. Nemogoče je izključiti turistično izrabo alpskega sveta. Turizem s tehnizacijo ne bi smel v predele, ki so nacionalna vrednota, t. j. kjer je okolje večje vrednote kot tista, ki prihaja vanjo (npr. turistična železnica v Postanjski jami).

V nadaljnjem je tov. Peterlin ob skici obrazložil zavarovanje dela Karavank in Kamniških ali Savinjskih Alp v obliki krajinskega parka, ki bi se raztezal tostran in onstran jugoslovansko-avstrijske meje ter pokazal zgodovino nastajanj zamisli tega parka od predloga dr. Angele Piskernikove in predlogov tov. Mirka Šoštariča, Geodetskega zavoda SRS in končno Zavoda za spomeniško varstvo SRS.

Ker je arch. Debeljak svojo odotnost opravičil, je tov. Peterlin orisal Debeljakov predlog o zavarovanju Julijskih Alp kot Julijski narodni park s conami milejše in strožje zaščite. Julijski narodni park je zamišljen tako, da se upošteva cestno omrežje na ozemlju Julijskih Alp.

Sledilo je zanimivo skioptično predavanje tov. Peterlina o naših najlepših krajevnih koticčkih v Kamniških in Julijskih Alpah, na katero je svojo besedo in sliko navezal še tov. Mirko Šoštarič.

Z zgovorno, argumentirano besedo in sliko je tov. Šoštarič prikazal očitne kršitve varstva narave tako nad posameznimi drevesi kot naravnimi spomeniki kot s škodljivim industrijskim vplivom predvsem v Mežiški dolini. Avtorjevo razlago so spremljali domači in tuji primeri ter izkušnje iz kmetijstva, ornitologije, gozdarstva, pedologije itd. Posebej se je tov. Šoštarič dotaknil varstva zraka in s sliko ponazoril, kako se dim ruških tovarn vleče po dravski dolini desetine kilometrov daleč, kako mariborski industrijski bazen zastruplja s dimom in plinom bližnjo in daljno okolico in kako se »dolina smrti« ob mežiških topilnicah svinca vedno bolj širi. Avtor je s sliko dokazal, kako je sistem industrijskih čistilnih naprav še premalo preučen, da bi človeka obvaroval pred škodljivo industrijsko izplako in izpuhi.

Po opoldanskem odmoru se je razvila diskusija o novem osnutku zakona o varstvu narave in statusa gorske straže v njej. V diskusiji so udeleženci izrazili mnenje, naj bi zakon določil inšpekcijsko službo, kot je to določeno za Triglavski narodni park. Ta predlog je bil že dvakrat poslan na pristojni zakonodajni forum in dvakrat črtan,

češ da ima inšpekcijska služba le 42 ur na teden in velja tudi zanjo weekend, dalje, da bi bilo treba za tako naravovarstveno inšpekcijo izšolan kader in da prvenstveno zanjo ni pravne osnove. Navzoči so bili mnenja, da bi bilo treba tudi za tako službo priboriti pravno osnovo, kot jo imajo npr. ribiška, lovska, gozdarska inšpekcija v svojih zakonih.

Tov. Cvenkel kot predstavnik Lovske zveze Slovenije se je zavzel za koordinirano delo vseh organizacij, ki se kakorkoli ukvarjajo z naravo.

Tov. Peterlin je opozoril na to, da je Gorska straža organizacijska dejavnost in ne organizacija, kar povzroča težave pri priznanju enakega statusa, kot ga imajo inšpekcijske službe gozdarjev, lovcev in ribičev.

V nadaljnji diskusiji so sodelovali tov. Selan, Šoštarič, ing. Štefula in Peterlin in razpravljali o Ligi za varstvo narave kot združenju vseh organizacij, ki se ukvarjajo z naravo.

Udeleženci kolegija so se strinjali, da je deloma področje varstva narave širše, kot je to zdaj Gorska straža in njena dejavnost. Nadalje so udeleženci glede vloge komisije za varstvo narave v odnosu do upravnega odbora PZS sprejeli stališče, da komisija za varstvo narave ne more biti le sekundarnega pomena in da naj bi ji ne bila zaupana le skrb za varstvo flore, temveč da je komisija za varstvo narave skupaj s kolegijem zunanjih sodelavcev – strokovni posvetovalni organ UO PZS, ki naj odloča o problemih varstva narave. Pri tem naj bi komisijo za varstvo narave obvezno konsultirali. Udeleženci kolegija so imenovali tričlansko delegacijo, ki naj bi se s predsednikom PZS dogovorila o sodelovanju med upravnim odborom PZS in komisijo za varstvo narave.

Za poseben problem je kolegij štel vlogo komisije za varstvo narave pri PD, ki sprejemajo ukrepe na terenu in ki najbolj posegajo v varstvo narave (arhitektura koč, lokacija koč, nadelava potov itd.). Navzoči so se strinjali, da mora biti projekt nove gradnje ali adaptacije, ki je predložen PZS, biti predložen tudi v presojo komisiji za varstvo narave.

Da ne bi javnost štela komisije za varstvo narave kot zbor svojevrstnih gorečnežev in sentimentalnežev, naj bi komisija obravnavala vsak predlog tudi s stališča turističnega prometa, vendar v skladu z estetskimi in etičnimi pravili varstva narave. Udeleženci kolegija so se razšli s prepričanjem, da so taka srečanja in posvetovanja koristna.

Tone Stojin

USTANOVA CORIPPO

Gorsko vasico Corippo v kantonu Tessin (Ticino) posebej obravnavajo kot spomenik, pomemben za vso Švico. Švicarska zveza za varstvo domovine v sodelovanju s CAS jo je uvrstila med tiste švicarske kraje, ki jih je treba zaščititi pred gradbeno »nivelizacijo«, pred blokci, nebotičniki, pred internacionalizacijo človeškega bivališča in ohraniti njeno izvornost in prvotnost. V seznamu takih krajev so: mestece Werdenberg, ki je že skoraj povsem restavrirano v svoji značilni srednjeveški podobi, Burgau kot značilna severnovzhodna alpska vas, Martalen kot kmečko naselje Mitelanda z vinogradi, Bonigen v Berner Oberlandu kot zgled, kako se vaško jedro zaščititi pred prijemi turistične industrije, Guarcla in Ardez kot značilnosti osrednjega Engadina. V tem pogledu je še velik del Švice še neobdelan. Na švicarskem jugu so kot prvo tako vas izbrali Corippo v dolini Verzasca, ki je znana iz prve svetovne vojne. Vas je osamljena, bogu za hrbtom, čeprav jo danes s svetom veže avtocesta. Prebivalstvo pa je nehalo upadati, odkar si po tej cesti lahko iščejo dela in kruha v mestu. Vas sama nima dovolj sveta, da bi se preživela, kajzarije in mali grunti so le dodatni dohodek corippskih družin. Cesta sega samo do vasi in je ne bodo potegnili skozi vas. Za avtomobilčke, s katerimi se moški vozijo na delo, bodo zgradili pod vasjo garaže, ki bodo ustrezale ljudski arhitekturi in pokrajini. Hiše in hleve bodo restavrirali, zunaj brez betona in brez velikih prizidav, notranjščino hiš in hlevov pa bodo prilagodili modernim potrebam. Zunanjščina hiš bo

morala ohraniti doseganje lice, pri obnovi bodo smeli uporabljati samo klasični material, ki ga je vas doslej uporabljala. Preproste podobe na strehah bodo obnovili. Vse, kar je tej vasi tujega, četudi v Švici udomačenega, bodo odklanjali.

Vas Corippo bo torej zgled, kako so švicarski predniki v južnem Tessinu Leventine stanovali in živeli in kako je treba varovati dediščino očetov. Kraj bo postal za turiste mikaven, kaka trattoria ali grotto, postavljena brez turističnega kiča, bo verjetno dobro šla in krepila vaško gospodarstvo, posebno ker je vas znana po dobrem vinu »nostrano« in po folklornih jedeh.

Ustanova Corippo stoji pred lepo pa težavno nalogo. Pomislimo samo, kako te stvari stoji danes pri nas. In kje se vse zatakne, če hočemo v tem pogledu posnemati turistično razvite dežele!

to

INVENTAR KRAJIN IN NARAVNIH SPOMENIKOV

Švicarska zveza za varstvo domovine in CAS (SAC, Švicarski planinski klub) so vladi predložili seznam pokrajin in naravnih spomenikov, ki jih je treba zavarovati, ker imajo nacionalni pomen. Inventar so utemeljili z vedno bolj naraščajočo industrializacijo in elektrifikacijo dežele. Komisijo, ki je inventar izdelala, so tvorili možje, ki dobro poznajo politične, pravne in splošne kulturne razmere v Švici, tako da je bilo enostransko presojanje že vnaprej onemogočeno.

Komisija je začela delati l. 1958 in prvo delovno fazo sklenila l. 1963. Povezala se je z vsemi kantoni, imela 39 sej, ki so trajale tudi po dva dni in so bile združene z ogledi, pri čemer so sodelovali regionalni referenti. Za sprejem v inventar so odločali naslednji kriteriji: posebnost pokrajine, tipičnost pokrajine, pomen za rekreacijo v bližini velemestnih aglomeracij. Po njih so določali 120 krajin in spomenikov, 26 v Juri, 32 v Mittellandu in 62 v Alпах, skupaj 10% dežele, pri čemer je večina nerodovitnega sveta. Površina izločenih objektov v Mittellandu zaseda komaj 3,5%

celotne površine, v Juri 8%, v Alпах pa 14%.

V inventarju je komisija za vsako krajino določila mejo, pomen, ogroženost in varstvene ukrepe, ki so potrebni, in ukrepe, ki so že v veljavi. Pristala je na sedanje stanje in sedanjo izrabo. Ne gre torej zato, da bi skušali ustvariti 120 novih nacionalnih parkov, zavarovanih pred vplivom in učinkom ljudi, gre za to, da 120 krajin ohrani svojo lepoto, floro in favno, kakršno je ustvarila narava in kakor jo je človek doslej preoblikoval. – Tako je strnil pomen inventarja dr. H. Schmassmann.

to

NARAVA JE OGROŽENA

V prvi polovici 20. stoletja je izumrlo 80 vrst živali, mnoge so na tem, da kmalu izumro. Svetovna organizacija World Wildlife Fund, (Fonds mondial pour la Nature), ki so jo ustanovili l. 1961, si prizadeva, da bi zaščitila ogrožene živali, rastline, zrak, vode, pokrajine. V sedmih letih je izvršila 175 načrtov za konservacijo narave v vseh delih sveta in je dosegla razveseljive rezultate. Stanje na svetu pa je tako, da bo morala v prihodnje delovati še bolj sistematično in učinkovito. Naravna bogastva se razsipajo in uničujejo iz različnih vzrokov: nevednosti, lahkomišljenosti, zaradi trenutnih potreb brez skrbi, kakšne bodo posledice. Če bo prebivalstvo na zemlji naraščalo tako kot zdaj, bodo mnoge naravne površine postale civilizirane puščave, polne človeških bivališč in zgradb. Če naravnih površin zdaj ne bomo zavarovali, bo v petih desetletjih prišlo do take škode, kakršno si komaj predstavljamo.

to

WWF V ETIOPIJI

L. 1968 je v Etiopijo odšel švicarski zoolog dr. B. Niegerwelt, znanstveni sodelavec zoološkega muzeja univerze v Zürichu. S svojo ženo, tudi zoologinjo, se je posvetil raziskovanju etiopske favne, predvsem kozoroga vrste »valia«. Raziskovanje financirajo Wild Life Conservation Department Addis Abeba, Švicarska državna ustanova za

znanstveno raziskovanje v Bernu in World Wildlife Fund v Morgesu. Valia živi samo še v pogorju Semien, kakor smo že nekoč poročali. Njegovo zadnje prebivališče pa postaja vedno slabši »habitat«. Naravno vegetacijo ogrožajo sečnje v frato, požiganje grmičevja, paša in neprimerni postopki pri obdelovanju. Sicer je na delu Semien Mountains National Park, vendar nima pravega uspeha. Švicarja sta vladi v Addis Abebi predlagala nove ukrepe, ki jih bo podprl WWF. Ostala bosta v Etiopiji poldrugo leto.

to

GLASILO WWF

»Panda« je naslov glasila svetovne zveze, ki pospešuje varstvo živali po vsem svetu. Začelo je izhajati julija l. 1968, namen mu je obveščati 10 000 članov organizacije o novih načrtih WWF. Za vse, ki se zanimajo za varstvo narave, bo »Panda« gotovo mikavno berilo.

to

VREME NA KREDARICI V NOVEMBRU 1968

November je bil po vsej Sloveniji pretopel, saj so bile srednje mesečne temperature do 1,1^o nad dolgoletnim povprečkom. Prav tako so bile tudi mesečne višine padavin – razen na Primorskem in v Celju – za 10 – 75% nad normalno vrednostjo (obdobje 1931–1960). Srednja mesečna temperatura zraka je znašala v letošnjem novembru na Kredarici – 3,6^o. Bila je za 0,5^o nad povprečkom obdobja 1955–67.

Maksimalna temperatura je znašala 3,8^o (dne 1. nov.), minimalna pa – 14,4^o (dne 15. nov.). Absolutna novembrska temperatura ekstrema na Kredarici – od leta 1955 naprej – pa sta bila: maksimum 9,3^o (dne 14. nov. 1967), minimum – 21,0^o (dne 30. nov. 1957).

V novembru so na Kredarici zaželeli 18 padavinskih dni, od tega 16 s snežnimi padavinami. Skupno je padlo v tem času 207 mm padavin ali 92% novembrskega povprečja obdobja 1955–1967. Snežna odeja je ležala od 3. novembra naprej (skupno 27 dni) nepreki-

njeno. Njena maksimalna debelina je merila 131 cm (dne 22. in 23. nov.). V zadnjih 13 letih je kar šestkrat bila v novembru snežna odeja višja od letošnje. 30. nov. 1964. leta je merila celo 241 cm.

Srednja mesečna oblačnost (6,8) je bila znatno nad normalno vrednostjo. Zato je bilo tudi

število ur sončnega sija, ki jih registrira heliograf, zelo nizko. Sonce je sijalo na Kredarici v novembru samo 71 ur ali 25% od možnega trajanja.

Iz opisanega povzamemo, da so se zimske razmere na Kredarici uveljavile letos, zaradi podaljšane jeseni, šele v prvih dneh novembra.

F. Bernot

IZ PLANINSKE LITERATURE

PLANINE OB MEJI 1965-67

O mariborskem matičnem PD, ki stopa v zlato jubilejno leto, lahko zapišemo, da je bilo skovano pod srečno zvezdo. Saj le skovano v pravem pomenu besede je moglo biti kos goli ledini, ki mu je ostala v delež od razpadle mačehovske monarhije. Srečno zvezdo pa so mu pomenile mlade, zdrave in podjetne sile, ki so se mu stavile odseparovod nesebično na voljo. Take goreče zagnanosti pa tudi takih plodnih uspehov ni moglo niti zdaleč pokazati kako drugo društvo. Maribor je bil naš svetli zglede, vse dokler ni prirohnela in se najbesneje znela nad njim nacistična pošast. Pa se je tudi hitro znašel in zavihal rokave k obnovi, ko je bila vihra mimo. Marsikaterega iz prejšnje družine je bila ugonobila kot talca, interniranca ali kakorkoli že; drugi so stopili v njegovo sled, enako predani planinski misli. Nekdanja moč društva, skovanega pod srečno zvezdo, se je povrnila in se še razrasla. Poleg organizacijskih in gospodarskih poslov se je lotilo tudi kulturno propagandnega poslanstva, katerega višek je pomenilo izdajanje letopisa Planine ob meji leta 1952.

Ta ideja ni vzniknila čez noč. Njen posredni zametek sega v predvojna leta, ko je na vsakoletnem planinskem plesu pripravilo nekaj nabritih humoristov (Zorzut, Cene Lej i. dr.) šaljiv list Pohorsko politiko, ki je vselej prinesel v društveno blagajno čeden izkupček. Planine ob meji so si kajpada zastavile dosti višji smoter: strokovni le-

topis v leposlovnih obliki. Že v nekaj letih je postala to kar reprezentativna publikacija tako po vsebini kakor tudi po obliki in opremi. Zlasti letniki 1962, 1963, 1964, ki jih je uredil Franc Vogeltnik, kažejo izredno mero okusa. Prav zato je bilo tem težje občutiti nenadni vakuum, ki je nastal za njimi, dolga tri leta...

No, zdaj so spet tu te ljube Planine ob meji! - Kakor vse prejšnje izdaje mi je tov. Šumljak poslal malo pred zimo tudi ta najnovejši zvezek, ki je izšel že meseca marca, kakor sem zvedel iz nekaj skopih priloženih vrstic, na katere se bom v nadaljevanju še povrnili.

Planine ob meji 1965-67 imajo očito namen zadelati praznino po letu 1964. Marsikdo, ki je z zanimanjem spremljal redna izhajanja prejšnjih edicij, bi želel zdaj pojasnila, kaj je povzročilo tako nenaden in dolg zastoj. Tudi kasnejši bralec bo nemara še stikal za to vzročno zvezo. Predvsem kak društveni predstavnik, pa če ta ne, vsaj urednik naj bi bil povedal o tem vprašanju možato spremno besedo. Najbrž bi bilo težko zvaliti vso krivdo le na gospodarsko reformo. Ali pa je potem bolje molčati, kaj se ve?...

Kar pa uredniku še posebej zamerim, je nepazljivost, da mu je pri uvodnem članku »Zakaj v gore«, z eminentno ideološko-vzgojno vsebino ušlo ime avtorja, anonimnost pa je članku vzela dosti vrednosti. Seveda je za tako napako odgovoren tudi korektor, vendar predvsem urednik. Ko pa je tisk končan, osta-

ne le še možnost popravka na vložnem lističu. Takega v mojem izvodu nisem našel, verjetno ga sploh v nobenem ni bilo. In tako še zdaj nihče ne ve, kdo je tisti anonimni avtor. Tudi jaz bi ne vedel, če ne bi bilo v tistih skopih Šumljakovih vrsticah, o katerih sem zgoraj pripomnil, da se še povrnem nanje, takole dobesedno zapisano: »Prvi članek je moj, a so moje ime izpustili, ne vem zakaj.« Samo ta pohlevna opomba, pol leta potem, ko se še nikomur ni zdelo potrebno, da bi se avtorju pristrčno napisanega članka in prezaslužnemu planinskemu delavcu kakorkoli opravičil za to nerodnost.

Pa da se povrnem k vsebini zbornika: Igrivo nastrojen je Pomladanski triptih Alenke Glazerjeve, zanimivo poučen arheološki prispevek Stanka Pahiča z najdišč med Olševo in Donačko goro. Mirko Šoštaric nadaljuje popis Izletniškega okoliša Maribora, Smiljana Škerjanc nas na kratko seznanj z markiranimi potmi na Kozjaku, Janko Glazer nam spoštljivo predstavi pohorskega pevca Jurija Vadovnika, ki je pred sto leti dobrodušno zakrožil:

zdaj moram bit za mežnarja,
po štrikih se obešam,
pogosto moram vince pit,
da preveč ne opešam.

Kratek informativen članek dr. Vladimira Bračiča z nekaj značilnimi ilustracijami obravnava Haloze in Haložane, v naslednjem pa Borut Belec opisuje Ljutomersko-Ormoške gorice. Dr. Avgust Reisman je prispeval članka iz zgodovine koč na Boču ter Lov in lovci ob severni meji. S pristrčno ljubeznijo je napisal dr. Jože Bergoč spominško črtico iz življenja planinca inž. arh. Jožeta Jelenca (Cene Lej), s katerim ga je vezalo nerazdružno prijateljstvo že od mladih dni. Na koncu je Franc Vogeltnik postavil besedo o slovenskem Kugyu, to je o dovršenih prevodih njegovih najpomembnejših spisov, ki jih je začela izdajati založba Obzorja. Tisk in oprema publikacije sta prijetna, ilustrativno gradivo okusno razmeščeno, papir prvovrsten.

Vilko Mazi

Glasilo Društva za raziskovanje jam Slovenije. Uredila R. Gospodarič in V. Bohinec. Strani 100.

Z običajno enoletno zamudo, kot večina naših strokovnih revij, vendar zato izjemoma obsežnejši, je pred nami zopet nov letnik slovenskega jamar-skega glasila.

Med prvimi je poročilo o raziskovanju Pološke jame, jubilejnega kraškega objekta s katastrsko številko 3000. Podan je pregled raziskovanj, značilnosti jame, hidrografije itd. V času, ko to čitamo, so jamarji v tej jami dosegli nekaj sto metrov napredka in že ugotovili, kam odteka potok v jami.

R. Gospodarič je prispeval razpravo o podrtih kapnikih in vzrokih podiranja. Ta pojav daje niz podatkov o načinu preoblikovanja jame in o njenih razvojnih fazah. O tej tematiki je pisal tudi I. Gams, ki je prispeval članek, v katerem razpravlja o starosti Postojnske jame in podaja nov način izračunavanja te vrednosti iz prirasta sige in kapnikov.

Zanimivo je poročilo o novih dognanjih v porečju Ljubljane. Potapljači so raziskovali sifone v Postojnski jami, na izviri Ljubljane, na izviru Žerovnice na Cerkniskem polju in v Veliki Karlovi. Skoraj povsod so bili doseženi zavidljivi napredki ali pa dobljeni drugi novi podatki. Iz biološke stroke je le en prispevek. Akademik J. Hadži poroča o metamorfozi in problematiki živorodnosti človeške ribice. Slede poročila o raziskovanju Kaščice v Beli krajini, o novih odkritjih v Karlovi na Cerkniskem polju, o raziskovanju Weites Locha, 105 m globokega brezna ob Kolpi in obsežnejši članek o nastajanju udornih dolin. Po svojem pomenu in metodiki bi članek zaslužil mesto med razpravami. Prikazan je računski način, kako se analizira oblika koliševk. Več o tem bi mogli soditi mehaniki. Prispevek k zgodovini škocjanskih jam je podal R. Savnik, ki govori o dveh, za jamoslovje na Slovenskem zaslužnih možeh. Problematiko inventarizacije kraških pojavov je podrobneje obdelal Fr. Habe in prikazal skozi to tudi stanje slovenskega

katastra kraških objektov. Slede že nekrologi, organizacijska poročila in knjižna poročila.

Celih 100 strani obsega najnovejši zvezek. To je vsekakor lep prispevek k znanju o krasu. Prinaša vrsto novih pogledov in podatkov o krasu, ki je za večino našega prebivalstva še vedno nekako skrivnosten naravni pojav.

D. Novak

ANGLEŠKI GLAS O NAS

Vse pogosteje srečujemo v tujih časopisih in revijah reklame in napotke o našem zimskem turizmu.

Angleška »The Observer Review« je 22. septembra poročala o možnostih za smučanje v Jugoslaviji pod naslovom: »Baza imenovana Bled«. Pisec omenja smučarsko tradicijo v naših krajih in posveča nekaj besed razvoju turizma na Gorenjskem. Nato bralcu predlaga, da se nastani na Bledu in se s svojim vozilom vozi smučat na Pokljuko, Vogel, Kranjsko goro, Črni vrh, Zelenico, Krvavec in Veliko planino. Hvali izredno raznolikost gorskega sveta pri nas, za smučarske ture pa pravi, da je težko dobiti vodnika, prav tako tudi dober zemljevid. Pri pombe, nad katerimi se velja vedno znova zamisliti. Oboje spada med naloge naše organizacije, obenem pa daje možnost dodatnih virov finančnih sredstev. Za večino vrhov misli, da so izkušenim lahko dosegljivi v enem dnevu razen dveh, treh vzponov kot npr. Triglav. Na koncu posveča nekaj vrstic Jahorini – čudovitemu zimskošportnemu centru, ki se šele razvija, poudarja pa, da je za Angleža pot do tja dolga, vendar se obisk izplača, preden ta smučarski svet postane »odkrit«.

Peter Soklič

STIPE VRDOLJAK, PLANINSKO DRUŠTVO »MOSOR« SPLIT 1945 DO 1967, ZAGREB-SPLIT 1968

Komisija za zgodovino hrvatske telesne kulture je v redakciji prof. dr. Vladimira Blakovića izdala Vrdoljkovo faktografsko kroniko tudi pri nas dobro znanega splitskega PD Mosor.

Monografija o planinstvu v srednji Dalmaciji je rešila pozabljena mnoge dragocene podatke, pomembne tudi za zgodovino splošne kulture sodobnega človeka, kakor po pravici ugotavlja uvodna beseda.

Vrdoljak se v začetku kronike spominja 25-letnice »Mosora«, ki so jo praznovali l. 1952, nato pa na podlagi obširnega gradiva pregleda povojno delovanje društva: obnovo koč, skrb za množičnost članstva in za mladino, organizacijo in opremo. Društvo je za izvršitev tega dela osnovalo vrsto sekcij: gospodarsko, izletniško, markacijsko, pogodovno, fotografsko, gradbeno, speleološko, smučarsko, propagandno, alpinistično, mladinsko. V njih je teklo življenje tega pomembnega dalmatinskega društva, v tej močnejši, v oni manj, kakor je to v vseh naših društvih. Avtor kronike, 85-letni Vrdoljak, je bil znanec in prijatelj mnogih vidnih planincev, saj je deset let živel med Slovenci najprej v Trstu, kjer jih je spoznaval v »Balkanu« in Narodnem domu, nato pa v Matuljah, kjer je kot železniški uradnik in kot bližnji sosed vzljubil tudi slovensko lstr. L. 1933 je bil med tistimi »mosoraši«, ki so priredili topel sprejem Miri M. Debelakovi in miss F. S. Copelandovi, ko sta z Edom Deržajem potovali v Prokletije. Na našo prošnjo je poslal zapisek o tem srečanju splitskih planincev z znamenito trojico.

to

»EHO« ZA NOVO LETO

Bolgarsko glasilo prijatelj narave je pripravilo novoletno številko, v kateri je predstavilo karikaturiste, ki se posvečajo planinsko-turistični karikaturi in humorju. Redakcija »EHO« se je priporočila, da bi poskrbeli tudi za našega zastopnika karikature. Rok je sicer mimo, vendar to ne škodi. Tudi naša redakcija rada sprejme vse, kar bi znalo in moglo pogledati planinsko stvar – z njene smešne strani.

to

TRIGLAV V BARVNEM FILMU

Naše plezalce in sploh vse planince bo razveselila novica, da snemajo kratek igrani film v barvah. Snema ga filmska pro-

izvodna skupina za ljubljansko televizijo. Scenarij je napisal Vladimir Koch, režiser je Mako Sajko, vodja snemanja in obnemem režiserjev asistent je Peter Zobec, snema pa Črt Škodlar. Snemanje bo precej zahtevno, saj bodo posneli severno triglavsko steno in to plezalno smer »Sfinga«, tako da bo sne-

malec visel nad prepadom pripeť na jekleni vrvi. Zato bodo seveda kot igralci sodelovali tudi naši plezalci, med njimi Andrej Kalar in Mica Kavar, sodelavka bo tudi Gorska reševalna služba, strokovni sodelavec pa bo Mitja Košir. V glavnih vlogi igrata Jože Zupan in Niko Goršič.

Franc Severkar

SEVERNA STENA EIGERJA vsako leto priteguje oči alpinistov vsega sveta in tudi publike, ki se ne zbira samo v hotelih na Kleine Scheidegg ampak tudi okoli vseh vrst magazinov po vsem svetu. Lani je bil velik dogodek smrtna nesreča vzhodnonemških plezalcev, ki so tudi pri nas zapustili neizbrisno stopinjo z zimskimi vzponi v Špiku in Travniku. Njihov pogreb – brez Kalkbrennerja, je stal 7800 švicarskih frankov (z upepelitvijo v Thunu vred). Kalkbrennerjev pogreb je zahteval še 8500 frankov. Bilo je precej odmevov, tudi neokusnih. Fritz v. Almen, hotelir na Kleinscheidegg, ki je vzhodnonemške plezalce z daljnogledom opazoval, pravi, da so nenavadno hitro plezali in da so po tem videzu bili steni nedvomno kos. Značilno pa se mu je zdelo, da se niso oglasili pri nobenem poznavalcu stene, kar bi naj bilo samo po sebi umevno, saj so prvič bili v steni in se prvič srečali z Zapadnimi Alpami. Zato ni čudno, da so vstopili pri neugodni temperaturi in slabih razmerah. Ponoči je bilo – 15, – 20° C, stena je bila »živa«, čez in čez mokra, mnogo slapov je šumelo v njej. (Fritz v. Almen ni poznal Kalkbrennerja, Eskeja, Richterja in Warmutha. Bili so vsi strokovno na višku, za Eiger so se gotovo pripravili »na pamet«, s slabim vremenom, tako bi sodili, so pa računali.) Usoda je hotela, da je na pogrešanega Kalkbrennerja naletela Sylvia Kysilková s Františkom Chlumskim. Češki par se je vgnezdil blizu postaje »Eiger-

jev ledenik«, in prežal na ugoden trenutek. Kysilková, mati 12-letnega sina, si je vtepla v glavo, da bo kot druga ženska preplezala severno steno Eigerja. Opoldne 1. avgusta sta pa vstopila v steno, čeprav so naslednji dan napovedovali slabo vreme. Že nad prvim stebrom sta se zaplezala levo od zgrbančenega stebra in tam nalezla na mrtvega četrttega vzhodnonemškega plezalca Kalkbrennerja, Kysilková se je z njim srečala nekaj tednov poprej v Dresdenu: »Na svidenje v Eigerju,« sta si tedaj rekla. Češki par je dvakrat bivakiral, 3. avgusta pa sta se Čeha umaknila iz stene. Sledil je Kalkbrennerjev pogreb. Na dan, ko so prinesli Kalkbrennerja iz stene, je vstopila ob štirih popoldne avstrijska naveza in v najboljših razmerah izplezala na vrh ob šestih popoldne (9. avgusta 1967). Pri sestopu pa jo je priganjla huda nevihta. Nekaj dni pred to navezo pa so se štirje Salzburžani borili v steni na življenje in smrt. O. Cudrigh je odnesel težke ozeblin, da je moral po sestopu takoj na kliniko.

Tri dni po Kalkbrennerjevem pogrebu sta doživela v steni hud vremenski preobrat dva Gradčana (Herzel – Reichardt), štirikrat bivakirala, izstopila v lepem vremenu, pri povratku pa sta zašla daleč in ozebnik med Eigerjem in Malim Eigerjem, podrsnila po požledu in se ustavila šele v višini 2900 m. Reševalno moštvo se je iz Lauterbrunnena odpeljalo 16. avgusta zjutraj, ob 10. uri dospelo

do trupel, ob 13.30 pa jih je že prineslo do postaje »Eigerjev ledenik«.

Teden dni nato sta v slabih razmerah zmogla steno Münchenčana Rogge in 19-letni samohodec Hans Saler, istočasno z njima še Švicarja Nigg in Näher. Na »prečnici bogov« jih je zajela nevihta, Švicarja pa sta bivakirala na mestu, čakala zaradi poledenitve ves dan in izplezala po štirih bivakih.

Istočasno sta ponovno poskusila Kysilková in Chlumski. Na drugem snežišču je Kysilkovo zadel kamen in ji poškodoval ramo. Bivakirala sta na gornjem robu snežišča, tu doživela nevihto, ki ju je prisilila k umiku. Chlumsky je imel veliko dela z nahrbtniki in s partnerico. K sreči je bil pri roki Toni Hiebeler in stari Robert Seiler pa še dva Avstrijca – s pomočjo teh sta Čeha od Hinterstoisserjeve prečnice navzdol srečno prišla na varno.

Eigerjeva stena je res polna zgodb in usod. Še vedno je za vsako navezo, ki pride iz stene, velik osebnostni in nacionalni dogodek.

BONATTIJEVO SMER V SEVERNI STENI MATTERHORNJA sta 21. do 23. julija 1967 ponovila kot peta naveza Čeha Valentin Kanyár iz Prage in Milan Vacík iz Strakowic. Plezala sta 30 ur v zelo slabih vremenskih razmerah. Smer sta »popravila«: Nista šla za angleško prečnico v levo, ampak desno v težavnost V., IV. stopnje. S to korekturo je Bonattijeva smer postala še težji pristop na Matterhorn. Okoli Matterhorna in Eigerja je tiste dni prežalo kar 10 Čehov.

Sedem dni nato je sam vstopil Salzburžan M. Friedwänger v Schmidovo smer. Imel je več sreče kot pameti. S pomočjo neke švicarske naveze je izplezal na greben Hörnli. Znano je, da je dunajski plezalec Dieter Marchart l. 1959 sam preplezal to smer in še mnoge druge. Ko je l. 1962 poskusil z Eigerjem, je z drugega snežišča omahnil v smrt.

OBMEJNE ZAPORE zadnji dve leti močno ovirata še večji razmah himalajzma. Himalaja, gorska hrbtenica našega planeta,

seniorjev se zbira okoli Rénéja Ditterta in Roberta Gréloza. V zadnjih letih so bili na Grönlandiju, v Tibetiju in v Hoggarju. Povprečna starost udeležencev je bila 56 let. Finansirajo se seveda sami. Jeseni l. 1967 so bili tudi v Anatoliji, prečili 300 km in obrali 7 vrhov, med drugim Geliasin (4170 m) in Cia (3810 m). Obredli so pogorje Cilo-Dag in Sat-Dagi.

TRIJE VRHOVI V BERNER OBERLANDU – Ebnefluh, Grosshorn in Breithorn so trije vrhovi, ne daleč vsak sebi, ki vabijo alpiniste na vajo v ledenih strminah. Ebnefluh (3960 m) ima pet smeri v 1000 m široki in 900 m visoki steni, ki je en sam led in trdo snežišče. Na skrajni levi je popolnoma ravna, direktna smer Grossa in Hiebelerja iz l. 1964, sledi smer Aschenbrenner–Mariner iz l. 1937, Macdonaldova iz l. 1895, Haslerjeva iz l. 1904 in Michelova iz l. 1935. Vzpon je sorazmerno varen, ker je kamene vse pod snegom. Največ užitek ima alpinist, če ujame sren, ko v strmini 55° še ni treba sekati stopinj. To je junija, julija. Vzpon traja 8 do 10 ur.

V Grosshornu (3762 m) sta Welzenbachova (1932 m) in Almenova smer. Stena je ena najtežjih v Berner Oberlandu, naklon 55° do 60°, zapadno kamene je pogosto. Vzpon traja 18 do 24 ur, znan je tudi čes 12 ur, vendar je treba z bivakom računati. V zadnjih 10 letih je bilo 12 ponovitev.

Breithorn (3782 m) ima 1200 m visoko steno, ki impozantno sklepa dolino Lauterbrunnen. Naklonina znaša 60°, nevarnost zapadnega kamenja v spodnjem delu je precejšnja, čas 8 do 14 ur. V steni je smer Chervet–Ricardet (1924), Welzenbachova (1932) in Feux – E. v. Almen (1949).

Mönch (4099 m) s svojo severno steno spada v isto okolje. Stena je visoka 1100 m in se konča v razpokanem Eigerjevem ledeniku. Iz postaje »Eigerjev ledenik« na železnici Jungfrau je stena dosegljiva v 2 in 1/2 urah. V steni je Lauperjeva smer iz l. 1921, ki jo je l. 1964 ponovil John Harlin z Eppom v 10 urah, smer Huttonove z Rudolphom (1934), Fellenbergova iz l. 1863 in Hiebeler–Brandler iz l. 1959, ki ni uspel. Blizu je še grozovita

devica Jungfrau (4158 m). Njena severna stran s strmim ledenikom, strašno razbitim in scfranim, je visoka 2000 m. Že ledenik je tura zase. L. 1926 je vso severno stran preplezal v 11 urah Lauper, zastopnik klasičnega alpinizma. Še danes ga občudujemo zaradi njegovega podviga v Jungfrau. Stena sama je visoka le 700 m. Direktno smeri tu še ni. Poleg Lauperjeve

iz l. 1926 je še Schluneggerjeva iz l. 1945. Omembe vredna je Welzenbachova smer iz l. 1932 v severni steni Gletscherhorna (3983 m), čeprav ni idealna rešitev, ker izstopi 600 m severno od vrha na grebenu. Poleg nje je še direktna, ki so jo l. 1945 speljali Jaun, Reiss in Etter. Kar je kopnega sveta, je II do III, nekaj mest celo IV, naklonina 55° (13 raztežajev).

IZREDNI PRISPEVEK ZA PLANINSKI VESTNIK

od 1. 6. 1968 do 31. 12. 1968

Prispevali so:

Po 3 N din

Silan Stane, Ljubljana; Janež Marija, Argentina; Jesih Jože, Trbovlje.

Skupaj 9 N din

Po 5 N din

Bezeg Franc, dr. Bajc Franc, Germek Franc, Tratnik Ignac, Franc Dobrovoljc, Premrov Anica, Prirodoslovni muzej, Bertonec Brane, Hrstnik Blaž, Beg Ante, Pavšek Lado, Franc Škrbec, Pipan Nada, Marn Franc, Anko Lojze, Krume Ernest, Mencinger Martin, Vazas Ludvik, Mole Janez, Kristan Janez, Tepina Lojze, Vidler Mara, ing. Milovc Franc, Lukač Janez, Pogačar Milan, Korošin Janez, Kržišnik Jožica, Drogenik Ančka, prof. Breskvar Silvo, Mihečič Blaž, Zemljit Joško, Nemeč Marija, Pušenjak Martin, Lenarčič Boris, Razboršek Vinko, Zaucer Matjaž, Brumen Francka, Šifer Živko, Krevelder Zofi, Cesen Ignac, Lovše Franc, Žmavc Anica, ing. Kadunc, Oblak Franjo, Ljubljana; Zorman Franc, Vikrče; Železarna, Egart Maks, Volčini Ana, Pohar Ivan, Leskovec Mija, Smolej Franci, Markež Marinka, ing. Nikolič Miro, Jesenice; Brumec Franc, Makole; Viktor Mavrič, Wohlfart Rada, Aktiv ZM Elektrokovine, Cizelj Olga, Šuman Ernest, Horvat Jože, Hernah Ferdo, Maribor; Tavčar Niko, Eržen Ivan, Cerkno; Pergar Viktor, Hudoklin Anton, Kržan Franc, Milan Ferič, Radeče; Oblak Meta, Makuc Karel, Cesen Janez, Gantar Stanko, Čebašek Tone, Švegelj Janez, Pintar Jože, Osrednja knjižnica Kranj, Kranj; Velikonja Lojzka, Ozbič Viktor, Nova Gorica; dr. Pezdirc, Ambrožič Majda, Kovač Lojze, Kodre Jože, Celje; Miro Škarabat, Jugovic Matevž, Škofja Loka; Poljanec Jože, Jež Vili, Kočnik Ivan, Tomše Gabrijela, Škoflec Drago, Črna; Boltar Nada, Ryšlavy Josip, Živkovič Smilja, Span Ivo, Seručar Zdravko, Zagreb; Ludvik Zorzut, Nanut Klemen, Kanal; Gračner Jože, Lučič; Pusovnik Marjan, Šoštanj; Oderlap Ivo, Mežica; Rutar Metka, Lesce; Čič Ivan, Postojna; Grlič Marija, Zirovnica; Ahačič Rudi, Križe; Koruza Darko, Maribor; Lukman Nada, Prebold; Štular Tone, Kokrica; Kustar Miha, Vodice; Dr. Rosina Vlado, Ivančič gorica; Majcen Lojze, Stara cerkev; Eger Dragan, Košir Anton, Osijek; Kopecky Dolfe, Bled; Karo

Anton, Ivan Izlakar, Vransko; Zagora Drago, Slovenjgradec; Krivec Jože, Solčava; Ivič Mirko, Varaždin; Mira Ivanšek, Gorje; Filip Ivo, Rožanj Franc, Ravne; Drenek Joško, Sevnica; Marincič Ernest, Gradišče; Simentič Franc, Strahinj; Spanžev Ernest, Krmaržar Mara, Lipovšek Marjeta, Valenti Ana, Konečnik Adi, Prevalje; Orešnik Milan, Jelen Ernest, Polzela; Medved Cvetka, Sorli Tatjana, Košir Ivanka, Tolmin; Karčič Pavla, Mozirje; Celik Franc, Preddvor; Sinkovec Anica, Jerzersko; Peterman Lojze, Kranjska gora; Mlinar Lojze, Rateče-Planica; Kavčič Dušan, Kužnik Viktor, Adamič Jože, Kočevje; Motore Jože, Krško; Jerko Šišič, Split; Planinsko društvo »Plešivčica«, Bihač; Lorbeck Vili, Hoče; Mrak Dominik, Kosmač Peter, Mažgon Albin, Kogelj Vikica, Idrija; Pšeničnik Anica, Vojnik; Mato Pavlovič, Kotlajič Branko, Ratko Koruzovič, Beograd; Drstvenšek Marinka, Mahovne Albina, Jelenko Nada, Senovo; Leskovec Janko, Šentjur; Švegelj Jože, Tomaj; Bučer Bogdan, Litija; Arberšek Franc, Velenje; Dr. Mile Jenko, Novo mesto; Klasek Ružena, Piran; Zega Milan, Portorož; Žigon Karel, Renče; Poljanar Janez, Cerklje; Bratkovič Fanči, Krško; Ravnikar Peter, Radovljica; Hodnik Cilka, Bohinj; Alebič Tanja, Gilič Stanislav, Reka.

Skupaj 890 N din

Po 6 N din

Tavčar Nada, Moltara Jože, Klopčič Maks, ing. Tepina Edo, Sever Tugo, Podgoršek Meta, Stant Peter, Krak Zora, Lavrič Jakobina, Lazar Ivo, Golov Vaksel, Kržič Jožica, Vonik Iva, Ljubljana; Franko Tone, Prešeren Ivan, Veler Emil, Krajcar Jože, Maribor; Vončina Peter, Krško; Uršič Julij, Kamnik; Stropnik Pavle, Ravne; Japelj Boštjan, Novo mesto; Golob Lojze, Bukovec Maks, Celje; Albert Janez, Bled; Šterben Tone, Laško; Bavčar Stefan, Koper; Sarlah Jože, Slov. Konjice; Steba Ignac, Solčava; Ceferin Dolore, Ajdovščina; Prezelj Marija, Komenda; Marolt Tone, Sevnica; Drogenik Edi, Črna; Kovač Jože, Tolmin; Rakuša Ivan, Ormož; Podmenišek Franc, Pšeničnik Martin, Ravne; Vidovič Zofi, Gradišče; Momm Rudi, Nova gorica; Kobljar Slavko, Slabe Iva, Jesenice; Simeonov Dina, Bačka.

Skupaj 256 N din

Po 7 N din

Cunder Jernej, Ljubljana; Roš Mirko, Celje; Lebinger Tone, Litija;

Skupaj 21 N din

Po 8 N din

Rekc Emil, Ljubljana; Gogola Janez, Boh. Bela; Topolovšek Tone, Domžale; Križnik Janko, Celje; Prelovec Rado, Idrija; Košuta Jože, Koper.

Skupaj 48 N din**Po 9 N din**

Lebedinar Franc, Zadobrova.

Po 10 N din

Dr. Gaj, Jaki Stanko, Zinauer Milan, Prekoršek Branko, Škerlep Fedor, ing. Sluga Tadej, Demšar Metod, dr. Karlo Benulič, Erbežnik Janez, Letonja Edvard, Cijan Tanja, dr. Rugelj Janez, dr. Joža Mahnič, Oblak Roman, Lesica Slavi, knez Marija, Grabrijan Miloš, Turk Stane, ing. Lapajne, Levstek Srečo, Vovk Danilo, dr. Alojz Vadnal, Dolinar Heireom, Baudač Lojze, Ažbe Vinko, dr. Dušan Kermavner, Anton Levstek, Repnar Andrej, dr. Slavko Stanovnik, Poljanšek Samo, neimenovani M. R., ing. Janko Bleiweis, Zerovnik Matko, Ivan Matičič, Kalan Marija, Kobe Roman, Erjavec Tilka, Presetnik Marjan, Sajočev Majca, ing. Snyer Vaso, Jug Albin, Zorko Zvone, Gutnik Jože, Leopold Staneč, Tomšič Ančka, Murovec Lojze, Stefan Nela, Klin Josip, Klinar Peter, ing. Valentinčič Janez, ing. Andrej Kos, Tone Zorn, dr. Lasič Dušan, Wraber Tone, Špacapan Sašo, dr. Boncelj Jože, Usenik Marjan, Ivo Majdič, Mikl Ivo, Rukavina Miro, Škofič Srečko, Bizjak Vojko, ing. Habič Marko, Luin Benjamin, Štefala Olga, Janežič Senta, Kristančič Silvo, Škofič Franc, ing. Cluha Marija, Miha Štukelj, Mazovec Lidija, Bertančelj Boris, Zupančič Marija, Jemec Egon, Košir Božo, Malj Janez, Natek Ivan, dr. Niko Sadnikar, Miha Marenče, ing. Nace Perko, Kobal Stefan, Arhar Drago, Dimnik Maks, Cerček Jure, dr. Petkovešek Viktor, Cenčič Drago, Zirkelbach Mojca, Musar Branka, Veber Anton, ing. Andrej Dobre, Božič Ljubica, Veble Dušan, Pregelj Marija, Škulj Franc, Strah Gabrijel, Čož Stane, Taler Niko, Ljubljana; ing. Štajner Vlado, Vera Vlah, Kovačič Jože, Purkelj Franc, Breznik Anton, Zinauer Mirko, dr. Franc Lipold, Vrabl Marija, Sokič Rudi, prof. Franc Plarthen, Schöndorfer Ciri, Fras Bruno, Franc Vogolari, Dolinšek Slavko, Rinc Rudi, Malek Anton, Belak Angela, Meden Miran, Klascinc Ivanka, Maribor; Ojsteršek Franc, Cegnar Silvo, Rotovnik Alfonz, Siter Karol, dr. Kolšek Boris, Zolnir Miro, Velenje; Šipic Milan, Japunčič Marija, ing. Sabec Srečko, dr. Ivo Valič, Hudovernik Petra, Bajželj Anton, prof. Jauh Franca, Beden Anton, Bellič Metod, Bajd Karel, Kranj; Dogenik Ivo, Jurše Franc, ing. Šolar Ludvik, Ruše; Svetina Jože, Šilar Janko, Kleindienst Karel, Kreizer Franc, Javornik; Leharnar Ivan, Rupnik Jože, Idrija; Turistično društvo, Fabjan Jožica, Kanal; Stanovnik Jože, Ivan Michler, Rode Vilček, Vrhnika; Dr. Berlič Leon, dr. Mejak Ervin, Golouh Ciril, Žumer Alenka, ing. Litera Leander, Hriberšek Stane, Kuštrin Gabrijel, Bizjak Franc, Pečevnik Ciril, Perc Franček, Celje; Drogenik Boris, Mosteuer Karel, Crna; Novak Filip, Majcenovič Jože, Kamnik; Dular Jože, Škoberne Tone, ing. Jano Šetinc, Trbovlje; Hvala Alfred, Marušič Brane, Žigon Joško, Ivan Koren, Mravljak Janja, Arh Jože, Ustar Srečko, Može Ivo, Nova Gorica; Smolej Andrej, Dovžan Janez, Osnovna šola, Delavec

Augst, Marjeta Starin, Planinsko društvo Majstrana; Potočnik Hinko, Planinsko društvo, Ilirska Bistrica; Kušar Marija, Vodnik Milan, Klobovec Franc, ing. Ivo Hafner, Mrak Jernej, Sink Savo, Roblek Branko, Skofja Loka; Vetez Hilda, Pavel Valentin, ing. Jože Borštner, Ravne; Zgavec Marjan, dr. Mikuž M., Magajne Ciril, Sempeter; Veider Metka, Lužar Stane, Majcen Vlado, Mengeš; Vukovič Vojislav, Zadnik Marija, Zvočelj Lojze, Savez Srbije, dr. Tominc Stan-ko, Beograd; Štros Angela, Zvan Ivanka, Bohinj; Zvan Anton, Kalan Janez, Verbič Milena, Rak Anastazija, Marenče Miha, Medvode; Jurko Gnuš, Kočvar Julija, Dol; Neimenovani, Noč Albin, Šoberl Barbara, Šetinc Danica, Jesenice; Zam Alfonz, Šteblovnik Rudi, Radeče; Benedik Franc, Veber Jože, Selca; Plavec Marija, Petrovič Karel, Krošl Jože, Sedlak Dušan, Ptuj; Dokl Ivo, Fišer Romana, Vlah Jože, Hauser Karel, Herkovič Franc, Slovenjgradec; dr. Baraga Ludvik, Kobe Miloš, Duh Dominik, Zupančič Tereza, Novo mesto; Jurca Itma, dr. Zega Darko, Deželak Jože, Koper; Marinič Ivan, Vuk Iztok, Miren; Uršič Hinko, Maver Ljubo, Sorli Vlado, Kovač Antonija, Tolmin; Drolc Franc, Malgaj Miro, Lah Heda, Colner Pavel, Medveščak Franc, Laško; Rakušek Jože, Savli Ivan, Kobarič; Jerina Darko, Logatec; dr. Veble Andrej, Brežice; ing. Sečnik Rok, Soštanj; Zerjav Franc, Kr. gora; Zwölf Stane, Postojna; Kastigar Lado, Krize; Rak Janez, Stahovica; — gimnazija, Črnomelj; Zakrajšek Janez, Grosuplje; Hrovat Franc, Murska Sobota; Milavec Jožica, Grom Matko, Sežana; dr. Pipp Marko, Lukovica; ing. Meglič Miro, Dubrovnik; Gostiša Janez, Radomlje; Bečan Franc, Lovrenc-Pohorje; Družina Rifel, Prevalje; Marija Rutar, Kozarče; Ažman Justin, Kropa; Lednik Stefan, Mežica; Miloš Dermovšek, Sevnica; Ajzenkopfl Jože, Zagorje; Skornik Rezika, Rim. Toplice; Plemenitaš Franc, Rog. Slatina; Mihelič Vera, Bovec; Planinsko društvo »Strahinjčica«, Krapina; Ivanka Kovačič, Videm; Godicelj Ljerkica, Petrovče; dr. Zabukošek Franc, Šentjur; Kostanjevič Nada, Vipava; Oblak Edi, Griže; Potočnik Stojan, Izola; Graneder Franc, Predvor; Zajc Miro, Zalec; Robnik Valburga, Luče; Košir Niko, Gorje; Marčec Tone, Središče; Irena Jarc, Brezovica; Blagojevič B., Mozirje; Repše Filip, Senovo; Lukanc Vlado, Dravograd; Papler Miro, Zirovnica; Igor Šolinc, Tržič; Tisu Milan, Krmelj; Kovač Franc, Liboje; Vinček Daniel, Titograd; Slapnik Jože, Nazarje; Vesel Franc, Dob; Žagar Anton, Ig.

Skupaj 3019 N din**Po 11 N din**

Sajočev Tone, Ljubljana.

Po 12 N din

Ing. Malavašič Franc, Ljubljana, Jeglič Ciril, Ljubljana; ing. Knific Janko, Naklo.

Skupaj 36 N din**Po 13 N din**

Šinigoj Lojze, Dornberk; Javornik Rafko, Nemčija. Skupaj 26 N din

Po 15 N din

Dr. Tykač Fedor, Štemberger Polde, Klun Janko — družina, dr. Wraber Maks,

dr. Murko Vladimir, Novak Draga, Anzelc Nuša, dr. Pirč Stanko, Klement Tone, Ljubljana; Moretti Jože, Novo mesto; Zerjav Jože, Jesenice; Mihelj Vida, Nova Gorica.

Skupaj 190 N din**Po 16 N din**

Balint Lajoš, Bačka Topola, Berginc Peter, Tolmin. Skupaj 32 N din

Po 17 N din

Finkes Rudolf, Nemčija.

Po 18 N din

Levar Srečo, Velenje.

Po 20 N din

Dr. Mašera Marjan, Smrtnik Stefan, Pavle Ciglar, dr. Luka Pintar, Brnič Hrvoje, Pepič Jože, ing. Nered Janez, Drašar Kazimir, ing. Milan Ciglar, Završnik Rudi, Mavec Franc, dr. Leo Belder, dr. Vlado Šmidt, Sršen Vekoslav, Sušnik Milan, ing. Boltežar Franc, ing. Eleršek Andrej, ing. Vlasto Zemličič, Igor Puc, Hubad Tončka, Lipovšek Marjan, Hrašovec Lojze, Kozak Vlasta, Vihar Lavoslav, Škerlep Feliks, Markovič Lojze, Ogrič Janko, ing. Vlado Zupan, ing. Gspan Julij, Flis Slavko, Vojska Stane, Ovčak Valentin, Rajina Rudi, Institut za gozdno gospodarstvo, Ljubljana; Hafner Vinko, Oblak Tilka, Bogataj Jože in Martina, Jelenc Franc, Skofja Loka; Freljih Emil, Legar Janko, Čebular Milan, Lah Iva, ing. Friderik Degen, Vuk Anton, dr. Klascinc Roman, Meden Mira, dr. Nada Dolenc, Maribor; Repinc Ivo, Dijaški dom, Hribernik Janez, Verbič Peter, Zabret Joža, Trebušak Lojza, Kranj; Tobias Bruno, Auer Tone, Ruše; Skopec Franc, Predvor; dr. Bogdanovič Mil., dr. Kodewile Vanda, ing. Sajko Branko, Zagreb; Vihar Kristina, Cizelj Lojze, Kr. gora; Helmut Gutschreiber, Motnik; Fajgelj Rudi, Celje; Šramel Vida, Šmarje; Janežič Vlado, Bled; Cvetkovič Rado, Valjevo; ing. Roman Celik, Koper; Zakrajšek Viktor, Tržič; ing. Pečovnik Franc, Soštanj; Planinsko društvo, Sartori Boris, Nova Gorica; Kržmanc Lojze, Vrhnika; Jereb Rudi, dr. Zlatko Marin, Novo mesto; Dobovšek Ladislav, Dol; Škerl Dane, Sarajevo; Zupančič Franc, Jesenice; Vivod Stefan, Otočec; Adam Ciril, Zidani most; Orešnik Zvone, Ptuj; Skok Janko, Mengeš; Maroh Pavla, Brestanica; Zdoišek Josip, Brežice; Planinsko društvo, Družina Vild, Murska Sobota; Smet Jožica, SPD Gorica; ing. Gabersček Boris, Beograd; Jelušič Tihoraj, Opatija.

Skupaj 1790 N din**Po 24 N din**

Ing. Vasle Branko, dr. Mušič Drago, dr. Halik Anton, Ljubljana; Pinter Peter, Trbovlje; dr. Ivo Hribernik, Kranj; dr. Dominik Drovšek, Laško; dr. Kušar Valentin, Maribor, Pavšič Alojz, Nova Gorica.

Skupaj 192 N din**Po 25 N din**

Ing. Franc Legat, Bled; Sunčič Lojze, Bučkovci; Ogrin Norbert, Nemčija. Skupaj 75 N din

Po 26 N din

Ing. Prezelj Ivo, Kocjančič Ivan, Ljubljana; Ceklin Franc, Tolmin; Viktor

Volk, Grosuplje; Klojčnik Franc, Kranj; dr. Rastko Stojanovič, Beograd.

Skupaj 156 N din

Po 28 N din

Pihler Jože, Moribor; Klanjšček Štefan, Kobarid.

Skupaj 56 N din

Po 30 N din

Dobnik Jože, Potočnik Matija, Salamun Franc, Igor Weis, Grad Boris, Matija Maležič, dr. Premru Branko, Andrin Zarko, Koci Dominik, Ivan Kocjančič, dr. Malovrh Cene, Kurnik Albin, Klobučar Bernard, Ljubljana; Vodeb Dušan, Lužavec Ivo, Škerjanc Smilja, Strašnik Lojze, Maribor; ing. Albert Čebulj, Kamnik.

Skupaj 570 N din

Po 40 N din

Baraga Maks, Ljubljana; Marija Brudar, Kranj; Srebrnič Rezka, N. Gorica.

Skupaj 120 N din

Po 41 N din

Dr. Jože Rant, Ljubljana.

Po 43 N din

Tuma Matija, Svica.

Po 48 N din

Planinska sekcija »Iskra«, Ljubljana.

Po 50 N din

Dr. Milan Orožen, dr. Škerlj Marko, Brišičik Zdenka, Oprešnik Ivo, Štebi Andreja, Mihelič Ivan, dr. Lavrič Tone, J. Babnik, Škedl Dušan, Tomišek Vlasta, Prevec Nevina, Peršin Franc, Banovec Tomaž, prof. dr. ing. France Avčič, Marjan Keršič, neimenovani, ing. Dušan Lasič, Jarc Vlado, Miklavčič Maks, Pristavec Stane, Schweizer Ferdo, ing. Bruno Ravnikar, Fatur Dušan, Ljubljana; Ivan Šumljak, Ivo Škerlovnik, Jurejevič Tone, Maribor; Božič Lado, Idrija; Ostan Boris, Bovec; dr. Aleš Demšar, Celje; Planinsko društvo »Treskavica«, Sarajevo; Štibelj Gošper, Tržič; Mihelič Egon, Boh. Bistrica; dr. Frantar Svetozar, Kamnik; Kšela Franc, Dobravlje; Hrstelj Peter, Laško; Sattler Eva, Šoštanj; dr. Janko Vovk, Koper; Ila Geršak, Opatija; Planinsko društvo Zabukovica, Griže; Jernejčič Franc, Nova Gorica; Planinsko društvo, Tolmin; Cestnik Bojan, Borovnica; Torkar Rado, Jesenice; Planinsko društvo, Mozirje; Planinsko društvo, Kočevje; Planinsko društvo »Bela stena«, Pančevo.

Skupaj 2400 N din

Po 55 N din

Tell Jože, Ljubljana.

Po 70 N din

Kolektiv »Avto«, Celje.

Po 76 N din

Lombar Milan, Ljubljana.

Po 80 N din

Ing. Jordan Božo, Šempeter.

Po 100 N din

Ing. Vinko Modec, Ljubljana; Planinska skupina »Metalne«, Maribor; Planinsko društvo, Kamnik; Planinsko društvo, Solčava; M. Dimitrijevič, Beograd; Planinsko društvo, Črna; Pla-

ninsko društvo, Luče; Mazi Vilko, Medvode;

Skupaj 800 N din

Po 110 N din

Planinsko društvo, Velenje.

Po 160 N din

Škrajnar Tone in Vera, Ljubljana.

Po 200 N din

Planinsko društvo, Škofja Loka; Planinsko društvo, Kranj.

Po 500 N din

Planinska sekcija »Sava«, Kranj; Planinsko društvo, Ruše.

Honorarje so odstopili:

Dr. Miha Potočnik, Ljubljana, 93,30; Brojan Janez, Mojstrana, 15; dr. Ogrizek Marjan, Kranj, 30; Vider Valent, Solčava, 120; ing. Pollak Bojan, Kamnik, 63; Kmecl Matjaž, Ljubljana, 175; Vrdoljak Stipe, Split, 20; Lehrman Krista, Ljubljana, 40; ing. Dušan Lasič, Ljubljana 50 N din.

Skupaj 606,30 N din.

Prispevki od 1. 6. 1968 do 31. 12. 1968. znašajo skupaj **13 445,30 N din.**

V SKLAD ZA REŠEVANJE PONESREČENIH ALPINISTOV V TUJIH GORAH SO PRISPEVALI OD 15. 10.–31. 12. 1968:

Po 5 N din

Zaucer Matjaž, Ljubljana.

Po 10 N din

Juvanec Ljudmila, Jenko Slava, Ažman Tješivoj, Ovček Valentin, ing. Nace Perko, Pogačar Milan, Ljubljana; Šorli Tatjana, Koren Janko, Fili Janko, Fon Zorko, Korčič Ivanka, Cvetko Medved, Tolmin.

Skupaj 120 N din

Po 20 N din

Berce Ana, Ljubljana; Vlado Šorli, Tolmin.

Skupaj 40 N din

Po 25 N din

Škrajnar Vera, Škrajnar Tone, Ljubljana; Černelič Branko, Maribor.

Skupaj 75 N din

Po 30 N din

Kordiš Tatjana, Ljubljana.

Po 40 N din

Dr. Tone Ravnikar, Ljubljana.

Po 50 N din

Prof. Evgen Lovšin, Pavel Kunaver, Androtič Slava, Kočar Angela, Prekoršek Branko, dr. Schmidt Vlado, Križaj Miloš, Planinsko društvo »Obrtnik«, Ljubljana; Ostan Boris, Bovec; Planinska skupina »Metalne«, Maribor.

Skupaj 500 N din

Po 64,70 N din

Andrejčič Tone, Lesce.

Po 80 N din

Dr. Salamon Zega, Koper; Papež Pavla, Ljubljana.

Po 100 N din

Stegnar Andrej, Sazonov Fedor, Ljubljana; Planinsko društvo, Koper; Planinsko društvo, Tolmin; Planinsko društvo, Ravne.

Skupaj 500 N din

Po 150 N din

Planinska skupina »Emalj«, Celje; Planinsko društvo, Mengeš; Planinsko društvo, Sežana.

Skupaj 450 N din

Po 200 N din

Ing. Tomaž Banovec, Ljubljanske mlekarne, Ljubljana; Združeno podjetje PTT, Maribor; Skupščina občine, Hrastnik; Skupščina občine, Ajdovščina; Planinsko društvo, Velenje.

Skupaj 1200 N din

Po 250 N din

Aleš Kunaver, Ljubljana; Planinsko društvo, Zalec; Planinsko društvo, Rogaska Slatina.

Skupaj 750 N din

Po 300 N din

»Projekt«, Maribor; Mihelič Egon, Boh. Bistrica.

Po 400 N din

Planinsko društvo, Medvode; Alpinistični odsek, Jesenice; SPD Gorica.

Po 500 N din

Državna založba Slovenije, Planinsko društvo Ljubljana-Matica – Vodniška skupina, Gradbeno podjetje Tehnika, Ljubljana; Planinsko društvo, Kamnik; Planinsko društvo, Mojstrana; Skupščina občine Mozirje; Planinsko društvo, Ruše; Planinsko društvo, Meblo, Nova Gorica; Cestno podjetje, Maribor; Salonit, Anhovo; Planinsko društvo, Domžale; Planinsko društvo, Gorje; Planinsko društvo, Vrhnika; Skupščina občine Velenje.

Skupaj 7500 N din

Po 800 N din

Skupščina občine Kamnik.

Po 1000 N din

Skupščina občine, Moste-Polje, Akademsko planinsko društvo, Ljubljana; »Sava«, Kranj; Bombažna predilnica in tkalnica, Tržič; Rudnik živega srebra, drijva; Komunalni zavod za socialno zavarovanje, Koper.

Po 2000 N din

Skupščina občine, Ljubljana-Vič-Rudnik, Ljubljana.

Po 2500 N din

Komunalna skupnost socialnega zavarovanja delavcev, Ljubljana.

Po 5000 N din

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije, Ljubljana.

Po 50 000 N din

Republiški sekretariat za finance, Ljubljana.

Skupaj 79 534,70 N din

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030
Železniška postaja: Zidani most
Brzjavi: Papirnica Radeče

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku.

**PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU
V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI**

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

TISKARNA JOŽE MOŠKRIČ

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

Telefon 21-296

IZDELUJEJO

SULFITNO CELULOZO I. a za vse vrste papirja

PINOTAN – strojljni ekstrakt

PAPIRJE ZA UMETNIŠKI TISK

ENOSTRANSKO PREMAZANE CHROMO PAPIRJE

ILUSTRACIJSKE PREMAZANE PAPIRJE

BREZLESNI PAPIR za grafično in predel. industrijo za reprezentativne izdaje, umetniške slike, propagandne in turistične prospekte, za pisemski papir in kuverte najboljše kvalitete, za razne protokole, matične knjige, obrazce, šolske zvezke in podobno

SREDNJEFINI PAPIR za grafično in predelovalno industrijo:

za knjige, brošure, propagandne tiskovine, razne obrazce, šolske zvezke, risalne bloke, itd.

KULERJE ZA KUVERTE, obrazce, bloke, formularje, reklamne in propagandne tiskovine

PELURNI PAPIR bel in barvan

ZAHTEVAJTE VZORCE!

ZDROŽENE PAPIRNICI LJUBLJANA

LJUBLJANA – VEČE

Ustanovljene leta 1842

**PRI ZALOŽBI
MLADINSKA KNJIGA
v zbirki GLOBUS**

JANKO MLAKAR (1870—1953) je eden najpopularnejših slovenskih planincev posebej pa znan kot planinski potopisec. Se tako dolgočasne podatke o planinah, ljudeh in običajih zna zabeliti z duhovito šalo, vse skupaj pa z dobršnim humorjem, ki je več kot pol stoletja osvajal njegove bralce in poslušalce. Sam je ob svoji 70-letnici zapisal:

»Kar sem spisal, je tako in prav res tako resnično, kot sva si v tem oziru resnica in jaz popolnoma brat in sestra, ki se ljubita po bratovsko ako ravno se tu in tam malo sporečeta.«

Knjigo Janka Mlakarja

IZ MOJEGA NAHRBTNIKA

krasijo fotografije gora, ki jih je Janko Mlakar tolikokrat obhodil in opisoval, ljubil pa bolj kot vse na svetu.

Knjiga

IZ MOJEGA NAHRBTNIKA

bo za vas prijetno in kratkočasno, hkrati pa poučno in nadvse zanimivo branje. Knjiga, tiskana na formatu 14 × 20 cm in trdo vezana stane 35,00 din

Knjigo lahko naročite v vsaki knjigarni, pri zastopnikih in poverjenikih založbe ali pa pri oddelku za direktno prodajo založbe MLADINSKA KNJIGA v Ljubljani, Titova 3

**POSLOVNO ZDRUŽENJE
TEKSTILNE INDUSTRIJE**

LJUBLJANA, TITOVA 81

opravlja naslednje posle:
izvaža vse vrste tkanin in konfekcije ter uvaža surovine, reprodukcijski material, strojno opremo, rezervne dele in utenzilije ter barve in kemikalije